

zenekar

2006/3

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIII. évfolyam 3. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: NEUBAER RUDOLF

- Közönségnevelés a NKA támogatásai fókuszában
- Gyógyító muzsikusok
- A „Hatos”

LEGFONTOSABB FELADATUNK A GYERMEKEK MEGSZÓLÍTÁSA

KALENDÁRIUM

4 | A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei. *(Aradi Péter)*

ZENEI KÖZÉLETÜNK

A helyi önkormányzatok hivatásos zenekari és énekkari támogatása

5 |

Márciusban ünnepelte egy esztendő születésnapját a Művészetek Palotája

6 | 2005. január 8-tól az idei év márciusáig 565 kulturális rendezvénynek adott otthon a Duna-parton álló ház, ennek majdnem fele, 229 volt saját rendezésű, s a programoknak összesen közel hétszáz ezer néző tapsolhatott. *(Réfi Zsuzsanna)*

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Mozartra és Bartókra emlékezve

7 | Idén negyedszázados, töretlen sikerét ünnepelte a Budapesti Tavasz Fesztivál, amely a kettős, Mozart- és Bartók-évforduló jegyében telt, ám emellett igazi ritkaságokat is kínált, mint például Charpentier tavaly bemutatott Három bibliai történetének francia-magyar koprodukciós előadása. *(Pál Eszter)*

SZEGED

Gyüdi Sándor hét sikeres év után ismét pályázik a Szegedi Szimfonikusok vezetésére

8 | Gyerekként a muzsikát jobban szerette annál, hogy megélhetési forrásnak tekintse, ezért először matematika-fizika szakon szerzett diplomát. Most ismét megpályázza az igazgatói-karnagyi posztot, hiszen még számos tervét szeretné megvalósítani, s a zenekar értékes művészi munkájához is egyre jobb feltételeket kíván teremteni. *(Réfi Zsuzsanna)*

KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS

Fókuszban a közönségnevelő hangversenyek

11 | Szirányi János, az NKA Zenei Szakmai Kollégiumának elnöke szerint előnyt élveznek azok a rendezvények, amelyek szerkesztési ötletekkel, újszerű formai keretek kialakításával, szakszerű moderálással, az ifjúság megszólításával segítik az értékes zene befogadását. *(Réfi Zsuzsanna)*

Zelinka Tamás közönségnevelésről, műsorvezetői titkokról

12 | A zene minél teljesebb befogadásához pontos információkat kell nyújtani, s ezek az ismeretek segítenek abban is, hogy egy-egy hangverseny még nagyobb élményt adjon. *(Réfi Zsuzsanna)*

Lukács házi Győző kicsiknek szóló sorozatára évről-évre több ezren kíváncsiak

14 | A tíz évvel ezelőtti, legelső Bonbon Matinén még csak harminc-negyven gyerek ült a nézőtérben, ma azonban már több mint három-ezren váltanak bérletet Lukács házi Győző zenei sorozataira. A Magyar Rádió szerkesztő-műsorvezetője annak örülne a legjobban, ha a műsorral tévében vagy rádióban is találkozhatnának az érdeklődők. *(Réfi Zsuzsanna)*

RÁDIÓKÓRUS

Új kollektív szerződést szeretne a Rádióénekkar

15 | Pozitív eredménnyel zárult az a márciusi meghallgatás, amely során a Rádióénekkar tagjai mutatták meg tudásukat.

Strausz Kálmán szerint senki sem akarja megtizedelni a Rádióénekkart

16 | A mostani megmértetés eredményével nagyon elégedett, hiszen a külföldi szakemberek is azon a véleményen voltak, hogy kórusa igazán kiváló együttes. *(Réfi Zsuzsanna)*

PORTRÉ

MONTAG LAJOS születése 100. évfordulójának ünnepére

18 | 2006. májusában Magyarország és a világ nagybőgős társadalma egy zseniális nagybőgőművész születésének 100. évfordulójára emlékezik. *(Vas László)*

ÖRÖMZENE

Gyógyító muzikusok

20 | Budapesten koncertezik az Európai Orvos-zenekar. A június 11-i koncert a Zeneakadémián azért is különleges, hiszen a londoni alapítású együttes, amelynek már több honfitársunk is tagja, második nem londoni koncertjét adja a magyar fővárosban. *(Pál Eszter)*

KRITIKA

22 | A MÁV Szimfonikus Zenekar, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Rádiózenekar, a Pannon Filharmonikusok, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar márciusi, a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara és a BM Duna Szimfonikus Zenekar áprilisi hangversenyeiről. *(Fittler Katalin)*

ZENETÖRTÉNET

Egy győri hegedűs Sionban, a hegedűsök fővárosában.

26 | Varga Tibor hegedűművész Győrött született, de életének java részét Svájcban töltötte. Ki tagadhatná, hogy ez a nagyszerű hegedűs, tanár és karmester az általa kijelölt célokat messzemenően megvalósította, túlszárnyalta, és – mindenek felett – megtalálta a boldogságot? *(Rakos Miklós)*

Rafael Kubelik (1914–1996) visszatérése

31 | 1948-ban, a kommunista diktatúra hatalomra jutásakor Kubelik tiltakozásként elhagyta Csehszlovákiát, azzal a fogadalommal, hogy csak akkor tér vissza, ha hazája ismét szabad lesz. Ez a pillanat 1990-ben végre eljött és a 76 éves mester több, mint négy évtizedes önkéntes emigrációja után ismét egykori zenekara a Cseh Filharmonikusok élére állt, hogy a Prágai Tavasz két megnyitó hangversenyét elvezényelje. *(Boros Attila)*

MŰHELY

A HATOS

33 | A „hatos” a magyar zenekultúra egyik felbecsülhetetlen eszmei értékű szentélya, nem csupán egyszerű építészeti alkotás. *(Ujházy László)*

Az elégedettség motívumai

36 | A médiumokban mindig újból szó esik arról, hogy a zenekari muzikusok elégedetlenek a munkájukkal és boldogtalanok. Még neves muzikusok is „frusztráltak” ill. „elkeseredettek” tartják a zenekari muzikusokat. *(Sabrina Paternoga)*

A főpróba avagy a próba a fő?

40 | Nagyon kevés kivételtől eltekintve a karmesterek, lázasan, aprólékos gondnal, részletezve, meg-megállva dolgoznak a főpróbán is. A szólampróbákon érlelt, az összpőrbákon ezerszer begyakorolt passzázásokat (állásokat) ismételtetik végtelen türelemmel, a főpróba látzatát is elkerülve. *(Szabó Vilmos)*

HANGVERSENYNAPTÁR

42 |

CALENDAR

4 | News and events of the recent past and the near future.

MUSICAL LIFE

Local governments sponsoring professional orchestras and choirs

5 |

Palace of Arts: first-birthday celebration in March

6 | The building on the bank of the Danube served as a host to 565 cultural events between 8th January 2005 and March 2006. Almost half of the programmes, 229 in number, were locally organized. An audience numbering about 700,000 applauded the products.
(*Zsuzsanna Réfi*)

BUDAPEST SPRING FESTIVAL

In commemoration of Mozart and Bartók

7 | Celebrating twenty-five years of unbroken success this year, the Budapest Spring Festival devoted much of its programme to the double anniversary honouring Mozart and Bartók. Besides, it presented veritable rarities such as the performance of Charpentier's Three Biblical Stories in French-Hungarian co-operation, which was first performed last year.
(*Eszter Pál*)

SZEGED

8 | After seven successful years, Sándor Gyüdi runs again to become director of the Szeged Symphony Orchestra. As a child, he loved music more than to regard it as a simple source of livelihood. So he studied mathematics and physics first. Now he runs again for the post of director-conductor so as to be able to accomplish some of his unrealized plans and to create better conditions for the high-standard artistic work of the orchestra.
(*Zsuzsanna Réfi*)

RECRUITING FUTURE AUDIENCES

In the focus of attention: concerts educating audiences

11 | János Szirányi, president of the Board of Music at the National Cultural Fond claims programmes will be given priority that promote the reception of good music through interesting ideas of selection, new forms, professional moderation and finding means to attract the youth.
(*Zsuzsanna Réfi*)

Tamás Zelinka on educating the audience and the secrets of being a host

12 | In order to foster a comprehensive and in-depth reception of music, correct information is needed. This knowledge contributes to turning a given concert into a more delightful experience.
(*Zsuzsanna Réfi*)

Győző Lukácsné's series for the little ones attracts huge audiences each year

14 | At the first Bonbon Matinée ten years ago there were no more than thirty to forty children in the concert hall. Today over three thousand subscription concertgoers attend Győző Lukácsné's musical series. Lukácsné, who is editor and host at the Hungarian Radio, would be most delighted if the programme was also available on TV and radio.
(*Zsuzsanna Réfi*)

RADIO CHOIR

The Radio Choir for a new collective agreement

15 | The March audition turned out positively when members of the Radio Choir gave evidence of their accomplishments

Kálmán Strausz: nobody wants to decimate the Radio Choir

16 | He is very contented with the result of the scrutiny because foreign experts were also of the opinion that his choir was, in fact, a splendid ensemble.
(*Zsuzsanna Réfi*)

PORTRAIT

Centennial celebrations of Montag Lajos's birth

18 | In May 2006 Hungary and the double bass society of the world will commemorate the congenial double bassist's 100th anniversary of birth.
(*László Vas*)

MUSIC TO ENCHANT

Healing musicians

20 | The European Doctors' Orchestra is giving a concert at the Academy of Music on 11th June. It is all the more remarkable as the London-based ensemble with several Hungarian members chose the Hungarian capital for its second concert outside London.
(*Eszter Pál*)

CRITIQUES

22 | On concerts given in March by the Budapest Concert Orchestra MÁV, the Hungarian Symphonic Orchestra, the Hungarian National Philharmonic Orchestra, the Hungarian Radio Symphony Orchestra, the Pannon Philharmonic Orchestra-Pécs, the Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra of Budafok and in April by the Budapest Philharmonic Orchestra and the BM Danube Symphony Orchestra.
(*Katalin Fittler*)

HISTORY OF MUSIC

A violinist of Gy[r in Sion, the violinists' capital

26 | The violinist Tibor Varga was born in Gy_r but has spent the greater part of his life in Switzerland. Nobody can deny that this excellent violin player, professor and conductor has fully realized, moreover, surpassed the objectives he set himself and – most of all – has found happiness.
(*Miklós Rakos*)

The return of Rafael Kubelik (1914–1996)

31 | Kubelik left Czechoslovakia as a protest against Communist rule in 1948 and swore not to return until his country was free. This moment came at long last in 1990 when the 76-year-old master headed once again, after more than four decades of voluntary exile, his one-time ensemble, the Czech Philharmonic Orchestra and conducted two concerts the Prague Spring opened with.
(*Attila Boros*)

WORKSHOP

THE NUMBER SIX

33 | The studio called in short "the sixth" is not simply a piece of architecture but one of the inestimable sanctuaries of Hungarian musical culture.
(*László Ujházy*)

Motives of contentment

36 | Orchestral musicians are repeatedly presented in media as unhappy people dissatisfied with their work. Even famous musicians think that orchestral musicians are "frustrated" and "embittered".
(*Sabrina Paternoga*)

Is the full rehearsal or the rehearsal as such the main issue?

40 | Apart from some exceptions, conductors work even during full rehearsal feverishly, with meticulous care, full attention to minute details, stopping their orchestras. They repeat passages practiced to perfection at the rehearsals of the various sections of the orchestra and exercised time and again at full rehearsals.
(*Vilmos Szabó*)

CONCERT CALENDAR

42 |

A **BARTÓK-JUBILEUM ÉVÉBEN A ZENEI INTÉZMÉNYEK, SZERVEZETEK**, együttesek igyekeznek tőlük telhetően megemlékezni a világszer-
te legismertebb magyar zeneszerzőről. 2006/1-es számunkban már hírt adtunk arról, hogy márciusban rendezik meg Szegeden a **II. Nemzetközi Bartók Béla Zongoraversenyt**. Most már beszámolhatunk a verseny eredményéről: a két győztes Némethi Zsófia, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 18 éves és Andrei Banciu, a Temesvári Vest Egyetem 21 esztendő hallgatója lett. A gálakoncertet március 26-án, a romániai Nagyszentmiklóson, Bartók Béla szülővárosában tartották.

UGYANCSAK EMLÍTÉST TETTÜNK JANUÁRI SZÁMUNKBAN a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Bartók Archí-
vuma által március végére szervezett nemzetközi Bartók-konferenciáról. Ehhez kapcsolódva nyílt meg a Zenetörténeti Múzeumban a **Bartók útján** című, Tallián Tibor rendezte kiállítás, amelyen számos korábban nyilvánosan be nem mutatott dokumentum is megtekinthető – egészen október 31-ig. A Zenetudományi Intézet **Egy óra Bartókkal** címmel ingyenes programot kínál diákcsoport-
oknak, melynek során az intézet munkatársai végigvezetik a fiatalokat a kiállításon, akik aztán egy rövid koncerten is részt vehetnek. A Bartók-művekből összeállított hangversenyeken főként a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatói játszanak.

A **Bartók Rádió LÁZÁR ESZTER SZERKESZTÉSÉBEN HATRÉSSES HANGVERSENYCIKLUST SZENTEL BARTÓKNAK**. Az április végétől június
elejéig tartó sorozatban tizenhárom ország harminchárom zeneszerzője tiszteleg a komponista előtt darabjával – és szóban is. Magyar-
ország mellett Angliából, Ausztriából, Ciprusról, Görögországból, Írországból, Lengyelországból, Litvániából, Olaszországból, Spanyol-
országból, de még a Fülöp-szigetetről, Hongkongból és Szingapúrból is érkeztek művek a Magyar Rádió felhívására.

ÉVFORDULÓ NÉLKÜL IS MINDEN NYÁRON MEGRENDEZIK AZ **1967-BEN BUDAPESTEN LÉTREHOZOTT, DE 1977 ÓTA SZOMBATHELYEN MŰKÖDŐ**
Nemzetközi Bartók Szemináriumot és Fesztivált. Természetesen az idei programban kiemelt szerepet kap Bartók Béla művészete.
Mind a kurzusokon, mind a koncerteken egész sor kiemelkedő jelentőségű Bartók-kompozíció kerül a középpontba. A karmesterkur-
zus anyagában szereplő és a zenekari koncertek keretében elhangzó Kékszakállú herceg vára mellett műsoron lesz többek között a Can-
tata profana, valamint mind a hat vonósnégyes. Zenetudományi előadások nyújtanak bevezetést a művek keletkezéstörténetébe és
előadói gyakorlatába. Rados Ferenc kurzust tart Bartók vonósnégyeseiről. Az egyik koncerten pedig egy műsorban szerepel Bartók két
zongorára és ütőkre írott Szonátája és Eötvös Péter Bartók tiszteletére komponált CAP-KO című művének kézzongorás változata – ez
utóbbi egyúttal ősbemutató.

A **Holland Nemzeti Ifjúsági Zenekar** (Nationaal Jeugd Orkest – NJO) NYÁRI AKADÉMIAJA MÉG NEM DICSEKEDHET ILYEN HOSSZÚ
ELŐÉLETTEL: hatodik alkalommal rendezik meg, július 19. és augusztus 26. között. Rangját azonban mutatja, hogy *Reinbert de Leeuw*
művészeti vezető minden évben egy-egy nagynevű komponistát kér fel a Nyári Akadémia rezidens zeneszerzőjének: Kurtág
György (2001), Louis Andriessen (2002), Wolfgang Rihm (2003), Thomas Adès (2004) és Mauricio Kagel (2005) után idén
Szofja Gubajdulina is elfogadta a meghívást. A 18 és 30 év közötti fiatalokból válogatott 140 résztvevő fellép többek között az amszter-
dami Concertgebouw-ban, a Schleswig-Holstein Zenei Fesztiválon és az Edinburg-i Nemzetközi Fesztiválon.

ELŐZŐ SZÁMUNKBAN ÍRTUNK AZ EURÓPAI UNIÓ IFJÚSÁGI ZENEKARÁRÓL. Azóta kiderült: az **EUYO** budapesti meghallgatásán három
magyar fiatalot vettek fel a 2006/2007-es évadra (Loboczky Balázs – hegedű, Páll Levente – brácsa, Spáth Viktor - trombita), kilencen
pedig tartaléklistára kerültek. Válogatás nélkül meghívást kapott Káli Gábor, hogy a turné előadásain zongorán működjön közre. Az
EUYO nyári iskoláján egy magyar zenész vehet részt idén (Ványó Gábor – trombita).

A MEGHALLGATÁS IS TEKINTHETŐ EGYFAJTA VERSENYNEK, DE SZÁMOS TÉNYLEGES ZENEI VERSENY IS ZAJLIK majd a közeljövőben.
Most csak néhányat említünk meg közülük.

Május 11. és 16. között, első ízben rendezik meg Szófiában, az Európai Zenei Fesztivál idején a **Gennagyij Rozsgyesztvenszkij Nem-
zetközi Karmestereversenyt**, negyven év alatti dirigensek számára. A zsűri elnöke a verseny névadója, Rozsgyesztvenszkij lesz. Az
első helyezett díja nyolcezer euró, a másodiké öt-, a harmadiké háromezer.

Május 17. és 28. között **Leopold Mozart Hegedűverseny** lesz Augsburgban, Mozart apjának szülővárosában. A hatodik alkalommal
meghirdetett versenyre a világ minden tájáról várnak résztvevőket.

Június 8. és 20. között kerül sor a 10. **Anda Géza Zongoraversenyre** Zürichben, 32 évesnél nem idősebb pianisták részvételével. 1979
óta háromévenként rendezik meg a versenyt, melynek 1991-ben Várjon Dénes személyében magyar győztese is volt. Most, 15 évvel
később, Várjon Dénes a zsűriben foglal helyet. Az első helyezett harmincezer svájci frankot kap, a második huszat, a harmadik tízet.

BIZONYOS ÉRTELEMBEN VERSENGÉS A CANNES-I **MIDEM** is, melynek **zsűritagjai** – pontosabban a Classical Awards döntnökei –
ezúttal Budapesten, a Művészetek Palotájában tartották szakmai konferenciájukat, április 25-én. A konferencia célja a következő év
díjazásával kapcsolatos feladatok egyeztetése volt, a megbeszélés házigazdája pedig a Gramofon című magyar szakmai folyóirat, mely-
nek főszerkesztője, Retkes Attila évek óta tagja a zsűrinek.

VÉGÜL EGY KIÁLLÍTÁS: MÁRCIUS 31-ÉN NYÍLT MEG ÉS JÚLIUS 9-IG LÁTOGATHATÓ a Nemzeti Múzeumban a **Musica instrumentalis**
című kiállítás, mely az intézmény rendkívül értékes hangszergyűjteményéből mutat be válogatást. A kiállítás időszakában és ahhoz
kapcsolódóan koncertek, hangszerismertetések, hangszerkészítőkkal, restaurátorokkal való beszélgetések is zajlanak. A vak látogatók-
ra gondolva Braille-írásos feliratokat, megtagogatható modelleket is készítenek, a kiállított hangszerek hangját is bemutatják.

Összeállította: Aradi Péter

A helyi önkormányzatok hivatásos zenekari és énekkari támogatása költségvetési előirányzatának elosztása 2006-ban

Az 4/2006. (II.8) sz. NKÖM rendeletet elfogadó január 31-i miniszteri értekezlet döntése, továbbá miniszter jóváhagyása értelmében az 1.010 millió Ft.-os keret felosztására javaslatot tevő szakmai bizottság tagjait a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, a Magyar Zenei Tanács, a Magyar Muzsikus Fórum, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete valamint a NKÖM Művészeti Főosztálya delegálta.

Az előirányzat a tavalyi 1 milliárd 60 millió Ft-ról 1 milliárd tíz millió Ft.-ra csökkent. Ebben az évben a Bizottság a teljes ke-

ret felosztására tett javaslatot, az önkormányzati hozzájárulás arányában járó keret beolvadt az első előirányzatba.

A bizottság tagjai csoportonként majd egyenként áttekintették a pályázatokat és javaslatot tettek a támogatás összegére. A csökkentést elsősorban azoknál az együtteseknél érvényesítették, amelyeknél az önkormányzatiság csökkent mértékben érvényesül (gazdasági társaságok tartják fenn), illetve amely a költségvetési törvény más fejezetében is nevesítve szerepel kiemelt támogatással.

A helyi önkormányzatok hivatásos zenekari és énekkari támogatása költségvetési előirányzatának elosztása (1.010.000 Ft)

Önkormányzat	Intézmény	2006-os támogatás
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata	Debreceni Filharmonikus Zenekar	107 000 000
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata	Debreceni Kodály Kórus	55 000 000
Győr Megyei Jogú Városi Önkormányzata	Győri Filharmonikus Zenekar	109 000 000
Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata	Miskolci Szimfonikus Zenekar	113 000 000
Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata	Pannon Filharmonikus Zenekar	116 000 000
Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata	Szegedi Szimfonikus Zenekar	102 000 000
Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata	Szegedi Weiner Leó Kamarazenekar	500 000
Vas Megye Önkormányzata	Szombathelyi Szimfonikus Zenekar	104 000 000
Budapest Főváros Önkormányzata	Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány	22 000 000
Budapest Főváros IV. ker. Újpest Önkormányzata	MÁV Szimfonikus Zenekari Alapítvány	72 000 000
Budapest Főváros VIII. ker. Terézváros Önkormányzata	Danubia Szimfonikus Zenekar	31 000 000
Budapest Főváros IX. ker. Ferencváros Önkormányzata	Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar	6 000 000
Budapest Főváros XXII. ker. Budafok-Tétény Önkormányzata	Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar	77 000 000
Budapest Főváros I. ker. Budavári Önkormányzat	Orfeo Zenei Alapítvány	5 500 000
Budapest Főváros XIV. ker. Zuglói Önkormányzata	Szent István Király Szimfonikus Zenekar	4 000 000
Gödöllő Város Önkormányzata	Gödöllői Szimfonikus Zenekar	4 000 000
Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata	Kecskeméti Szimfonikus Zenekar	5 000 000
Pest Megye Önkormányzata	Pest Megyei Szimfonikus Zenekar	5 000 000
Szolnok Megyei Jogú Városi Önkormányzata	Szolnoki Zeneművészeti Központ	50 000 000
Vác Város Önkormányzata	Váci Szimfonikus Zenekar	3 000 000
Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata	Veszprémi Mendelssohn Zenekar	4 000 000
Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata	Nyíregyházi Cantemus Kórus	15 000 000
	Összesen:	1 010 000 000

„A társadalomnak szüksége van a magas kultúra értékeire”

Márciusban ünnepelte egy esztendő's születésnapját a Művészetek Palotája

2005. január 8-tól az idei év márciusáig 565 kulturális rendezvénynek adott otthont a Dunaparton álló ház, ennek majdnem fele, 229 volt saját rendezésű, s a programoknak összesen közel hétszáz-ezer néző tapsolhatott. Az eltelt időszak alatt számos sztárművész, kiváló együttes koncertezett a Művészetek Palotájában, s az épületben otthonra lett a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár, a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum valamint a Nemzeti Táncszínház is. A kulturális fellegvár első évének tapasztalatairól az intézmény vezetői számoltak be, és ismertették a következő esztendőre tervezett programokat is, amelyek közül az egyik legfigyelemreméltóbb az új, lenyűgöző méretű orgona felavatása. Kiss Imre vezérigazgató kiemelte azt is, hogy a jelenlegi helyzetben mennyire fontosnak tartja a magas kultúra értékeinek képviselését és védelmét, hiszen ezekre a társadalom fejlődésében szintén nagy szükség van.

Az intézmény vezetője elmondta, tavaly, a Művészetek Palotájának megnyitása előtt nem állt rendelkezésükre elegendő idő, hogy az összes technikai gondot kiküszöböljék – a szakemberek szerint csak most kellene lezárulnia a próbauzem időszakának –, szerencsére azonban a problémákból a közönség semmit sem vett észre. S bár erre nagyon büszkék, természetesen azért tisztában vannak azzal is, hogy még mindig nincsenek teljesen készen. Kiss Imre az elmúlt esztendő feladatai közül kiemelte a közönségnevelés fontosságát, s megemlítette azt is, hogy sajnos a politikusok között akadnak olyanok, akik a magas kultúra fontosságát, szerepét vitatják, s azt mondják, a magas kultúra jelenleg működő oligarchiáját le kell törni. A vezérigazgató ezt a vélemény visszautasította, s úgy vélekedett, büszkének kell lenni arra, hogy mindezt ilyen színvonalon tudják képviselni. Egy társadalom ugyanis a magas kultúra értékei nélkül nem tud épülni, fejlődni.

A ház költségvetése kapcsán pedig kifejtette, igaz, hogy a hazai viszonyokhoz képest nem panaszkodhatnak a finanszírozásukra, az általuk kapott összeg kiemelkedőnek és korrektnek mondható, a nemzetközi összehasonlításban azonban ezzel a büdzsével igen-igen hátul kullog a Művészetek Palotája. Az a sokszínűség ugyanis, amely az intézményt jellemzi, rengeteg pénzbe kerül. Az azonban némi előnyt jelent számukra, hogy már most

tisztában vannak a 2007-es pénzügyi keret nagyságával is.

Csonka András, az intézmény programigazgatója elmondta, sikeres évet zártak, s úgy véli, a Művészetek Palotájának megnyitása teljesen új helyzetet teremtett a komolyzenei piacon, ráadásul az intézmény már az első esztendejében európai színvonalat képviselt.

A 2005-ös évben 471 kulturális rendezvényre várták a nézőket a Művészetek Palotájában, s domináns szerepet kaptak a komolyzenei programok, hiszen 173 koncertet rendeztek. A Nemzeti Hangverseny-

teremben többek között olyan világnagyságok léptek pódiumra, mint Riccardo Chailly, Daniel Barenboim, Pierre Boulez, Zubin Mehta, Sir John Eliot Gardiner, Joshua Bell, Edita Gruberova, Vladimir Ashkenazy, William Christie vagy Sir Roger Norrington.

Az új, 2006-os esztendőben nem kevesebb, mint 107 saját rendezésű komolyzenei hangversenyre válthatnak majd jegyet az érdeklődők, emellett majd 40 gyerekprogram várja a családokat, s több mint 60 világzenei és jazz estre kerül sor. Olyan különleges rendezvények is szerepelnek a ház kínálatban, mint Markó Iván új, Beethoven IX. szimfóniájára készült koreográfiája, amelyet neves szólistákkal, élő zenére adnak elő a táncosok 2006. május 8-án, 9-én és 10-én.

Idén az orgona hangolása ad okot a kíváncsiságra és a várakozásra. Az áprilisi három próbakoncertet követően – amelyek során többek között olyan művészek játszanak a monumentális hangszeren, mint Baróti István, Fassang László, Gyöngyösi Levente, Gesztesi-Tóth László, Elekes Zsuzsa vagy Deák László –, az orgona ünnepélyes avatása május 22-én lesz.

A különleges programok közé tartozik Jessye Norman május 16-i dalműsora, majd nem sokkal ezt követően az Orchestre des Champs-Élysées vendégszerepel a Nemzeti Hangversenyteremben, ahol a három utolsó Mozart-szimfón-

niát adják elő *Philippe Herreweghe* vezényletével. Műsorra kerül még idén a Don Giovanni is a Theater an der Wien és a prágai Marionett Színház előadásában, a Wiener Staatsoper társulatának vendégjátékában pedig, a Figaro házasságának tapaszthatnak az érdeklődők. Egyedülálló vállalkozás az a hagyományteremtő nyári Wagner-fesztivál, amelynek műsorában ebben az esztendőben a Parsifal szerepel. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát ezeken az esteken *Fischer Ádám* dirigálja, s a részben koncertszerű előadáson olyan művészek lépnek pódiumra, mint *Christian Franz*, *Matti Salminen*, *Günter von Kamen*, *Tomasz Konieczny* és *Németh Judit*. Emellett ismét szerepelnek a Művészetek Palotájában a világszene és a jazz legnevesebb előadói is, májusban *John Zorn*, jú-

nusban a Klezmatics jön, októberben pedig a libanoni *Rahib Abou-Khalil* lép fel. A kínálatban teljes musical-produkció is szerepel, hiszen a Fesztivál Színházban az Egy szerelem három éjszakája kerül színre. A kamarazene szerelmesei pedig annak örülhetnek, hogy a Bartók Vonósnégyes névadója hat kvartettjét adja elő szeptemberben, két estén. Ebben az esztendőben is lesznek ismét programsorozatok, hiszen Liszt Fesztivált, Nemzetközi Orgonafesztivált és Prima Vista is várja a publikumot.

A sajtótájékoztatón nemcsak a tapasztalatokról, tervekről hallhattak az érdeklődők, hanem megszólaltak a Művészetek Palotájának lakói is. *Kovács Géza*, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar igazgatója örömmel számolt be arról, hogy az

együttes végre, a hosszú hányattatást követően, valódi otthonra lelt az épületben, s mostanra már birtokba is vette a próbatermeket és a koncerttermet. Elmondta azt is, jól tudnak együtt élni a többi lakóval, hiszen felismerték, ez közös érdekük. Boldogság számukra az is, hogy koncertjeik rendszeresen telt házakat vonzanak. *Kovács Géza* a nagysikerű szimfonikus körképről is ejtett néhány szót, kiemelve ennek a hazai zenekari sereg szemlének a jelentőségét. Emellett beszélt arról az új kezdeményezésről, amelynek a Művészetek Palotája lesz a helyszíne, s melynek keretében a zenekari menedzsment és a zenekari művészek számára rendszeresen tartanak konferenciákat, szakmai továbbképzéseket.

R. Zs.

Mozartra és Bartókra emlékezve

Idén negyedszázados, töretlen sikerét ünnepelte a Budapesti Tavasz Fesztivál, amely a kettős, Mozart- és Bartók-évforduló jegyében telt, ám emellett igazi ritkaságokat is kínált, mint például Charpentier tavaly bemutatott Három bibliai történetének francia-magyar koprodukciós előadása.

Bartók és Mozart évfordulója is az idei évre esik, így a Budapesti Tavasz Fesztivál mindkettőről megemlékezett. Igaz, Mozart művei nagyobb számban kaptak helyet a programban, jóval több tematikus estét szenteltek a bécsi klasszika komponistájának, mint a magyar zeneóriásának. Nem a tavaszi fesztivál sajtótájékoztatóján hangzott ugyan el, hanem a Nemzeti Hangversenyterem sajtó előtti átkeresztelésén, de kétségtelenül mutat egyfajta gondolkodásmódot, amit *Klenjanszky Tamás*, a Bartók év szakmai tanácsadója mondott, miszerint a 125 év nem olyan kerek, mint Mozart esetében a 250, ezért nem is annyira evidens, ráadásul a két zeneszerző között lévő 125 év korkülönbség miatt Mozart műveit sokkal könnyebb befogadni. Ezt arra a kérdésre fejtette ki, hogy miért áldozott arányaiban éppen százszor kevesebbet a magyar kormány a Bartók-évfordulóra, mint az osztrák a Mozart-évre.

A Tavasz Fesztivál egyik fénypontja és legemlékezetesebb eseménye kétségkívül a Nemzeti Filharmonikusok Bartók-jubileumot nyitó koncertje volt március 24-én a Művészetek Palotájában. Sajnos, a hangversenyt már előre kisebb botrányok övezték, *Kocsis Zoltán*, az est karmestere,

Vásárhelyi Gábor, *Bartók Béla* jogörököse és a Bartók-év védnöke, s velük együtt az egész zenei szakma kifogásolta, miért kellett egy nappal korábbra tenni a születésnapra tervezett koncertet. A hivatalos indoklás szerint ugyan ennek az volt az oka, hogy március 25-én Nagyszentmiklóson tartanak hivatalos ünnepséget, a párhuzamosan folyó koncertek azonban nem zárták volna ki egymást, egyébként is a Bartók-évfordulók hivatalos állami ünnepsége minden korábbi alkalommal a fővárosban volt a születésnapon. *Vásárhelyi Gábor* azt nyilatkozta, hogy a Nemzeti Hangversenyterem *David Barenboim* Bach-zongoraestje miatt volt foglalt, ezért tették a szervezők az előestére a Bartók-koncertet; a sors iróniája, hogy a művész az utolsó pillanatban lemondta a fellépést. Mindenesetre a szokatlan időponttól függetlenül a magyar hangversenyélet egyik legszebb és legértékesebb koncertjében volt része azoknak, akik jelen lehettek, igaz erre az idén már második Bartók-Pásztory-díját kiérdemlő, a Bartók-életmű bemutatásában elévülhetetlen érdemeket szerző *Kocsis Zoltán*, a Bartók-darabok megszólaltatásában jártas és rendkívül tehetséges *Kelemen Barnabás* és *Ránki Dezső* neve is garancia volt.

A Bartók-évforduló körüli problémákat csak súlyosbította, hogy az operaház *Vásárhelyi Gábor* tiltakozása ellenére mutatata be A csodálatos mandarint *Lőcsei Jenő* koreográfiájában. Ennek ellenére számos igazán remek előadásban hallhattuk a Bartók-műveit a fesztiválon, mint például Magyarországi Bartók Kórusok Bartók-emlékestjén és a Bartók Béla Emlékházban, de még a *Christopher Hogwood* vezényletével fellépő Bázeli Kamarazenekar is műsorára tűzte a nagy magyar zeneszerző Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című darabját.

Mozart tulajdonképpen minden műfajjal jelen volt. Hat tematikus estén hat világhírű kvartett mutatta be vonósnégyeseit, megszólaltak operái, ezek közül *Kovalik Balázs* merész rendezésével váltott ki tetszést a három *Da Ponte*-librettóra készült opera, a Figaro házassága, a *Così fan tutte* és a Don Giovanni, de hatalmas sikert aratott az *Il re pastore* *Fischer Ádám* vezényletével a Dán Rádiózenekarral – alig engedték le a zenészeket a pódiumról – s megszólalt a *Zaide* a Magyar Rádió zenei együtteseivel, valamint a *Mitridate* a Budapesti Kamaroperával és *Fabio Pirona* vendégkarmesterrel. A szimfonikus művek és a kamaradarabok

is helyet kaptak a fesztivál programjában, ezek közül a legemlékezetesebbek a Salzburgi Mozarteum Zenekarának, a régi-zene együttes, az English Concert és Andrew Manze hegedűművész fellépése volt.

Természetesen a nem évfordulókhoz kötődő hangversenyek is többnyire nagy-szerűek voltak: Maxim Vengerov hegedű-művész sikerét kevés koncert szárnyalta túl, a Fischer Iván vezette Fesztiválzenekar a rendkívül fiatal Lang Lang zongoraművésszel közös estjén aratott babérokat, Lang Langot a közönség az első ütemektől kezdve a szívébe zárta. Az

Accademia di Santa Cecilia, Olaszország egyik legnevesebb együttese először játszott a tavaszi fesztiválon Érdekes volt a szimfonikus dzsesszkoncert is, amelyen többek között Szabados György Kantáta férfikarra című művének ősbemutatója hangzott el, és természetesen Rác Zoltán jubileumi hangversenyéről is szólni kell, amelyet művészi pályafutásának huszonötödik évfordulója alkalmából rendeztek. Charpentier ősbemutatója, amelynek tavalyi világpremierjét a Versailles-i Opera zeneigazgatója, Olivier Schneebeli vezényletével, Alföldi Róbert rendezésében magyar

művészek közreműködésével mutatták be a Versailles-i Királyi Kastély barokk zenei fesztiválján, igazi csemegének számított, hiszen második előadását itt Budapesten tartották a Három bibliai történetnek. Nemcsak azért volt érdekes, hiszen Charpentier műve több száz évvel később csendül fel először, mindezt a felejtetetlen előadás tette különlegessé. Szintén ritkasággal állt elő a Tomkins Énekegyüttes, amikor az Ars Longa Kamaregyüttes közreműködésével a Mátyás-templomban Andreas Rauch ünnepi kantátáiból állította össze műsorát. *Pál Eszter*

„Minden lépésemmel jobb helyzetbe szeretném hozni az együttest!”

Gyüdi Sándor hét sikeres év után ismét pályázik a Szegedi Szimfonikusok vezetésére

Gyerekként a muzsikát jobban szerette annál, hogy megélhetési forrásnak tekintse, ezért először matematika-fizika szakon szerzett diplomát. A zene azonban mindennapjai egyre nélkülözhetetlenebb részévé vált, így kórust alapított, majd a Zeneakadémia elvégzése után elfogadta a Szegedi Nemzeti Színház meghívását, s az operatagozat karigazgató-karmestere lett. Később, számos közös koncert után vezetőjéül választotta a Szegedi Szimfonikus Zenekar, Gyüdi Sándor éveken át sikerrel irányította az együttes életét, s kiemelkedő zenei és előadóművészi tevékenységéért idén a Liszt-díjat is átvehette. Most ismét megpályázza az igazgatói-karnagyai posztot, hiszen még számos tervét szeretné megvalósítani, s a zenekar értékes művészi munkájához is egyre jobb feltételeket kíván teremteni.

– Gordonkázni, majd énekelni tanult, s már gyerekkorában is jelentős zenei tehetségnek tartották, mégis első diplomáját matematika-fizika szakon szerezte. Miért nem rögtön a zenei pályafutását folytatta?

– Bár a téma gyermekkorom minden határpontján, az általános iskolai, majd a középiskolai tanulmányok végén felmerült, valahogy mégsem akartam hivatásos muzsikusi pályára lépni, talán éppen azért, mert sokkal jobban szerettem a zenét annál, semhogy megélhetési kérdéssé tegyem, s ezzel a zenélésemnek „anyagi” vonatkozásai is legyenek. Másrészt kamaszkorban az ember önmagának is kíméletlen kritikusa, így én sem éreztem magam elég tehetségesnek ahhoz, hogy igazán alkalmas legyek a művészi munkára. Nem is voltam kiemelkedő hangszerjátékos, bár örömmel – igaz, mérsékelt szorgalommal – csellóztam tizenhétéves koromig. A zeneművészeti szakkö-

zépiskola helyett ezért a gimnáziumot választottam, majd a felsőoktatásban is civil pályát: a szegedi egyetemet. Gimnáziumi tanár akartam lenni, és bár a bölcsész szakok is érdekeltek, végül a matematikát és mellé a fizikát választottam.

– S később mi fordította ismét a muzsika felé?

– A zenélést természetesen nem hagytam abba, sőt, Szegedre kerülve egyre inkább ezzel foglalkoztam. Egyetemista barátaimmal megalapítottam a Canticum Kamarakórust, és az együtténeklés, darabtanulás folyamán valahogy „kiválasztódtam” arra a feladatra, hogy szakmailag is irányítsam az együttest. Ennek a kihívásnak minél jobban meg akartam felelni, ezért sokat foglalkoztam az ehhez szükséges területekkel, például énekelni tanultam. S ha már úgy alakult, hogy rendszeresen vezényelhettem egy ilyen kiváló, rövid idő alatt nemzetközi sikereket elérő

együttest, a dirigálás terén is igyekeztem egyre jobbá válni. Közben azt vettem észre, hogy zenéléssel töltöm az időm túlnyomó részét, a muzsika és nem az egyetemi tanulmányok érdekelnek igazán. Bár a saját képességeimről alkotott véleményem lényegében nem változott, rájöttem, hivatásként is a zenével szeretnék foglalkozni. S annak ellenére, hogy másodéves egyetemistaként már eldöntöttem, nem matematikát, hanem elsősorban éneket akarok a gimnáziumban tanítani, csak az egyetemi diploma megszerzése után felvételiztem a Zeneakadémiára.

– Közel húsz esztendeje, 1988-ban – miután dirigensi diplomáját is megszerezte –, szerződött a Szegedi Nemzeti Színházhoz. Miért erre a teátrumra esett a választása?

– A színház választott engem. Zeneakadémistaként városi ösztöndíjjal tanultam, cserébe azt vállaltam, hogy a számomra

kijelölt szegedi intézményben dolgozom majd öt éven keresztül. Oberfrank Géza, az akkori főzeneigazgató jelen volt egy hangversenyen, ahol kórust vezényeltem, és fantáziát látott bennem. Behívatott hát a városházára, ott pedig feltették nekem a kérdést, mit szólnék hozzá, ha a diploma megszerzése után karigazgatóként szerződtené a Szegedi Nemzeti Színház. Az ajánlatot örömmel elfogadtam.

– *Gondolom annak, hogy énekelt, kórust alapított és vezetett, nagy hasznát látta operakarmesterként is...*

– Én is így érzem. Az opera műfajában sokat számított az, hogy valóban komolyan tanultam énekelni, sokkal többet, mint bárki, aki a zongora mellől áll fel dirigálni. Ha ma arra kell felelnem, mi az eredeti hangszerem, akkor leghelyesebb énekesnek mondanom magam, mert bár több instrumentumon is tanultam, talán az éneklés területén jutottam a legtovább, s nem is csináltam rosszul. Karigazgatói munkámban pedig a kórusvezénylés terén szerzett tapasztalatok segítettek sokat. A Canticumot, a Szegedi Egyetemi Énekkart vezetve már vagy ezer énekkari próbát tartottam, mire a profi pályám elkezdődött; ez természetesen előny ahhoz képest, ha valakit a korrepetitorok közül emelnek ki karigazgatónak. Maga az operavezénylés is nagyon hamar elért: számos zongorás színpadi próbán, amikor kórusnak is meg kellett jelenni, a darab szólistákkal vagy zenekarral próbáló karmestere helyett engem írtak ki dirigálni, tehát nem csupán az énekkari részekből, hanem a teljes darabból felkészültnek kellett lennem. Rövid idő elteltével néhány vezető énekes mondogatni kezdte az operavezénylőnek, hogy ez a gyerek egészen ügyes... Így bizalmat és feladatokat kaptam: a színházban töltött második évadomban már az operai árokban találtam magam. Igaz, először próba nélkül, rögtön egy előadáson kellett kézbe vennem a pálcát, de úgy látszik, beváltam, mert egyre több produkciót bízta rám.

– *Hogyan érezte magát a Tisza-parti színházban? Mi mindent köszönhet az ottani éveknél?*

– Talán az eddigiekből is kiderült: remekül éreztem magam, ugyanakkor rengeteget kellett tanulnom. Szerencsére volt kitől: az említett beugrásomkor a Don Pasquale címszerepét Gregor József énekelte, több „érdemes művész” partnerrel.

A kiváló énekesektől pedig nagyon sok mindent el lehetett sajátítani... Egyébként már a zeneakadémiai éveim második felében, amikor tudtam, milyen feladat vár rám, tudatosan készültem az operai feladatokra, az igazi tanulás azonban az volt, amikor a főnökeim, Oberfrank Géza, később pedig Pál Tamás próbamunkáját leshettem el. Ráadásul nem csupán passzívan, hanem aktívan is részt vehettem a produkcióik előkészítésében.

– *1992-ben a torinói Teatro Regio vendégkarigazgatója volt. Milyen ismereteket szerzett az olasz színház működéséről, az ottani együttesekről? Volt olyan tapasztalata, amelyet az itthoni munka során is hasznosítani tudott?*

– Torinóba úgy kerültem, hogy egy extra kórusfeladatokkal járó bemutatóhoz „nemzetközi szaktekintélyt” kerestek karigazgatónak, és egy neves impresszáriónak elhitték, hogy én az vagyok. Ekkor – ha csak a hivatásos éveimet számítom – mindössze négy év gyakorlattal rendelkeztem... A feladat tehát az volt, hogy ennek a magas elvárásnak megfeleljek Itália egyik leggazdagabb és legkiválóbb operaházában. Számomra is kérdés volt, hogy kilépve az itthoni közegből, ahol a kollégák szeretnek, mert normális embernek, jó főnöknek stb. tartanak, s mindez nyilván a szakmai megítélésemet is pozitívan befolyásolja, mit érek egy idegen környezetben, ahol semmi más nem is derülhet ki rólam, csupán a szigorúan vett szakmai tudásom. Fontos volt megtapasztalnom, hogy más közegben, idegen nyelven is sikeresen tudok-e „működni”, de szerencsére azonnal elfogadtak és értékelték

ték a munkámat. Mindez megnyugvást, biztatást adott a pályám folytatásához. Amit konkrétan az olasz operaházak működéséről, a teljesen piacodott művészeti életéről belülről megláthattam, az – kiegészülve számos külföldi vendégszerelés tapasztalataival – nagyon sok értékes aspektust adott az itthoni munkához. A zenei tapasztalatokon túl fontos szempontokat nyertem vezetői tevékenységemhez, amelyet a nálunk is jelentős változásokat hozó kilencvenes éveket követően tudtam jól használni.

– *Ebben az időben mind szorosabbá vált a kapcsolata a Szegedi Szimfonikus Zenekarral, majd 1999-ben az együttes igazgató-karmestere lett. Milyen elképzelésekkel, tervekkel kezdett neki a munkának?*

– Itt is a zenekar választott engem. Egyáltalán nem gondoltam arra, hogy induljak a meghirdetett pályázaton, de az együttesből küldöttség érkezett hozzám, s részvételre biztattak. Váratlanul ért a felkérésük, de nagyon jól esett, mivel a zenekar a velem való sokéves tapasztalatok alapján „hívott meg”. Nem csupán operaelőadásokon dirigáltam rengetegszer a Szegedi Szimfonikusokat, hanem – elsősorban operaturnékon – vezetőként is megismerhettek. Számos koncerten – főként az oratóriumesteken – is előtűk álltam vendégként. Vezetőként a terveim elsősorban arra irányultak, hogy rendbe hozzam a zenekar dolgait: felrázzam magát az együttest, a társulaton belül nyugodt légkört alakítsak ki a szakmailag igényes munkához, megoldjam a külső kapcsolatok régóta húzódozó problémáit,

azaz rendezem a Szegedi Nemzeti Színházzal kialakult feszültségterhes viszonyt, növeljem a zenekar presztízsét a fenntartó szegedi önkormányzat valamint az egész város előtt, s megváltoztassam azt a magyar zenei életen belüli elszigeteltséget, amelybe az együttes az azt megelőző években fokozatosan belesodródott. A szimfonikus irodalom terén nem voltak széleskörű tapasztalataim, ezért sok kiváló vendégdirigenszt igyekeztem meghívni a zenekar koncertjeire, s ezen túl pedig arra törekedtem, hogy a többé-kevésbé állandó, folyamatos együttműködéshez is jelentős karmestereket nyerjek meg. Az együttes sokat fejlődött, a szegedi közönség pedig rengeteget nyert Lukács Ervin, majd Fürst János koncertjeivel.

– *Hogyan fér meg az operai, zenekarvezetői feladatokkal a Vaszy Viktor Kórus irányítása?*

– Vaszy Viktor, a legendás karmester alakította ki a szimfonikus zene, opera és oratórium, e három különböző, de szorosan összefüggő műfaj gazdag szegedi hagyományait. Maga vezette az operatársulatot – volt idő, amikor egyben színházigazgató is volt –, ő vitte keresztül az önálló Szegedi Szimfonikus Zenekar létrehozását – természetesen ő maga lett igazgató-karnagya –, és ő alapította a városi oratóriumkórust, melyet haláláig vezetett is. Az idők azóta sokat változtak, de Vaszy példájából ma is érvényes az a szemlélet, hogy egy vidéki város zenei életében ezeket a műfajokat egységben kell szemlélni. Én sem tehetségben, sem munkabírásban nem vagyok Vaszyhoz mérhető, de a munkámban a szimfonikusok igazgatása és dirigálása mellett jól megfér az oratóriumkórus – a mai Vaszy Viktor Kórus – vezetése valamint a színház egy-egy operaprodukciójának vezénylése.

– *Mennyiben teljesültek elképzelései, s miben változott meg a zenekar a közös munka során?*

– Terveim részben valóra váltak, bizonyos ötletek megvalósulásán azonban még sokat kell dolgozni. A zenekar ügyeit sikerült rendezni, azaz a várossal, a társintézményekkel való kapcsolatot a nyugodt és konstruktív együttműködés jellemzi. Az együttes megbecsült szereplője lett a magyar zenei életnek, és külföldről is rangos meghívásokat kap. Bár rengeteg a feladat, a zenekar művészei

nagyon sokat dolgoznak, a művészi munka jó légkörben folyik. A legfontosabb változás talán a külső-belső rendezettség, a nyugalom és a kiegyensúlyozottság.

– *Van az együttes repertoárjában, hangzásában Önre jellemző sajátosság?*

– Ezt nehéz éppen nekem megítélnem. A repertoárt illetően biztosan jellemző, hogy ez az együttes az operajátszásban – természetesen az Operaház zenekarát leszámítva – a legnagyobb tapasztalatokkal rendelkező hazai zenekar. Ez olyan érték, amelyre a műsorrend kialakításánál is építhetek. Az oratórium gazdag szegedi hagyományainak ápolásaként a műfaj a mostani műsorrendben is hangsúlyosan jelen van. A szimfonikus irodalom határai is – mind a régebbi stílusok, mind a kortárs zene irányában – talán szélesebbé váltak működésem idején. Felfogásom szerint Dél-Alföld egyetlen hivatásos zenei együtteseként a lehető legtágabb műfaji és stílári körben kell a közönség számára az élő koncert élményét biztosítanunk. Művészi törekvésem pedig nem lehet más, mint az, hogy a „mindenevő” zenekar ezt a sokféleséget valóban differenciáltan, minden területen a korszerű előadói követelményeknek megfelelően és hitelesen tudja megjeleníteni.

– *Mire a legbüszkébb az utóbbi hét, a Szegedi Szimfonikusok élén töltött esztendőből?*

– Itt számos hazai és külföldi sikert említhetnék, mások, valamint jómagam által dirigált koncerteket, operaelőadásokat, hangfelvételeket, de valahogy magára az egész sorozatra vagyok a legbüszkébb, arra munkára, ahogyan mindezt elértük, arra a kiváló zenekarra, amely mindebben a partnerem.

– *Nem lehet túl egyszerű feladat egyszerre az igazgatói és a karmesteri posztot is betölteni...*

– Nem könnyű, de számos előnnyel jár. Több szomorú példán keresztül láthatjuk, milyen nehéz egy zenekarnak két olyan embert találnia, akik a maguk területén határozottan lépnek fel vezetőként, ráadásul tartósan és jól tudnak együttműködni. Ha egy vezető karmester erőteljesen érvényesíti az általa fontosnak tartott művészi érdekeket, sokszor kerülhet konfliktusba az ettől gyakran eltérő intézményi szempontokat megjelenítő igazgatóval. Ha pedig két erőteljes egyéniségről van szó –

márpedig egy intézményvezetőnek és egy karmesternek is egyaránt autoriter személyiségnek kell lennie –, akkor valószínű, hogy a kompromisszum-készség mindkét oldalról korlátozott. A két feladatkör egy személyi betöltése tehát számos előnnyel járhat. A döntési jogkörök, a felelősség, a zenekar képviselésének kérdései egyértelműek. Meggyőződésem, hogy a színházaknál ma is tipikus modell, a szakmai és intézményi vezetés egyszemélyi megoldása, azaz, hogy a színházak igazgatói szinte kivétel nélkül rendezők, a zenekaroknál azért van másképp, mert általában a karmesterek érdeke a sok vendégszereplés, az intézményvezetés felelősségének viseléséhez pedig mindennapos jelenlétre volna szükség. Én egyébként ennek a kétszeres tehernek a viselését úgy oldom meg, hogy kevesebbet dirigálok, mint általában a vezető karmesterek, és számos jó vendégdirigenszt hívok. Ezzel a közönség is jól jár, és a változatosság a zenekar számára is kedvező.

– *Megfér két karmester egy együttesnél? Hogyan tud együttműködni a művészeti vezetővel, Fürst Jánossal? Milyen Önök között a munkamegosztás?*

– Fürst János a szegedi bérleteinkben kétszer annyi koncertet dirigál, mint én, részt vesz az évad műsortervének kialakításában, szavának komoly súlya van minden lényeges kérdésben; próbajátékokról, kinevezésekről, meghívásokról szóló döntések során. Ezen túl a művészeti vezető cím nálunk nem jelent folyamatos munkát. Az évad meghatározott periódusaiban van nálunk, és a vele való együttműködésből – tehetsége, tapasztalatai és bölcsessége révén – sokat tanul a zenekar, ráadásul épülök én magam is.

– *Koncertdirigensként és operakarmesterként is rendszeresen pódiumra lép. Melyik milyen kihívásokat kínál?*

– Operát dirigálni – praktikus értelemben – talán komplikáltabb feladat: többféle hangzás-csoportot (zenekart, magánszereplőket, énekkart) kell összetartani, akiknek a térbeli elhelyezkedése is bonyolult, ezért vezénylés közben sokkal több gyakorlati problémát kell megoldani, mint a koncertpódiumon. Nem mondanám ugyanakkor, hogy hangversenyt dirigálni „könnyebb”. Más dolgok kerülnek a fókuszpontba, minden egyes hangnál a perfekció magasabb szintjét kell megcéloznunk, mert egyetlen eszközünk a zene, míg az

operában az interpretációt az átélhető cselekmény drámai sodra, a színpadi megvalósítás ezer lehetősége segíti. Az én dirigenszi személyiségem kialakulásában nagyon sokat jelentett az operavezénylés. Azelőtt tartózkodóbban, szemérmesebben, távolságtartóbban dirigáltam. A drámai zenék dirigálásakor ebből ki kellett lépni; a karmester nem rejtheti el a személyiségét, „a véres szívét ki kell tennie a pultra”, mert különben hitelét veszti a „zenével való bíbelődése”. Később rájöttem, hogy végül is minden zene valahol drámai...

– Sokan azt állítják, demokratikus módszerekkel nem lehet irányítani sem egy zenekart, sem egy színházat. Ön hogyan vélekedik erről?

– Nem osztom ezt a nézetet. Nagyon kevés olyan kérdés van, amelyben valóban csak az egyszemélyi döntésnek van helye, és még ezekben a helyzetekben is érdemes meghallgatni mások véleményét. Egy művészeti intézményben valóban sok olyan szituáció akad, ahol nem objektív paraméterek határozzák meg a követendő irányt, ezért könnyű vitatni, hogy egy adott döntés helyes-e. Kényelmesebb ugyan – az Ön kérdésében szereplő közhelyre hivatkozva – kizárni ezekben az ügyekben a konzultációt, de meggyőződésem szerint egy színház, egy zenekar művészei akkor adják teljesítményük legjavát, ha közülük van a döntésekhez, ha ezáltal magukénak érzik a társulat terveit, részt vállalnak a gondok közös megoldá-

sában. Nyilván a műsor, a próbarend, a felkért vendégek listája nem alakulhat ki szavazás útján, de oda kell figyelni az együttes tagjainak véleményére. Másrészt a döntés felelőssége alól sem szabad kibújni valamiféle közakaratra való hivatkozással.

– *Április 21-én járt le a Szegedi Szimfonikusok igazgató-karnagyi posztjára kiírt pályázat beadási határideje. Pályázik?*

– Igen. Egy vezetői program nem egy-két évre szól, nagyon sok eleme nem teljesíthető egyetlen vezetői ciklus szűkre szabott ideje alatt. Olyan tervek megvalósításába kezdtem bele, melyeket szeretnék célba is juttatni. Nagyon tudok örülni annak, ha a zenekar valamilyen kérdés megoldásával jobb helyzetbe jut, pl. sikerül megszerezniünk egy kiváló hangszert, szerződtenünk egy nagyszerű művészt vagy életre hívunk egy vonzó programot. Ha egy vendég dirigálásával nagyszerűen játszik az együttes, s én ezt a nézőtérrel hallgatom, a féltékenység szikrája sem lángol fel bennem, ellenkezőleg, komoly sikerélményt érzek én magam is. Amíg ezek a dolgok örömet adnak, addig érdemes nem csupán a dirigenszi pálcát forgatnom, hanem folytatnom az intézményvezetői munkát is.

– *Milyen újabb tervei, célkitűzései vannak a következő öt esztendőre?*

– Általános céljaim változatlanok: minden lépésemmel jobb helyzetbe szeretném

hozni a zenekart, egyre jobb feltételeket szeretnék teremteni az értékes, művészi munkához. Ez egyaránt jelenti a tárgyi, pénzügyi, személyi és szellemi feltételeink javítását. Ha egy alkalmas teremben, megfelelő hangszerekkel, szakmailag felkészült, körülményeikkel többé-kevésbé elégedett művészek nyugalmas és koncentrált munkával értékes koncertprogramot készítenek elő egy jó karmesterrel, akkor a műsort egy kitűnő hangversenyteremben előadva kiváló minőségű lehet a megszólaltatás is, az élmény befogadására kész közönség számára pedig a koncert igazi értéket teremthet; ebben a mondatban van összesűrítve mindaz, amin továbbra is szeretnék dolgozni. A konkrét tervek közül kiemelném a két legnagyobb volumenűt. Úgy néz ki, hogy a zenekar rövidesen új székházba költözhethet: a Szegedi Szimfonikusok egy jó elhelyezkedésű, patinás, építészeti és műemléki szempontból értékes épületben nyernek elhelyezést, ahol kialakítható a megfelelő próbaterem, s a működés egyéb feltételei (szólampróba-termek, raktárak, irodahelyiségek, közösségi terek) is sokat javulnak a jelenleg használt lerobbant kultúrházhoz képest. Másrészt talán teljesül végre a szegedi zenei élet több évtizedes vágya, körvonalazódnak ugyanis egy városi koncertterem megépítésének tervei. A beruházást egy évtizeden belül szeretnék megvalósítani, de ehhez még számos feltételnek teljesülnie kell, így ez még a jövő zenéje...

R. Zs.

„A zene valóban jusszon el a hallgatókhoz!”

Fókuszban a közönségnevelő hangversenyek

A Nemzeti Kulturális Alap (NKA) idei pályázati kiírásában külön, a következő szöveggel szerepel a koncertszerű rendezvényekre igényelhető támogatás: „előnyt élveznek azok a rendezvények, amelyek szerkesztési ötletekkel, újszerű formai keretek kialakításával, szakszerű moderálással, az ifjúság megszólításával segítik az értékes zene befogadását.” Szirányi János, a Zenei Szakmai Kollégium elnöke elmondta, várják a különböző ötleteket, s bíznak abban, hogy az NKA támogatásával számos olyan hangverseny is születik majd, amely a közönségnevelésre is jó hatással lesz.

– *Ez a kiírás milyen változást jelent az előző évekhez képest?*

– A hangverseny-pályázatoknál eddig is több altémában lehetett jelentkezni, tavaly például külön kategóriát képeztek a családi, ifjúsági programok vagy az úgynevezett szendvics-koncertek, amelyeknek műsorában a klasszikus darabok mel-

lett kortárs műveknek is szerepelniük kellett. Ezek a kategóriák részben beváltak, de akadtak olyanok is, amelyek nem hozták meg a kívánt eredményt. Ezért most úgy döntöttünk, két nagyobb típusra fókuszáljuk a hangversenyrendező pályázók figyelmét: az új zeneművek bemutatására, valamint a „koncertszerű rendezvények-

re”. Azért választottuk ezt az elnevezést, mert ez utóbbi fogalomba rengeteg minden belefér, s így egyaránt lehet családi programokkal, kakaókoncertekkel, matinékkal és persze beszélgetős, moderált műsorokkal is pályázni. Mi magunk is azt várjuk a hangversenyrendezőktől, hogy jobbnál-jobb, érdekesebbnél érdekesebb

ötletekkel álljanak elő. A lényeg, hogy a koncerteken ne csak magas színvonalon szólaljon meg a zene, hanem az, akár e transzmissziós ötletek segítségével, valóban jusson is el a hallgatókhoz. Fontos cél az is, hogy a programoknak legyen publikuma, hiszen a legszebb koncert is fölöslegessé válik, ha csupán hárman árválkodnak a nézőtérén... A kuratóriumból többen ezért is tartjuk nagyon fontosnak a hozzáértő, tehetséges moderátorok alkalmazását a hangversenyeken. Tapasztalatból tudjuk, hogy – főleg a fiataloknak szóló programoknál – a megértés, befogadás szempontjából milyen hasznos is, ha van valaki (s ez lehet maga a művész is!), aki képes felhívni a figyelmet olyan zenei finomságokra, különlegességekre, amelyeket a hallgatók maguktól nem vennének észre, s kedvet csinál ahhoz, hogy máskor is beüljenek egy-egy koncertre.

A pályázatokat április 14-ig lehetett beadni, s június elejére születik meg a döntés. Kíváncsian várom, milyen elképzelésekkel jelentkeznek...

– Említette, hogy a korábban kiírt témakörök közül voltak, amelyek beváltak, de olyanok is akadtak, amelyek csalódást okoztak. Miben nyilvánult ez meg?

– A jelentkezések száma mellett az is érzékelhető, ha valaki csupán a pályázati kényszer miatt változtat koncerttervein, ha nem a művészeti koncepció, szerkezet miatt, hanem például azért illeszt be egy-

egy modern művet a programba, mert meg akar felelni a kiírásnak. S ilyenkor persze az eredmény is kérdéses... Most meglátjuk, hogy a koncertszerű rendezvények kategóriája mennyi aspiránst vonz, s hogy milyen ötletek, programok születnek. Ennek tükrében döntünk majd a későbbiekben arról, hogy érdemes-e jövőre is ilyen altémára pályáztatni, vagy esetleg változtatnunk kell a kiíráson.

– Melyik kategóriában milyen igények jelentkeznek, s mekkora összeg fölött diszponálnak Önök?

– Az elmúlt esztendőben az NKA-hoz közel ezer különböző zenei pályázat érkezett, kerekén kétfélmilliárd forintnyi támogatást kérve. Zenei kollégiumunk ezen igényekre összesen valamivel több, mint 400 millió forint támogatást tudott adni. Természetesen a zenei élet eseményeire általában – például a kiemelt jelentőségű nagyrendezvények külön kuratóriumi támogatása, vagy a miniszteri keret útján – ennél jóval nagyobb összeg áll rendelkezésre. Idén, az első félévben egyelőre – a kulturális járulékbefizetés anomáliái okán – a tavalyinál szűkebb az önálló kollégiumi keretünk, azonban ezt jelentősen kompenzálják a zenei nagyrendezvények, minden eddiginél jelentősebb céltámogatásai.

Sajnos, a konkrét pályázatoknál általánosan még mindig megfigyelhető a túligénylés, hiszen szinte mindenki – arra

számítva, hogy úgysem kap annyit, mint amennyit szeretne – lényegesebb magasabb összeget kér a reálisnál. Ez nem jó az NKA-nak, de nem jó a pályázati fegyelemnek, sőt végső soron a pályázóknak sem. Azért, hogy korrektebb, pontosabb költségvetések érkezzenek, az elmúlt évben – egyelőre csak a folyóirat-pályázatoknál – meghirdettük és bevezettük, hogy az elfogadott pályázatok költségvetésének minimum a 80%-át kifizetjük. Így már sokkal reálisabbak lettek az adatok, bár hozzáteszem azt is, hogy ez a támogatási rendszer a jelentkezőktől egyre több bizonylatot követel, mint korábban... Egyébként döntés született arról is, hogy a jövőben a kiírásnak a bírálati szempontrendszer is része lesz, s a következő évben az elbírálást, illetve megvalósítást követően, pontos leírást kérünk arról is, hogy a győztes pályázatok ezeknek a kritériumoknak milyen módon, mennyiben feleltek meg.

– Komoly gondot jelent az is, hogy ezeket a támogatásokat csupán a következő szezonra lehet igényelni, miközben a nemzetközi zenei világban általában már minimum két-három évre előre tervez mindenki...

– Ezen mi is szeretnénk változtatni, mint ahogy törekszünk arra is, hogy a nagylélegzetű ciklusokra, hangversenysorozatokra egységes egészében lehessen pályázni. R. Zs.

Zelinka Tamás közönségnevelésről, műsorvezetői titkokról

„A partitúrának része vagyok én magam is”

Bár a hangversenyek moderálásában lassan már négy évtizedes rutinja van - először ugyanis 1970-ben ült ki a pódiumra -, Zelinka Tamás mégis évről-évre többet készül erre a feladatra. Úgy véli, munkája hasonlít az idegenvezetőéhez, hiszen mindig a megfelelő időben és a lehető legérdekesebben kell felhívni a figyelmet a koncert látni – és hallanivalóira. A zene minél teljesebb befogadásához pontos információkat kell nyújtani, s ezek az ismeretek segítenek abban is, hogy egy-egy hangverseny még nagyobb élményt adjon. A közönségnevelésben, a közönségteremtésben ezért van kiemelt fontosságú szerepük a moderált koncerteknek.

– Hogyan lett a Zeneakadémia Zeneiskolai Tanárképző Intézetének Budapesti Tagozatán nagybőgő, szolfézs és általános iskolai ének-zene tanári szakán diplo-

mázott tanárából műsorvezető, koncertmoderátor?

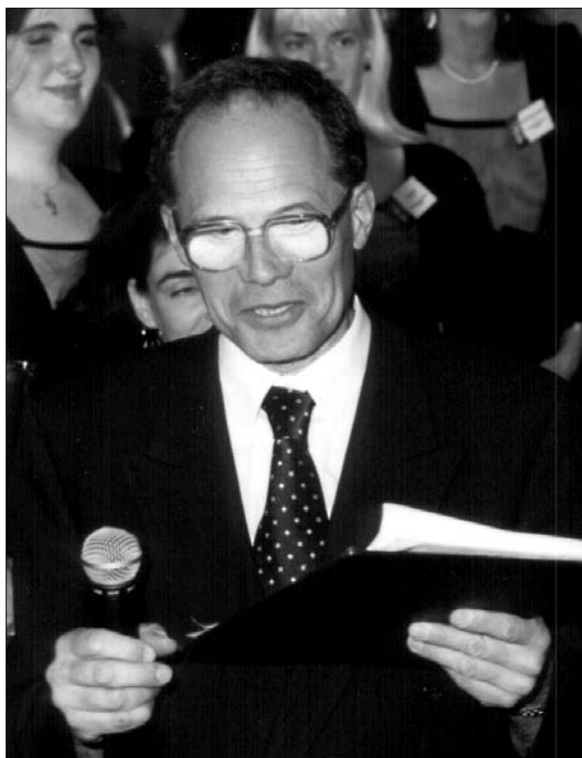
– Már főiskolai tanulmányaim alatt nagyon erős hatást gyakoroltak rám Földes

Imre professzor órái, ő ugyanis megmutatta, mennyire lehet még az érdeklődő figyelmet is fokozni. Nyitottá tette növekedékeit az újdonságok és az értékek iránt, s

a zene hatalmas horizontját tárta fel előttünk. Példát mutatott pedagógiai tisztességéből, s tőle megtanulhattuk azt is, hogyan lehet katartikus élménnyé tenni a zenei ismeretterjesztést. Csodálatos módszertant kaptam tőle. S aztán, amikor már magam is moderátorként léptem koncertdobogóra, a gyakorlatban elsajátítottam azt is, hogyan kell megszólítani egy közösséget. Persze, szerencsém is volt, hiszen számos lehetőséget kaptam, a hetvenes években ugyanis egyre gyakrabban rendeztek moderált hangversenyeket. Így dolgozhattam többek között a filharmóniai koncerteken, a Szent István, a Budafoki Dohnányi Ernő, és a BM „Duna” szimfonikusok hangversenyein. Ezekhez az együttesekhez azóta is hosszú távú kapcsolat fűz, s ez azért is tesz nagyon boldoggá, mert így magam is egy alkotóműhely részesévé váltam. S annak ellenére, hogy nem játszom zenekarban, mert ezt a másik utat választottam, mégis úgy érzem, olyan, mintha velük élnék. A közös, moderált koncerteknek köszönhetően a zenészek közösségéhez tartozom. Mintha én lennék az egyik szólam. A pódiumon ülve közvettem a szerző utasításait, s ily módon igyekszem segíteni abban, hogy a muzsika könnyebben eljusson a hallgatósághoz, hogy jobban megértsék és befogadják a zenét... Így a partitúrának része vagyok én magam is.

– *Önre jellemző, hogy végig jelen van a hangversenyeken, s mindig minden produkciónak igyekszik szerves részévé válni.*

– Nem jöhetek be kívülről, és nem is mászkálhatok a koncert alatt. Összekötő kapocs vagyok ugyanis a pódium és a közönség között. Együtt kell éreznem a muzsikusokkal és a publikummal is. Igyekszem a hangversenyt minél élményszerűbbé tenni, s érdekes, fontos dolgokat elmesélni az adott szerzőről, műről. A legnehezebb mindig az, hogy abból a sok információból, amit tudok, mikor mit hagyjak ki... Lelkesíteni kell a hallgatóságot, ezért is tartom jónak az animátor elnevezést. A napi forgatagból betérő embereket érdeklődését fel kell csigáznai, hogy minél izgatottabban várják a koncertet. De nemcsak a közönséget, hanem a muzsikusokat is tűzbe kell hozni. A legnagyobb boldogság számomra az, ha a ze-

nekar tagjai mondják azt, ma másképpen játszották, mert hatott rájuk, amit a darabról, zeneszerzőről meséltem. Talán az ő figyelmüket lekötöni a legnehezebb, hiszen tette készen ülnek, várják, hogy kezdődjön a koncert, s ekkor még az én szövegem miatt is késlekedniük kell... Ezért aztán tényleg öröm, mikor azt érzik, hogy a 2-3 percnyi beszéd, nem az időt vette el tőlük, hanem segített nekik is. Érdekes, ahogy érzem a hátam mögött mozdatlanul ülő, feszült figyelemmel hallgató együttest... S mindig olyan élményt igyekszem a közönségnek nyújtani, amelyről még otthon, családi körben is érdemes beszélgetni.

– *Mennyiben kell ma másképpen műsort vezetni, mint amikor elkezdte ezt a tevékenységet?*

– Egyre hosszabb időt töltök a felkészüléssel. Ma már ugyanis a hallgatóság is sokkal képzettebb, mint korábban, rengeteg a lehetőség (könyvek, internet) a tájékozódásra. Igyekszem ezért minél több kapcsolódási pontot találni a tudomány és a történelem világából. Ezekkel az információkkal ugyanis az érzelmi, gondolati azonosulást kell segíteni. A legnehezebb feladatot az jelenti, amikor több generáció, különböző iskolázottságú emberek ülnek a nézőtéren, hiszen az előadásoknak mindenki számára érdekesnek kell lennie. Ráadásul nekem nincs lehetősé-

gem próbára, ezért ismerősökön, barátokon tesztelem a mondandómat. De azt a titkot, hogy mitől válik valaki jó műsorvezetővé, nem tudom megmondani...

– *Más moderátorokat is meghallgat?*

– Igen, hiszen mindig lehet és kell is tanulni. Földes a példaképem, de nagyon szerettem Lukin tanár urat, tőle sajátítottam el, hogy mindig a második emelet utolsó sorában ülőkhöz kell szólni, Varga Károlytól pedig azt igyekeztem ellesni, hogyan lehet nagyon kedvesen, bárátságosan beszélgetni. Solymosi Tari Emőke, a fiatalabb generáció képviselője, pedig arra tanított meg, hogy a zene mellett érdemes és fontos a társművészeteket, így többek között a balettet, bábót, filmet is használni, hiszen ezek segítségével pontosabb, komplexebb képet lehet adni. Amikor a TIT Szabadegyetemen tartok ismeretterjesztő „órákat”, akkor lemezek helyett ma már videókkal és dvd-kkel illusztrálok.

– *Hogyan lehet százötvenedszer is izgalmasan beszélni ugyanarról a műről?*

– Sosem tartom meg a jegyzeteimet, minden alkalommal újra és újra meghallgatom az adott darabot, s mindig sikerül valami újdonságot felfedeznem.

– *Szokott visszajelzéseket kapni a közönségtől?*

– Igen, azokon a helyszíneken, ahol a publikumtól nem választ el a színpad, s ahol klubszerűen lehet beszélgetni. Én is ezt a közeget szeretem a legjobban, hiszen ezekben a termekben lehet leginkább iskolateremtő munkát folytatni. S az is fontos visszajelzés a számomra, hogy az ifjúsági koncertjeim egykori hallgatói közül sokan gyerekeikkel, sőt vannak, akik az unokáikkal együtt jönnek ma már a hangversenyekre. Akárcsak az, amikor a koncert végét követően a résztvevő gyerekek azt kérik szüleiktől, vegyék meg az adott mű kottáját, vagy valamelyik felvételét. Egyébként mindig boldoggá tett, ha egy ifjúsági koncert nem rólam, hanem a bemutatott remekművekről és a pódiumra lépő művészekről szólt, mert akkor a juniorok biztos, hogy olyan élményben részesültek, ami miatt visszajönnek még egyszer és még egyszer... R. Zs.

Lukácsházi Győző kicsiknek szóló sorozatára évről-évre több ezren kíváncsiak „Ez nem más, mint egy zenei misszió, amelyre óriási szükség van!”

A tíz évvel ezelőtti, legelső Bonbon Matinéén még csak harminc-negyven gyerek ült a nézőtéren, ma azonban már több mint háromezren váltanak bérletet Lukácsházi Győző zenei sorozataira. A Magyar Rádió szerkesztő-műsorvezetője nagyon figyel arra, hogy műsorai minél változatosabbak, színesebbek legyenek, hogy mindig a legjobb művészek lépjenek pódiumra, hiszen úgy véli, a legkisebbekkel így lehet igazán megszerettetni a muzsikát. Az IBS mellett idén ősztől új helyszínnel, a Ferencvárosi Művelődési Házzal is gazdagodik a Bonbon matiné sorozata, de Lukácsházi Győző annak örülne a legjobban, ha a műsorral tévében vagy rádióban is találkozhatnának az érdeklődők. A tubaművésznek ugyanis már akadémistaként mániájává vált, hogy a gyerekekkel megismertessen bizonyos dallamokat és zeneszerzőket, s fúvóegyüttesével ekkor kezdte el járni az ország különböző tanintézteit.

– Zeneakadémiai növendékként együttesével, a Gabrieli Rézfúvósokkal szakközépiskolákban muzsikált. Ebben az időben milyen tematikájú koncerteket tartottak, s hogyan fogadták a fiatalok ezeket a különleges, beszélgetős hangversenyeket?

– Amikor az egyik művész arról panaszkodott nekem, hogy kifütyülték az ipari tanulók, akkor gondoltam először arra, érdemes lenni kipróbálni azt, hogy ezekkel a középiskolásokkal mit tud kezdeni a mi rézfúvós csapatunk. Így az Országos Filharmónia bennünket is elküldött egy országjáró körútra, s mi – akárcsak a fiatalok –, nagyon élveztük ezeket a kis koncerteket, ráadásul mindenütt hatalmas sikert arattunk. Rövid, pörgős számokat adtunk elő, külön-külön bemutattuk a hangszereket, és számos érdekes, különleges információt meséltünk el az instrumentumokról. S persze már ekkor is én voltam az, aki állandóan beszélt, s moderálta az előadásokat.

– Ezt követően azonban hosszú ideig nem volt folytatás...

– Miután lediplomáztunk, szétszóródott az együttes, így abbamaradt a dolog. Tíz évvel ezelőtt azonban, amikor felkértek az IBS Színpad zenei vezetőjének, ismét eszembe jutott, milyen jó lenne életre hívni egy gyerekeknek szóló zenei sorozatot. Így megszerveztem az első Bonbon Matiné-t. Eleinte valóban csak 30-40 gyerek üldögélt a nézőtéren, ma azonban már 12 bérlet közül válogathatnak az érdeklődők, s egy szezonban 60-80 előadásunk van,

amelyre háromezernél is többen váltanak bérletet...

– Hogyan sikerült ilyen sok gyerek érdeklődését felkeltenie?

– Rengeteg munkával. Fogtam a szórólappal teli hátizsákomat, s az IBS környékének összes iskolájába, óvodájába ellátogattam, meséltem a pedagógusoknak és a szülőknek erről a sorozatról. Emellett pedig olyan előadásokat igyekeztem kínálni számukra, amelyek önmagukért beszélnek. Nálunk tényleg a legjobb művészek, együttesek – az Amadindától, Halász Juditon, M. Kecskés Andrásan, a Budapest Klezmer Banden, a Four Fathersen, a Kaláka együttesen át a Weiner-Szász Vonóegyüttesig – lépnek pódiumra. S arra is nagyon odafigyelek, hogy a kicsik számára – hiszen a Matinékre már egészen apró gyerekeket is fogadunk – a műsor ne legyen se hosszú, se unalmas. Ezért számos esetben aktívan részt vehetnek a produkciókban, kijöhetnek a színpadra, és más gyerekek előadásának is tapsolhatnak. S nemcsak zeneművekkel, szerzőkkel ismerkednek meg, hanem megtanulják azt is, hogyan kell koncerten, színházban viselkedni. De persze, azt is nagyon élvezik, hogy jutalomcsoki vár a legjobbakra, hiszen ez Bonbon matiné...

– Vannak különleges műsorvezetői fortélyai?

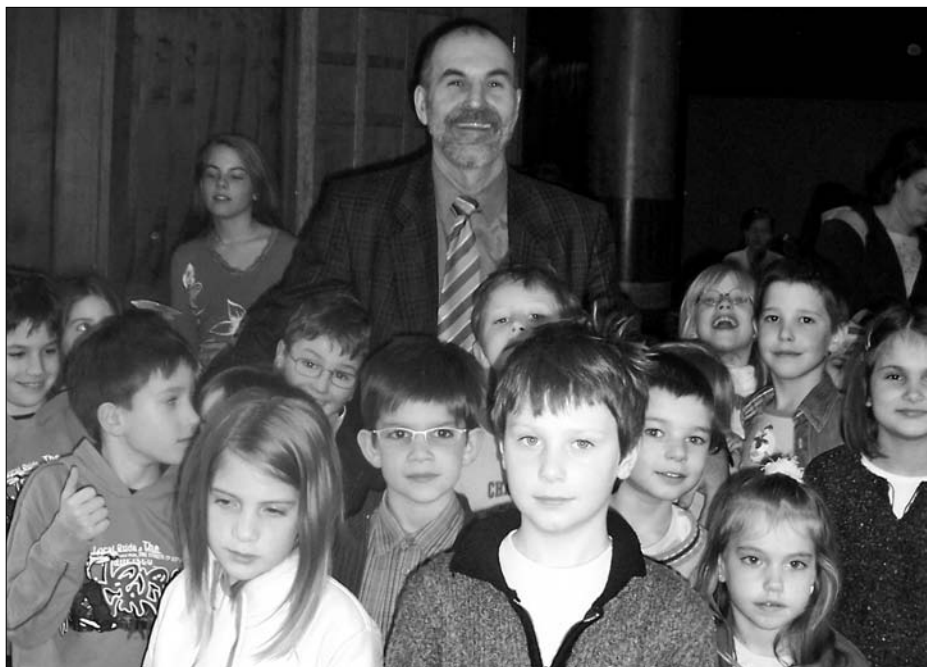
– A legfontosabb, hogy nagyon kell szeretni és tisztelni a gyerekeket. Most is a húsz-huszonöt évvel ezelőtti módszert követem, érdekes, izgalmas előadásokat

kínálok a kicsiknek, amelyek lekötik a figyelmüket. Persze, azért évről-évre akadnak újabb tapasztalataim, idén jöttem rá például arra, hogyha azt akarom, hogy csend legyen, meg kell tanítom nekik a „piano” szót. S aztán, ha a műsor alatt a zajsztant nőni kezd, felemelem a kezem, s mindenki ezt a szót kezdi suttozni a szomszédainak, így azonnal csend lesz. S arra is ügyelek, hogy én magam se beszéljek túl sokat... A szerkezetre is mindig nagyon figyelek, nálunk egy bérlet ugyanis öt különböző, egytől egyig izgalmas programot tartalmaz, emellett az eltérő korosztályok igényeivel is törődni kell. Így a Bonbon Matiné programjában nemcsak komolyzene, hanem pantomim, népzene, klezmer és világzene is szerepel. Előadjuk például A varázsfuvalának az általam készített, kicsiknek szóló változatát, Vivaldi Négy évszakja pedig egy különleges film kíséretében hallható/látható. Emellett az állandó kapcsolattartást is nagyon fontosnak tartom, folyamatosan emailezek a szülőkkel, a pedagógusokkal. Hírleveleket kapnak tőlem, tájékoztatom őket a különböző bérletekről, de szükség esetén olyan kérdésekre is válaszolok, hogy otthoni hallgatásra milyen CD-ket érdemes venni a gyerekeknek.

– A műsorban szerepel az a zenés mesejáték, a Tuba Tóbiás, amelynek ön az egyik szerzője?

– Igen, de nem túl sokszor, mert ennek a műnek az előadása költségesebb vállalkozás, mi pedig egy öt előadásból álló bérletért négyezer forintot kérünk! A juta-

lom-édességet adó cégeken kívül sajnos elég kevés a támogatónk... Azt, hogy ilyen szerény költségvetés mellett is ilyen kiváló művészek lépnek fel nálunk, annak köszönhetem, hogy a Bonbon Matinékat minden fellépő kevesebb pénzért, a gyerekek miatt vállalja! A Tuba Tóbiás azonban megjelent már CD-n, sőt most egy német lemezcég is érdeklődik utána, így lehet, hogy más országokban is megismerkedhetnek a legkisebbek az új kalandokra vágyó, vándorútra induló hangszer történetével. Egyébként már további két új mesejátékunk is született, szerzőtársammal, Balogh Sándorral megírtuk a Három kismalac és a Kacor király zenés változatát. Jelenleg is dolgozunk egy darabon, a Kukatündéren, amely sok muzsikával szól a szelektív hulladékgyűjtésről, s némi áthallással a „hallható” szemérről is! Nagy öröm számomra az is, hogy az IBS mellett ősztől újabb helyszínen, a Ferencvárosi Művelődési Házban is rendezhetem ezt a sorozatot. Azért azonban egyelőre sajnos hiába harcolok, hogy a Bonbon Matinéknak készüljön tévés vagy rádiós változata, de persze, azért nem adom fel, próbálkozom újra és újra... Úgy vélem ugyanis, hogy ez a sorozat nem más, mint egy zenei misszió, amelyre óriási szükség van!

– *Érdekes jelenség, hogy bár a kicsik örömmel járnak erre a sorozatra, a tíz év fölötti gyerekek mégis eltűnnek, s jó esetben legközelebb már főiskolásként vagy egyetemistaként ülnek be ismét a koncertekre...*

– Azt látom, hogy a hétvégi matinék iránt, amelyre a 10 év körüli gyerekeknek a szülővel együtt kellene eljönniük, jóval

kisebb az érdeklődés. Azt hiszem, ez kortünet! A szombat-vasárnapját már mással tölti a család... A kiskamaszokat pedig ez a komolyzenei világ – remélem átmenetileg – kevésbé érdekli. Ettől függetlenül azonban azt gondolom, ez a sorozat jó alapot jelent, és sokat segít abban, hogy a kicsikből később zeneszerető, koncertre járó fiatalok legyenek... R. Zs.

Új kollektív szerződést szeretne a Rádióénekkar

Az együttes remek teljesítményt nyújtott a nemzetközi zsűri előtt is

Pozitív eredménnyel zárult az a márciusi meghallgatás, amely során a Rádióénekkar tagjai mutatták meg tudásukat. A külföldi szakembereket is felvonultató grémium ítélete szerint ugyanis a művészek nagy többsége jó vagy kiváló teljesítményt nyújt. A meghallgatást azonban az együttesen belül elég feszült, konfliktusoktól sem mentes hónapok előzték meg. Tóth Csaba szakszervezeti vezető szerint ezért is lenne nagy szükség egy új kollektív szerződésre, amely többek között a belső megmérettetések módját, idejét is szabályozhatná.

– *Miért okozott ilyen nagy feszültséget ez a meghallgatás, hiszen az együttesen belüli megmérettetésre már korábban is volt példa?*

– Azért aggódott most mindenki, mert nem tudtuk pontosan, mi a célja ennek a meghallgatásnak, és milyen következményekkel jár. Többször érdeklődtünk a Bartók adó-főszerkesztőjénél, Alföldy-Boruss Istvánnál, hiszen hozzá tartoznak a munkáltatói jogok, de nem kaptunk tőle kielégítő választ. S mivel az utóbbi

időben a Rádióban többször lehetett hallani a zenei együttesek létszámleépítéséről, így nem csoda, hogy mindenki nyugtalan lett. Ebben az időszakban egy ilyen megmérettetésnek nincs túl jó üzenete. De természetesen a minőség, a minél jobb munkavégzés az együttes tagjai számára is nagyon lényeges, éppen ezért készítettünk – egy szociológus szakember segítségével – ősszel egy kérdőívet az énekkari tagok számára, amely az együttes életével kapcsolatos, szakmai, művészi és minőségi

szempontból fontos, valamint időszerű kérdéseket tartalmazott. A 65-ös létszámú énekkarból 53 ember töltötte ki a kérdőívet, s a beérkezett válaszokat decemberben értékeltük.

– *Milyen eredményekkel, felvetésekkel zárult ez a felmérés?*

– Kiderült belőle, hogy az énekkar számára az első helyen álló, legfájdóbb tény, hogy évek óta légiüres térben érzi magát. A válaszokból az is egyértelművé vált,

hogy az emberek felelősen gondolkodnak, készek tanulni, próbálni, mert fontos számukra a minőség. Akárcsak a hangadás, a műsorválasztás és az anyagtudás minősége, s tovább akarják vinni azt az értéket, amelyet az 56. évébe lépő Rádióénekkar a magyar zenei életben képvisel. Az is kiderült, hogy a tagság körében elégedetlenséget, aggodalmat csupán szigorúan énekkari, szakmai kifogások, a színvonalért való aggodás vált ki. Emellett problémák merültek fel a munkakörülményekkel, szervezéssel, s menedzseléssel kapcsolatban is - amelyek mind befolyásolják az énekkar működésének színvonalát, s a munkahelyi közérzetük sem a legjobb. A kérdőív értékelését elküldtük a vezetőségnek is, de választ egyelőre, sajnos nem kaptunk rá. Visszatérve a meghallgatásra, valóban nem a megmérettetés tényével, hanem módjával volt gondunk, s azt sem értettük igazán, miért opera- és oratórium-áriákkal kellett a „bizottság” elé lépniük, hiszen a napi munkánk során kóruszólásokat kell énekelniük. Ráadásul egy ilyen felmérésnek általában vannak következményei, hiszen például a Nemzeti Énekkar vagy a Magyar Állami Operaház kórusa esetében a meghallgatás követően új fize-

tési kategóriák alakultak ki, emelt fizetésekkel...

– *Egy biztos, a Magyar Rádiónál a magasabb bérekre elég kicsi az esély... Szakszervezeti vezetőként mit tudott tenni?*

– Az alapszervezetünk február 27-én alakult meg a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének részeként, hogy végre egységesen tudjuk képviselni az álláspontunkat. A rádiós vezetéssel többször kezdeményeztünk személyes konzultációt, nem sok sikerrel... Ráadásul nálunk még az is bonyolítja a helyzetet, hogy az együttes művészeti jogokat azonban Alföldy-Boruss István gyakorolja. Az viszont elég egyértelmű, hogy szükség lenne végre egy új kollektív szerződésre (természetesen egy majdan elkészülő, összrádiós kollektív szerződés részeként), amely szabályozná az énekkar életét, s ezen belül természetesen a meghallgatások idejét, módját is. Ahhoz persze, hogy ez megszülethessen, meg kell várni az új rádióelnök kinevezését... Annak is örülnénk, ha az együttes szakmai tanácsában, amelyben egyelőre minden szőlamból egy-egy választott tag vesz részt, helyet kapna a szakszervezet képví-

selője is, hiszen ezeken a tanácskozáson sok esetben kerülnek szóba munkaiügyi kérdések is.

– *Gondolom azonban most, hogy a meghallgatás ilyen jó eredménnyel zárult, megnyugodtak az énekkari tagok...*

– Azt az együttesből senki sem vitatja, hogy időről-időre szükség van ilyen felmérésekre. Ráadásul sok olyan művészünk van, aki szívesen mutatja be tudását, hiszen többen rendszeresen vállalnak szólófeladatokat. Ezzel együtt úgy véljük, igazán a folyamatos, mindennapi munka során derül ki az, hogy ki hogyan dolgozik. Kérdés, hogy ilyen fölösleges stressznek mikor és miért kell kitenni a művészeket. Az azonban nagy öröm, hogy a meghallgatás remek eredménnyel zárult, s az együttes tagjai igen magas százalékban kiváló és jó minősítést kaptak. Ezzel demonstráltuk, hogy a Magyar Rádió Énekkara igazán kiváló együttes. A megmérettetést megelőző gyakorlás, készülés még jobbá tette a hangzást. Csak mindezt kevesebb feszültséggel, konfliktussal is végre lehetett volna hajtani... S persze, az is jó, hogy most nincs szó létszámleépítésről, úgyhogy szerencsére a félelmeink – egyelőre – nem igazolódtak be. R. Zs.

Strausz Kálmán szerint senki sem akarja megtizedelni a Rádióénekkart

A Magyar Rádió Énekkarának művészeti vezetője, Strausz Kálmán úgy véli, szükség van a rendszeres meghallgatásokra. A mostani megmérettetés eredményével nagyon elégedett, hiszen a külföldi szakemberek is azon a véleményen voltak, hogy kórusa igazán kiváló együttes. Azt is hangsúlyozta, hogy a meghallgatás semmilyen következménnyel nem jár, senki sem akarja megtizedelni a Rádióénekkart, kisebb létszámmal ugyanis nem is tudnák ellátni feladataikat. S úgy véli, mint minden együttesnél, ennél a kórusnál is szükség van fiatalításra, de csak szép, fokozatosan módon.

– *Mikor és miért döntött úgy, hogy meghallgatást tart a kórus számára, s a zsűriésre külföldi szakembereket is felkér?*

– Nem ez az egyetlen ilyen felmérés az énekkar történetében, hiszen az elődöm, Sapszon Ferenc minden évben rendezett meghallgatásokat, s az én tizenégy esztendei vezetésem alatt a mostanival együtt már négy alkalommal kellett a kórus tagjainak bemutatniuk tudásukat. Az eddigi megmérettetések azonban nem keltettek ilyen felzúdulást, mint ez a mos-

tani... A meghallgatást egyébként őszre terveztem, az Énekkarnak azonban abban az időszakban rengeteg elfoglaltsága volt, így a nyugodtabb felkészülés érdekében az énekkar művészeinek kérésére halasztottuk el az időpontot márciusra. S mivel ilyen sok, az együttes élén töltött év alatt számos sztereotípiá kialakul az emberben, ezért úgy véltem, most nem csak én hallgatom meg a produkciókat, hanem három olyan külföldi szakembert is felkérek a véleményezésre, akik még nem jártak nálunk.

– *S hogyan értékeli a meghallgatás végeredményét?*

– Mindenképpen pozitívnak tartom. Nemcsak azért, mert jó teljesítmények születtek, hanem azért is, mert a meghallgatás előtt a kórus tagjai intenzívebben készültek, gyakoroltak, s ez a munka halatszik is az együttes produkcióin. A külföldi zsűri – amely végül, egyeztetési problémák miatt két tagú lett –, írásban véleményezte a teljesítményeket, s az elért eredményéről mindenki egyéni tájé-

koztatást kapott, amelynek során természetesen a saját véleményemet is elmondtam. A meghallgatás lényeges tanulsága, hogy a nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező szakemberek nagyon jó művészi színvonalúnak tartják az együttest, a legtöbb művészt jó és kiváló kategóriába sorolták. Örülök, hogy ezzel megerősítették az én értékelésemet is.

– *Miért opera- és oratóriumáriákkal kellett részt venni a meghallgatáson?*

– Az elmúlt évek meghallgatásai során többféle produkciót mutattak be a kórusok, volt, amikor teljesen szabadon választott anyagot énekeltek, volt amikor Haydn kvartettek és volt olyan, hogy Schubert-dalt kötelezően választottak, és e mellé a hangfajnak megfelelő, előre kijelölt oratórium szólam-részletet kellett énekelni, mint például a basszusnak egy részletet Bach h-moll miséjéből, vagy a szopránoknak Mozart Requiemjéből. Az ötletet egyébként most az adta, hogy a Rádióénekkar tagjai két márványtermi hangversenyükön opera és oratórium-áriákat, együtteseket mutattak be. S mivel igazán kiváló produkciók születtek, ezért az ott elhangzott darabokhoz hasonló körökből válogattam. Minden szólam számára több áriát kínáltam, az énektanáraink közreműködésével állítottam össze a listát, amelyet igény szerint még bővíteni is lehetett.

– *Általában minden meghallgatás különböző következményekkel is jár...*

– A mostani megmérettetésnek nincs semmilyen következménye. Vagy talán mégis annyi, hogy ismét bebizonyosodott, az MR Énekkar kiváló kvalitásokkal rendelkező kórus. Azok a tagok pedig, akik saját tudásukat illetően bizonytalank voltak, most megnyugodhattak.

– *Alföldy-Boruss István, a Bartók adó főszerkesztője a Zenekar előző számában azonban azt nyilatkozta: ennél az együttessel is szükség lenne fiatalításra...*

– Az Énekkar sajátos struktúrában működik, a 62 év feletti tagok közül többen vannak, akik nyugdíjasként is dolgoznak. Az együttesen belül akad 20 vállalkozó is, az ő szerződésük határozott időre szól, s ezt mindkét fél egyhónapos felmondási idővel megszüntetheti. De leszögezem, nincs olyan szándék, hogy a Bartók Rádió vezetése bárkit is ki akarna tenni a kórusból! Az általunk ellátott feladatokra a mostani állomány sem mindig elegendő, ezért nem lehet szó létszámcsökkentésről... Sajnos, szerencsétlen egybeesés, hogy a kórus meghallgatása éppen a tavaly decemberben kezdődött nyugdíjazási hullámot követő időszakra esett. Ha a terveim szerint mindez ősszel lezajlik, talán kisebb lett volna a feszültség az együttesben.

– *Egy meghallgatás azonban arra is jó, hogy a vezetés felmérje, min kell változtatni, milyen szakmai irányokba kell elindulni.*

– Így igaz. De hadd térjek vissza még a fiatalításra. Sajnos nem vagyunk abban a helyzetben, hogyha kiírjuk a próbaéneklést, akkor tömegek jelentkezésére számíthatunk, hiszen a fizetések területén nem tudunk versenyezni a többi hivatásos énekkarral. Így nagy kérdés, hogyha tegyük fel, az együttesből mindenki, aki elmúlt 62 esztendő, nyugdíjba menne, tudnánk-e őket pótolni?!? Természetesen a fiatalításra állandóan gondolni kell, de ha felveszünk valakit, azzal is számolnunk kell, hogy idő, amíg elsajátítja a repertoárt, s hónapok kellenek ahhoz is, hogy kiderüljön, mennyire terhelhető a torka, milyen a szorgalma, hogyan tud beillesz-

kedni a társulatba. Régebben az utánpótlásban segített, hogy rendszeresen hívtunk kiséítőket, a közös munka során megismertük ezeket a művészeket, s üresedés esetén tudtuk, kit érdemes megkeresni. Ma már erre alig-alig van lehetőség, hiszen a Rádió anyagi nehézségei közismertek. Én félnék tehát a legjobban attól, ha holnaptól tíz új énekkari művészt kellene felvennem, hiszen a kínálat nem kielégítő. S hozzáteszem, hosszú hónapokig nem is tudnék senkit alkalmazni, hiszen az idősebb kórustagok olyan felmondási idővel rendelkeznek, hogyha 2006 közepén távoznának, akkor a következő, 2007/2008-as szezonra vehetnék csak először fel valakit a helyükre. Tehát az utánpótlással időben kell elkezdeni foglalkozni! De még egyszer hangsúlyozom, senkinek nincs is olyan célja, hogy megtizedelje az együttest! Engem a Magyar Rádió elnöke annak idején azzal bízott meg, hogy az Énekkar színvonalát a lehető legmagasabb szinten tartsam, így természetesen az utánpótlásra is figyelmem kell. S persze úgy gondolom, hogyha valaki itt élte le az életét, harminc esztendőn keresztül tagja volt az együttesnek, művészetével hozzájárult az eltelt évek magas művészi színvonalához, akkor annak joga, hogy nyugodtan, korhatárig énekeljen a kórusban. Régebben az volt a szokás, hogy a nyugdíjazást követően egy esztendőt még nálunk töltöttek. Most van, aki már a második-harmadik esztendeje énekel...

– *Lesz következő meghallgatás?*

– Ha az elkövetkező esztendőkből is én leszek a MR Énekkar művészeti vezetője, akkor biztos, hogy továbbra is lesznek ilyen megmérettetések, mert úgy vélem, ezekre 4-5 évenként szükség van.

R. Zs.

Lapunk 2006/2. számában megjelent egy interjú Farkas István Péterrel. A cikkel kapcsolatban Dr. Bolváry Takács Gábor, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar igazgatója levélben fordult szerkesztőségünkhöz, amelyben megjegyzi, hogy az interjúalanyunk más zenekarok vonatkozásában igaza lehet, de a cikkben alkalmazott felsorolás olyan szöveggörnyezetet teremt, amely a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar számára sérelmes. A korábban Matáv Szimfonikus Zenekar néven működő társulattól az elmúlt tíz év során jogtalanul senkit nem bocsátottak el, a zenekar ellen egyetlen munkavállaló sem nyert pert, következőképpen a bíróság sem helyezte vissza senkit eredeti munkakörébe. Minőségjavítási céllal, illetve költség-takarékossági okból voltak elbocsátások, de ezek mindenkor a jogszabályok keretei között történtek, illetve a szakszervezettel kötött megállapodás keretében rendeződtek.

A cikkel kapcsolatban hasonló kifogások érkeztek a MÁV Szimfonikus Zenekar igazgatójától is. (A Szerk)

MONTAG LAJOS születése 100. évfordulójának ünnepére

2006. májusában Magyarország és a világ nagybőgős társadalma egy zseniális nagybőgőművész születésének 100. évfordulójára emlékezik

MONTAG LAJOS évszázadok mulasztásait jóvátéve egészen új utakat jelölt meg a nagybőgő jövőjének fejlődése számára és a hangszer XX. századbeli újjászületésében vezető szerepe volt. Jelenléte a magyar zeneművészet élvonalában nyilvánvalóvá tette, hogy az addig csak főleg a népi zenekarokból ismert „brum-mogó” nagybőgő avatott kezekben mily virtuozitásokra képes.

1906. május 26-án Budapesten született. Szülei muzikusok voltak, akik először hegedülni taníttatták. 14 éves korában a család barátainak tanácsára a nagyra nőtt nagyobbik fiút – öccse Vilmos, élete végéig hegedűs maradt – a nagybőgő tanulása felé irányították.

Ahogy ezt Ő maga meséli: „Én egy szófogadó gyerek voltam és nagy szorgalommal kezdtem tanulni ezt a nagy hangszert és elég gyorsan haladtam. Rövid idő elteltével már olyan szép hangokat akartam megszólaltatni, mint a hegedűsök, vagy a csellisták. Ez persze nagy munkába került, de ez a vágyam mindig bennem maradt”.

Első tanára Tintner Bertalan volt, akivel – és ez rendkívül fontos – nagyon kedvelték egymást. Következő tanára Schwalm Ferenc (a kitűnő színésznő Sennyei Vera édesapja), akire később így emlékezett: „féltékeny volt rám, pedig mikor az Operaházban a kollégája lettem, akkor sem akartam soha eléje kerülni”.

Rengeteget gyakorol, és kamarazene tanárai, Weiner Leó és Molnár Antal is elragadtatással beszélnek róla.

Erről az időszakról azt mondja: „ennek a hangszernek izgató a karaktere és napról-napra inspirált”.

1927-ben diplomázott és 1929-től az Operaház zenekarának tagja lett, majd a következő évben Schmitz Róbert utódjaként a Nemzeti Zenede nagybőgő tanára. Rövid időn belül szóló-szólamvezető nagybőgőssé nevezték ki az Operaházban, ahol 1967-ig – nyugdíjazásáig – játszott.

Operaházi zenekari és kamarazenei működésén felül, mint virtuóz szólótánárt ünnepelte egész Európa. Bécsben, Prágában, Berlinben, Drezdában, Weimarban, Párizsban, Salzburgban úgy saját műveit, mint az ő inspirációjára született kortárs szerzők műveit játszsa. Ugyanakkor nagy

súlyt fektetett a már közismert szerzők – Bottesini, Dragonetti, Koussevitzky – műveinek megszólaltatására.

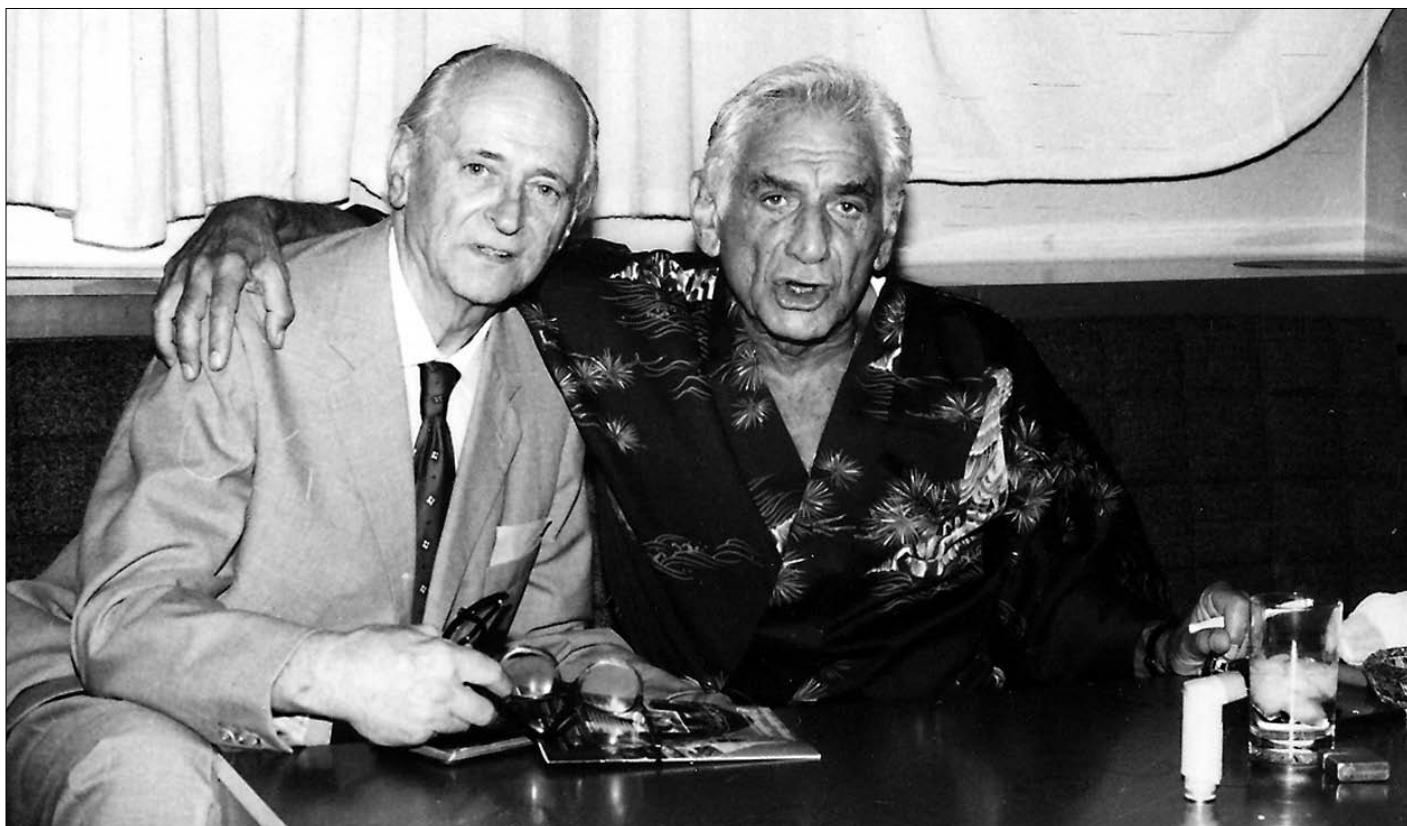
Érdekességként kell megemlíteni, hogy (Bach szóló és gamba szonátáinak kivételével) átiratokat szinte nem játszott, mert azt is missziójának tekintette, hogy eredeti nagybőgő művekkel ismeresse meg az őt hallgató közönséget.

Az, hogy a nagybőgő irodalma az ő megjelenése előtt miért nem bővült ki jobban, azzal magyarázható, hogy e hangszer játékosai a művészi képességek nagyon különböző fokán álltak. Ismerve a hangszer megszólaltatásának nehézségeit, érthető, hogy játékanak magas fokú elsajátítására csak kevesen vállalkoztak. Tehát, nem érheték el a tudásnak azt a fokát, amely a zeneszerzők virtuóz darabjainak eljátszására alkalmasá tette volna őket. Ennek ellenére, minden korban voltak lelkes nagybőgő játékosok, akik a kortárs zeneszerzők figyelmét ébren tartották.

A zenetörténet fejlődésében így, ez a hangszer is – ha nem is teljes mértékben – részesült. Klasszikus zeneszerzők, mint Dittersdorf, Haydn, Mozart, Rossini, már a XVIII., XIX., században érdemesnek tartották, hogy erre a hangszerre szóló darabokat, illetve komoly nehézségű versenyműveket komponáljanak, de Beethoven, Schubert, Dvořák is rendkívül fontos szerepet szántak a nagybőgőnek kamarazenéikben.

Montag Lajos tehetsége és szorgalma is bizonyítéka volt annak, hogy a nagybőgő-irodalom bővülése a művész képességeinek függvénye.

Montag Lajos Leonard Bernsteinnel

Ő maga is számtalan remek kompozícióval gyarapította hangszere irodalmát (A búcsú; Extrem; Melódia; Humoreszk; Mikrokoncert, stb.). Műveire jellemző a végtelen melódiaszépség, könnyedség, sziporkázó ötletesség és humor.

A kortárs zeneszerzőket nagybőgőművek komponálására kérte fel. Fáradozásainak eredménye lett az a sok kitűnő mű, melyeknek koncertdobogón való megszólaltatásában minden esetben energiájának teljes mozgósításával vett részt.

Felkérésének köszönhető, hogy komponált a hangszerre – többek között – Járai István, Hidas Frigyes, Kardos István, Montag Vilmos, Patachich Iván, Kósa György, Bogár István, Bordás Tibor, Farkas Ferenc, P. Hindemith, O. Klemperer, Kozma József, N. Sprongl, R. Malarič, ZD. Bartók és még sokan.

Élete végéig szomorúan emlegette, hogy bírta Leonard Bernstein ígését egy nagybőgőre írott mű megkomponálására, de ennek megvalósításában a kitűnő karmesterzeneszerzőt halála megakadályozta.

Montag Lajos fanatikus rajongását hangszere iránt bizonyítja az is, hogy a

nagybőgő játék-lehetőségeit (reform törekvéseivel) bővíteni törekedett.

Szándéka az volt, hogy a nagybőgő nagyságát, menzurájának hosszát a fizikai lehetőségek határáig csökkentse. Ezen törekvéseit megvalósítandó megtanulta és vizsgát tett a hangszerkészítés mesteriségéből. Keze alól két hegedű, egy brácsa, valamint egy nagybőgő került ki.

Kutató munkája a nagybőgőre vonatkozó adatoknak, emlékeknek, könyveknek, fotóknak, zeneműveknek az egész világon fellelhető anyagára koncentrált. Ezeket eredetiben és másolatokban megszerelve a hangszerre vonatkozó olyan gyűjteményt hozott létre, melynek párja ebben a teljességében sehol sem található. Ebből a gyűjteményből – melynek létrehozása egész életét átívelte – egy, a hangszerre vonatkozó, és minden tudnivalót felölelő lexikont írt (német nyelven), melynek kiadása még várat magára.

Gazdag tapasztalatait az 1955-től folyamatosan megjelenő Iskoláinak I. – VI. füzetében összegezte, mely Európa majd minden országában, és a tengerentúlon is a nagybőgőt tanuló növendékeknek ad kiváló alapot magas színvonalú fejlődésükhöz.

Minden nagybőgővel kapcsolatos versenyen és szemináriumon a személyes jelenléte annak rangját emelte. A nevéhez fűződik a berlini, genfi, weimari, wroclavi, markneukircheneri, sioni és angliai rendezvények létrejöttéhez. Ezekben a rendezvényeken, mint zsűritag, szervező, vagy tanár vett részt és fáradhatatlan hitvallásával a világ minden tájáról érkező növendékekben a hangszer iránti szeretet, elhivatottság érzését ültette el.

1997. január 25-én hagyott el bennünket örökre.

Fanatikus, e hangszerért rajongó művészek léptek világszerte a nyomába, és ezek a művészek is vallják és hirdetik Montag Lajos művészi filozófiáját: „a muzsikuss szerepe és kötelessége hogy az embereknek széppel, gyönyörködtetéssel szolgáljon”.

Élete teljes, őszinte, végtelen szeretettel teli és példamutató volt.

Budapest, 2006. május

Vas László
egykori növendéke,
a Rádiózenekar tagja

Gyógyító muzsikások

Dr. Karlócai Kristóf az Európai Orvoszenekar budapesti hangversenyéről

Budapesten koncertezik az Európai Orvoszenekar Alex Balanescu, Nick Holland és Hámori Szabolcs közreműködésével, Vashegyi György vezényletével. A június 11-i koncert a Zeneakadémián azért is különleges, hiszen a londoni alapítású együttes, amelynek már több honfitársunk is tagja, második nem londoni koncertjét adja a magyar fővárosban. A koncertről dr. Karlócai Kristóf, a koncert főszervezője beszélt, aki a zenekarban maga is csellózik.

Dr. Karlócai Kristóf kardiológus, munkahelye a Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet, számos tudományos társaság tagja és választott tisztségviselője. 10 éves kora óta csellózik, előbb Toroczkai Dénes, majd Felvinczi Takács Mariann tanítványa. 1978 óta muzsikál a Semmelweis Egyetem kamarazenekarában. Rendszeresen kamarazenél: a házimuzsikálás szokását, jelentős kottatárát, csellóját és vonósnégyes kottatartóit nagyapjától örökölte. A European Doctors Orchestra választmányának tagja, a június 11-én a Zeneakadémián tartandó koncert főszervezője.

– Számos orvosokból álló együttes működik szerte a világon, az Európai Orvoszenekar neve azonban hazánkban kevésbé ismert. Mikor, hol és kiből alakult ez a zenekar?

– Londonban hozták létre két éve lelkes zenekedvelők, ottani orvosok, alapító tagja a magyar származású dr Pohl Miklós, s jelenleg 105 főt számlál. Ez a szimfonikus zenekar alapvetően különbözik más amatőr zenekaroktól, mint amilyenek például a városokhoz kötődő orvoszenekarok, vagy amilyen nálunk Budapesten a Semmelweis Egyetem kamarazenekara. Ezek rendszeresen próbálnak, időnként koncerteznek is, egy európai együttes tagjai azonban, akik több ezer kilométerre laknak egymástól, természetesen nem tudnak heti rendszerességgel találkozni. Nagyon jó működési formát sikerült mégis kialakítani: évente kétszer áll össze a zenekar, ekkor pénteken és szombaton, valamint vasárnap délelőtt jóformán megállás nélkül próbálunk, a koncert pedig mindig vasárnap este van. A fellépéseket egyéni felkészülés előzi meg, mindenki előre megkapja a kottát és egy CD-n a hangzó anyagot, otthon kigyakorolja a szólamát, hogy az első összpróbára felkészülten érkezzen. Olyan koncentrált a

próbaidőszak, amit zenész ismerőseim szerint profi zenekarok egész biztosan nem vállalnának, ráadásul az Európai Orvoszenekar tagjai maguk fizetik minden költségüket, az utazást és a szállást, sokszor még az étkezést is és emellett mindenki hozzájárul a szervezés kiadásaihoz. Mindig a helyi szervezésen és a szponzorokon múlik, mennyivel sikerül csökkenteni ezt az összeget, hogy legalább az esti fogadáson ingyen vehessenek részt a zenészek.

– Az elmúlt két év alatt hol lépett fel az együttes?

– Amikor megalakult a zenekar, az volt a megállapodás, hogy az évi két koncert közül az egyik mindig Londonban lesz, a másik helyszíne pedig évről-évre változik. Eddig két hangversenyt adtunk Londonban, az év második felében lépünk fel ott újra. Az első nem londoni koncert Bukarestben volt és most Budapesten kerül megrendezésre a második ilyen összejövetel. Nagyon büszkék vagyunk arra, hogy megnyertük a jogot a budapesti hangverseny megszervezésére.

– Az orvoszenekar alapvetően amatőr együttes, de vannak hivatásos közreműködők is a koncerteken.

– A felkért karmesterek természetesen mindig professzionális zenészek az élvonalból, ahogy a szólólisták is nemzetközileg ismert, kiváló hivatásos művészek. Időnként, főleg a fúvós szólamoknál megesik, hogy hiányzik egy-egy hangszeres, ezeken a helyeken főiskolások, zeneakadémisták szoktak kiegészíteni bennünket, de azért a zenekar legalább kilencven százaléka orvosokból áll. A budapesti koncertre sikerült Vashegyi Györgyöt megnyerni karmesternek, ez számára is kihívás lesz, hiszen ilyen méretű amatőr együttest még sosem vezényelt. Brahms a-moll kettős-versenyében Alex Balanescu hegedű-

művész és Nick Holland csellóművész játssza a szólót, az ő nevük is garancia a minőségre, mellettük Hámori Szabolcs kiváló basszista működik még közre a hangversenyen. Számomra egyébként meglepetés volt mindjárt az első koncerten, mennyire magas színvonalú a társaság hangszeres tudása. Ez a merész műsorválasztásokon is meglátszik, nagy romantikus és klasszikus szerzők szimfonikus művei alkotják a repertoárt, Csajkovszkij, Mozart, Beethoven, most pedig két Brahms-mű szólal meg. Azt gondolom, hogy ez a koncert kitűnő alkalom a közönségnek is, hiszen a minőségre az eddigi koncertek alapján nem lehetett kifogás, s itt garantáltan lelkes, és biztosan nem unott, fásult emberek muzsikálnak. A koncert érdekessége egy ősbemutató is, egy jelentős fiatal magyar tehetség, Gyöngyösi Levente Szent Pál szeretet-himnuszára német nyelven komponált kantátája szólal meg, úgy hiszem, ennek is nagy vonzása lehet.

– Az orvosoknál viszonylag gyakori nemcsak a zene szeretete, hanem a művelése is, más szakmákban ez ritkább. Ön szerint mi az oka, hogy ennyire tömegesen muzsikálnak amatőr szinten az orvosok?

– Erre nehéz válaszolni, bár kétségkívül valóban ez elterjedt vélemény. Ezzel kapcsolatban még tudományos statisztikát nem olvastam, de én is meg tudom erősíteni, hogy itt szó lehet egy mélyebb kapcsolatról. Annyi biztos, hogy az élő emberrel való foglalkozás kiválasztja azokat az embereket, akik orvosok lesznek, akik általában érzékenyebbek és nyitottabbak a különböző humán kulturális értékek iránt. Az egyes orvosi ágakon belül viszont nincs nagy különbség, az egyes szakmák nagyjából egyenlő arányban képviseltetik magukat az amatőr orvosi zenészek között. A mi budapesti Semmelweis kamarazenekarunkban és az Európai

Orvoszenekarban is zenélnék házi orvosok, belgyógyászok, gyermekgyógyászok, sebészek, kardiológusok, szívsebészek, és még sorolhatnám, egyszóval minden terület jelen van.

– Nemcsak a nagy orvosi zenekaroknak, de az orvosok házi illetve kamarazenéléseinek is komoly hagyománya van.

– Valóban, van is egy félprofesszionális, négy magyar orvosból álló hazai vonósnégyesünk, a Semmelweis kvartett, de például nekem is van egy vonósnégyesem, aminek csak az egyik tagja nem orvos, bár mi ritkán szoktunk fellépni. A kamarazenélés iránti vonzalmat nagyapámtól örököltem, őnála egész évben kéthetente volt kvartett délután. Amikor csak szabadidőnk van, zenélünk, akinek ez a hobbi, az ebben éli ki magát, és szívesen húzza.

– Az orvosi pálya nagyon sok kötöttséggel jár, talán egyike azon foglalkozásoknak, ahol a legkevesebb a szabadidő. Mennyi idő marad a gyakorlásra?

– Rendszerint nagyon kevés. Van egy jó barátom, aki orvos szeretett volna lenni, de annak idején középiskolás korában olyan jól csellózott, hogy komolyan felvetődött a zenei pálya lehetősége is. Végül azért döntött az orvosi egyetem mellett, mert rájött: ha orvos lesz, amatőr szinten még tud zenélni, ha viszont zenész lesz, amatőr szinten nem lehet orvos. Ezzel mi is így vagyunk, de itt az amatőrizmus a szó eredeti értelmében értendő: nem gombnyomásra bármikor, akár ál-munkából is felébresztve vagyunk képesek magas szintű előadásra, mint a profik, hanem sok körülményt kell aprólékos munkával gondosan megteremteni, hogy sikeres előadást adjunk. Ha ezek mind összejönnek, egyáltalán nem biztos, hogy a színvonalunk az átlag profinál alacsonyabb. Nyilván ha napi 8 órát gyakorolhatnánk, lenne eredménye, de örülünk, ha heti egy-két óra sikerül. Éppen ezért is fontosak a rendszeres heti próbák, mert gyakorlásnak is megteszik, a hangszer mégis csak kézben van, a korábban megszerzett készségek megmaradnak. Ha pedig ilyen nagy alkalom adódik, mint ez a mostani koncert, ennyire komoly és nehéz darabokkal, akkor mindenki hónapokig készül, naponta gyakorol. Fontos, nehogy felkészülési hiányosságok miatt a júniusi próbanapokon a szólamtársak görbe szemmel nézzenek ránk. Nekünk ez a néhány koncert éltető elemünk.

A Semmelweis Egyetem Kamarazenekara készül az Európai Orvoszenekar koncertjére

– Az, hogy az Európai Orvoszenekar Budapesten lép fel, felhívja azoknak a magyar orvosoknak a figyelmét is erre a lehetőségre, akik eddig még nem hallottak róla. Várható, hogy ennek hatására újabb magyarok csatlakoznak?

– Erre a koncertre már lezárult a jelentkezés, de így is évről-évre egyre több magyar orvos vesz részt a zenekar munkájában. Az első koncerten még csak egyedül képviseltem Magyarországot, aztán mindig csatlakoztak néhányan, most már jó tíz fős a magyar társaság.

– A budapesti hangverseny egyben jótékony célokat is szolgál. Minden koncerten támogatnak valami nemes célt?

– Igen, ez is az együttes hagyománya. A belépés ingyenes, de a helyszínen adományokat gyűjtünk. Most két gyermekgyógyászati alapítványt támogatunk, a Bethesda Gyermekkórház és a Semmelweis Egyetem I. számú Gyermekgyógyászati Klinikájának az alapítványai között osztjuk el a befolyt pénzt. Nagy örömünkre szolgált, hogy az egyetem rektora, Tulassay Tivadar professzor elvállalta a hangverseny védnökségét. Néhány szponzor még jelentkezett, akiknek köszönjük a támogatást, az egyik esti fogadásra is kaptunk felajánlást, de még keresünk támogatókat, szeretnénk, ha a szervezési költségeket csökkenteni lehetne, hogy ne mindent a tagoknak kelljen fizetni.

– A próbák során hosszabb ideig vannak együtt orvosok. Ez segíti a szakmai

kapcsolatok kialakulását is, vagy ilyenkor csak a zenéről esik szó?

– Egyértelműen segíti. Már eddig is kialakultak kapcsolatok, hiszen a folyamatos munka mellett van azért idő beszélgetésre. Kiváló alkalmak a közös ebédek, vacsorák, a próbák közti – percre pontosan betartott – szünetek. Egyébként ezek is érdekesek, látszik, hogy igazi precíz angol szervezés. Számunkra kicsit szokatlan, de ha kell, ütem közben lekopogja a karmester a próbát és kezdődik a 'tea time'. A munkakapcsolatok nagyon érdekesen alakultak, és nem csak kelet-nyugat között. Egymásra találnak az azonos szakmát művelők, szóba kerül, hol milyen gyógyító munka folyik. Egy angol reumatológus is játszik a zenekarban, aki semmi mással nem foglalkozik, csak zenészekkel, a zenélés miatt kialakult reumatológiai eltérések gyógyításával. Érdekes, hogy nemcsak ő maga hegedül, hanem ráadásul még a szakmája is átmenet az orvostudomány és a zenetudomány között. Például vele is nagyon érdekes beszélgetések zajlottak a különböző hangszerekről és gerinctartásbeli problémáiról, merthogy ilyen panaszokkal a magyar orvosok is találkozhatnak. Mindazokat, akiket érdekel az Európai Orvoszenekar, akiket vonz kitűnő kortárs magyar szimfonikus mű ősbemutatója, vagy akik szívesen adakoznak a gyermekgyógyászati alapítványok javára, szeretettel várjuk június 11-én este fél nyolckor a Zeneakadémia nagytermében.

Pál Eszter

Márciusi és áprilisi koncertekről

Mosonyi Mihály-émlékestre került sor március 9-én a Nemzeti Hangversenyteremben. Peter Scholcz vezényletével a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** elsőként az Ünnepi zenét játszotta, majd Jandó Jenő szólistájával az e-moll zongoraversenyt adta elő. Szünet után megnőtt az apparátus; Kertesi Ingrid, Lukin Márta, Gulyás Dénes és Jekl László, valamint a Nemzeti Énekhar közreműködésével az I. (C-dúr) mise csendült fel, a Jubilate Deo gradulatét követően.

Scholcz azok közé a kevesek közé tartozik, akik Európa-szerte a magyar zenét igyekeznek ismertté tenni; a hollandiai Liszt Ferenc Társaság, később a Frid Géza Társaság elnökeként, gyakorló zenészként és zenetörténészként propagátora főként a 19. századi muzsikának. Mosonyi művészete kiváltképp közel áll a szívéhez; aligha véletlen, hogy összes egyházi művét lemezre vette (a Hungaroton Classic három kiadványán). Lelkesedésben, felkészültségben aligha van hiány – ezúttal az előadókra koncentrálnak.

Nem úgy a zenekar; ők, mi tagadás, korántsem anyanyelvi szinten beszélnek a 19. századi zene eme dialektusát. Néha hallhatóan nem tudtak mit kezdeni valamely tematikus szakasszal vagy bármilyen formarésszel, míg máskor ismertebb tájra kerülve, biztosan tájékozódtak.

A kedély, sőt, a hangulat hiányzott az Ünnepi zene technikailag kidolgozott részleteiből néha; majd felcsendült a Szózat-idézet, fenségesen – ám szinte talált tárgy módjára. A romantika nagyot-álmodni merése protokolláris ünnepé fokozódott le.

Ideális választás volt Jandó Jenő a versenymű szólistájának. Nemcsak azért, mert gyakori partnere eme zenekarnak is, hanem azért, mert – anélkül, hogy bármiféle dirigensi ambíciókat táplálna – hangszere mellől képes segíteni, már-már irányítani az együttest. Ha kell, összenéz a szólistikus szerepű zenekari játékosal, máskor előzékenyen vagy elegáns gesztussal „kivár”, tehát szinte lehetetlenné teszi, hogy ne jókor lépjen be a cadenza végén az együttes. Mégsem elsősorban alkalmazkodik, hanem inkább inspirálja partnereit a vele együtt-haladásra. Megteszi ezt ismert-népszerű versenyművek esetében is, de most kifejezetten szükség volt erre, hiszen a sajátos formai felépítésű kompozíció egészében másképp nemigen tudtak volna

tájékozódni a játékosok. Scholcz pedig úgyszintén ügyelt a részletekre (leginkább azokkal foglalkozott), néha – talán elsősorban saját magának – még a szólistát is vezényelte. Érdekes, hogy mihelyt tematikusan körülhatárolt szakaszt kellett megszólaltatni valamely szólósnak, azonnal minőségileg javult a hangzás, értelmet kapott, s gyakran megfelelő súllyal-ranggal szól a kíséret is.

Az est második részében a dirigens számára nem kis feladatot jelenthetett a térben többszintes előadói apparátus irányítása. Szívesen törődött az énekkarral, s meg kell hagyni: ezúttal elragadóan szép halk hangzásokat (is) produkált a kórus. Változatos dinamikával, mindig a(z értett) szövegnek megfelelő érzelmi-indulati töltéssel, értően szóltak a tételek, és sikerült megvalósítani ideális hangzási arányokat a szólisták, a kórus és a zenekar között. A Sanctus persze „robbant”, félreismerhetetlenül a Nemzeti Énekhar stílusában – s talán annál is elemntárisabbnak hatott, mivel kidolgozott volt az érzelmi skála ellentétes véglete is.

Emlékest, részben Brand Mihálynak adózva, s remélhetőleg stílári tanulságokkal a zenekarnak. A jelenlévő közönség számára viszont elgondolkodtató tanulságot kínált az általános érdektelenség. Ennyire bérlet-központú lenne a nagyjéremű, hogy a bérleten kívüli esemény akkor sem kelti fel figyelmét, ha az egyidejű egyéb kínálat elhanyagolható nagyságrendű?

Keressük helyünket Európában – ugyanakkor nem vesszük észre magunkat (kulturális örökségünket, múltunkat – azt, amit egyébként majdan exportálhatnánk) idehaza?

* * *

Március 10-én a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** lépett fel a Nemzeti Hangversenyteremben, Kocsis Zoltán vezényletével. A Klemperer-bérlet 4. estjének műsorán két szimfónia (Haydn: C-dúr, No. 82 és Mozart: D-dúr, K. 297) keretezett két Mozart-versenyművet. A G-dúr zongoraversenyt (K. 453) a zongora mellől dirigálta Kocsis, a D-dúr fuvolaverseny (K. 314) szólistája Bálint János volt. E zenekar, karmesterével, mindig tud újítani, meglepetéseket szerezni. Most például azzal, hogy szinte kamarazenekearra csökkentett (s művenként változó nagyságú) együttes játszott. A régizénelés hívei erre

megvonhatják a vállukat, korhű praxis, mi ebben az új – ám a felcsendülő zene azonnal megadta a választ: az intenzitás. A Liszt Ferenc Kamarazeneke aranykora is eszébe juthatott a hallgatónak, amikor is úgy érezte: a kis-számú előadó tolmácsolásában „minden” meggyőzőbben hat. Ugyanakkor, a hangzásképp egésze mégis a Nemzeti Filharmonikusok játéktílusát idézte (koncentrátként). Szikrázóan intellektuális, már-már matematikailag megtervezett dinamikai hang-térkép, melyen plasztikusan megkülönböztethetőek a játékmódok. (Urtext kottát gyerekjáték lenne előadói utasításokkal „berendezni” ilyesfajta interpretáció hallatán.) Mindennek megvan a maga helye – s minden a helyén van. A Haydn-szimfóniákban oly gyakori szabálytalanságok, aszimmetrikus hangsúlyok vagy artikulációk is (néha sajnos túlzottan is; visszatéréskor az ember legfeljebb a perfekt konzekvenciáknak örülhetett, a pillanat varázsát jelentő szabadságnak nyoma sem volt). Lám, hálátlan a hallgató; máskor a következetességet hiányolja, az analógiákat olyankor is, ha netán a kottaközreadás mást sugall – most pedig azt a parányi gesztust, amitől elhisszük, hogy a hangzó tünemény valóban él.

A művek alaposabb ismeretében persze volt mit észrevenni, olyasmiket, amik más megszólaltatáskor benne maradnak a kottában; de egy idő után fárasztónak hatott a mindenkor épp a megszólaltatandóra koncentráló hangképzés (például, amikor a kíséret egyenletes negyedeit hallgatva inkább tudtuk, semmint észleltük az adott tétel metrumát). Ami mindenképp hiányzott, az a spontán-őszinte elmosolyodásnak a lehetősége, lett légyen szó tematikus szakasz formai lekerekítéséről, hirtelen-váratlan metrikai vagy harmóniai „meglepetésről”, netán visszatérésről, a versenyművek esetében a cadenzát záró trillához csatlakozó zenekari belépésről – bármiről.

Elismerésre méltó virtuozitással adta elő szólóamat a fuvolaversenyben Bálint János (akit szokás a fuvola Paganinijének is nevezni), ugyanabban a stílusban, amelyben kísérei játszanak. Tehette ezt annál is inkább, hiszen egyébként ő is a Nemzeti Filharmonikus Zenekar tagja, immár öt éve. Éppen ezért különös élmény volt Kocsis zongorázását hallgatni. Miközben együttesét

irányította, frappánsan karakterizált játékkal választékos tónusokat sorakoztatott egymás után, szinte önmagában felmutatva a mozarti muzsika ezerarcúságát.

Rádásként igazi zenetörténeti kuriózummal ajándékozta meg hallgatóit, amikor is a Párizsi szimfónia elhangzása után azt a tételt dirigálta, amelyet Mozarttal pótlólag-kiegészítőleg íratott a bemutató zenekar, a Concerts Spirituels impresszáriója, aki – mint oly sokan a zseni kortársai közül – nem jutott el az eredeti lassú-tétel értő felfogásáig. Habár, ha meggondoljuk, hogy annakidején egyetlen próbával (!) aratott sikert a mű...

Ebben szerencsére nem törekedett korhűségre az előadó-együttes, sőt, a hangversenyterem mind alaposabb ismeretében képesek voltak arra a csodára is, hogy plasztikusan hallhatóvá (ha kell, áttetszővé, máskor kevert hangszínűvé) tegyék a partitúrák gazdag-változatos faktúráját. Pontosan megkülönböztethetővé vált, mikor kopulázzák fúvósok a vonós-szólamokat, s mikor szólisztikus (akár kísérő-funkcióban) a szerepük. Külön öröm, hogy a két illetve egy nagybőgős által játszott szólam is mindig érvényesült. Rendhagyó zenetörténet-óra volt, melynek témája a két klasszikus mester hangszerelési jellegzetességeinek bemutatása.

* * *

A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében, Maxim Vengerov szólójával, március 23-án adott nagyszerű estjüket követően, legközelebb április 7-én, a „Vonzások és választások” sorozat Honvágó című koncertjén köszönhetjük, az időközben Bartók Béláról elnevezett Nemzeti Hangversenyteremben a **Pannon Filharmonikusokat**. Ezúttal, sajnos, vezető karmesterük nélkül érkeztek, s Marko Letonja közreműködése elsődlegesen azért volt hasznos, mert elgondolkodásra, röpké „számvetésre” készítette a hallgatót. Könnyű hozzászólni ugyanis a többé-kevésbé egyenletes színvonalú teljesítményekhez, s ha gyakran ugyanazzal a dirigenssel lép fel a zenekar, nem differenciáljuk az elismerést. Most pótolható a mulasztás. Távollétében is elismeréssel adózunk zenekarnevelő munkájáért Hamar Zsoltnak; azzal és csak azzal magyarázható ez a furcsa est. Ami, tegyük hozzá, még furcsább lett volna, ha a hangszeresek (ami egyébként nem lenne példa nélkül való) a karmester „kezére” játszanak.

Marko Letonja életrajza imponáló a sok-sok hírességgel, s a reprezentatív helyszíneken. Utóbb arra gondolhatunk csak: idejelenkor – sőt, túl korán – került kapcsolatba

olyan profi együttesekkel, akik mindenkor jobban ismerték az adott műsort nála. Mérésékelt technikai tudás és bizonyára megnyerő modor birtokában, amennyiben vendégszerepléseik soha semmiféle extravagáns elképzelés megvalósítását nem akarta rákényszeríteni az együttesekre – békés együttműködéshez vezethetett. Ám szinte természetesen el kellett hogy maradjon közben a rendszeres (műhely)munka – legalábbis csak erre tudok következtetni a látottakból. Letonja képtelen volt elérni, hogy pontos legyen egy indulás, s ez korántsem a zenekar hibája! Sőt, nagy érdemük, hogy csakhamar összerázódtak, s – és ez a lényeg – mindvégig többet adtak, mint amennyit a karmester kért. Persze, koránt sincs irigylésre méltó helyzetben az a külföldi karmester, aki nyitószámként Bartóktól a Magyar képeket vezényli – magyar közönség előtt. Mindenesetre, a rubato-karakterek korántsem indokolják, hogy a vonóssokat se intse be, s általában, az egyes formai szakaszok szép kicsendítése után indokolt lett volna előre megtervezetten gondoskodni a következő rész indításáról. A Pannon Filharmonikusok már a koncertterem próbaüzeme óta rendszeresen lépnek fel itt, kezdhetik kiismerni akusztikailag is a termet – a dirigens e szempontból hagyatkozhatott volna rájuk, viszont a ténylegesen megszólaló hangzás koordinálása egyértelműen az ő feladata lett volna. De ő megelégedett a karakterizált-hangulatos megformálásokkal, s a pillanatnyi hangzás-egyensúlyt nem állt szándékában mozdulataival korrigálni. Ezért fordulhatott elő, hogy például a Medvetáncban a bőgők pizzicatója nagyjából megmaradt a látvány szintjén (ugyanonnan viszont másként-jobban szóltak más tételekben a hasonló effektusok!). A ciklus IV. tételében (Kicsit ázottan) remekeltek a fafúvósok, a partitúra élénk színeinek megjelenítésével, a hangszerelési effektusok hangzó életre keltésével. Méltán bólintott feljüket elismerően – bár az inspiráció nem tőle származott.

Örömmel regisztrálhatjuk, hogy Baráti Kristóf a zenekar rendszeres szólistája. Remek játéka feltehetően a vonóskar egészére inspiráló hatású. Ezúttal Csajkovszkij: Melankólikus szerenádját és Valse-scherzóját hallhattuk közreműködésével, klasszikus letisztultságú és fegyelmű felfogásban, az érzelmi töltést érzéki szépségű tónussal biztosítva.

Dvořák: IX. szimfóniája a hamar feledhető produkciók közé tartozott – a szinte zenetörténeti örökzöldnek számító mű újrahallgatása semmiféle többlet-élményt nem

adott, inkább csak kellemes háttérzenét biztosított a mindegyre elkalandozó figyelem számára. (Amit nem lehetett nem észrevenni, az a lassú tételben az angolokt már-már bántóan groteszk hangszíne – és ilyenkor mindenfajta indoklás, mentegetőzés hiábavaló, az összteljesítményt rontotta!) Az első rész színvonalát meg sem közelítő második részben azon szomorkodtam: milyen kár, hogy március 23-án nem mindenki várta végig – a Vengerov dedikálásának következtében irgalmatlanul elnyúlt szünet után – a koncertet. A megfogyatkozott közönség előtt felcsendült Schumann: I. szimfónia ugyanis méltóbb és realisabb képet adott az zenekar jelenlegi tudásáról-felkészültségéről.

* * *

Következő nap, bizonyára eme élmények hatására, örömmel és érdeklődéssel vártuk János Amigót a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** élén. A Zeneakadémián rendezett koncert első felében de Falla művei szerepeltek: A háromszögletű kalap két szvitjét követően, Gál Erika szólójával a Hét spanyol népdal csendült fel. Szünet után Schumann: IV. szimfóniája került előadásra.

János Amigo elégedett lehetett a zenekarral; ami számára a legfontosabb volt, abban értő partnerekre talált: étellel-teli tételek igazolták, hogy tempóválasztásait meggyőződéssel fogadták a muzsikusok, a tempóváltások, a ritmikus-metrikus karakterek pregnáns megjelenítése is gyümölcsöző összmunkáról tanúskodott. Jól érvényesült a briliáns hangszerelés, mintha valamennyi játékos élvezte volna a változatos hangzás megjelenítésében való részvételt. A Hét spanyol népdalt kevesebb lelkesedéssel és értéssel hallgatta a közönség, s méltán: nehéz követni a vokális tételeket, ha nem tudjuk, miről szólnak. Tehát maradt az öncélú tobzódás a hangszerelési finomságokban, amelyeket ezúttal Gál Erika szép hangja tovább gazdagított. Gyönyörködni mindenképp lehetett – anélkül, hogy kritikusan értékelhettünk a hallottakat. Mert felelőtlenség lenne megkísérelni annak megállapítását: vajon szándékos volt-e valamennyi színváltás, vagy pedig csupán csak így sikerültek bizonyos részletek. Mindenesetre, a nyilvánvalóan díszítés-jellegű fordulatok következtében sztereotip megszólaltatása egyaránt enged végiggondoltságra következtetni – s arra is, hogy a vokális gesztust elsődlegesen hatás-effektusként értékelte az énekes. Színfoltnak érdekes volt – nem lenne felesleges (csakúgy, mint bármely vokális műsorszám)

mot) szöveg-fordítás segítségével még közelebb hozni a hallgatóságához.

A műsor második félideje egyértelműen esést jelentett – kiderült, hogy a dirigens korántsem szándékozik aktívan beleavatkozni a ténylegesen felcsendülő hangzásba. Kétségkívül ismeri a művet – de ezúttal hasznosabb lett volna, ha inkább kottából vezényli, amennyiben emlékezetből semmiféle „aktuális” kérés nem jutott eszébe. Szinte együtt lélegzett a zenekarral – ám sohasem járt előttünk tervezésben, elképzelésben, s azt a „helyzeti előnyt” sem használta ki, hogy ő, középről, másként hallja a szólamokból kialakuló egészet, mint bármelyik hangszeres. Így utánjátszássá, a hallgatók részéről újrhallgatássá devalválódott az, ami – valamivel több aktív figyelemmel – élménnyé lehetett volna.

* * *

Kétségkívül „böjtös” koncertet kapott a **Rádiózenekartól** április 12-én az Olasz Kultúrintézet közönsége: egyaránt mértékletes gyönyörködnivalót kínált mindkét Haydn-mű, az f-moll (La passione) szimfónia és A Megváltó utolsó hét szava a keresztfán oratórium. Kovács László vezényletével valóban „kisparti” lépett fel a szimfóniában – tehát nemcsak a létszámot tekintve, hanem a zene intenzitását, élményszerűségét illetően is. És szünet után is jóformán csak a létszám növekedett, a szólistákkal (Kiss Rózsa, Bardocz Erzsébet, Basky István és Moldvay József) és a MR Énekkarával, intenzívebb figyelemről ők sem tudtak gondoskodni.

Aki máskor nemigen érti, miért kell a történeti zenéket afféle hangzó múzeumhoz hasonlítani, ezúttal megtapasztalhatta; csak és kizárólag kívül lehetett maradni azon a bűvös körön, amely élő-koncertek alkalmával, jó esetben közös áramkörbe vonja a jelenlévőket. (Aki tehát rádiókészüléken keresztül hallgatta a közvetítést, semmiről nem maradt le – legfeljebb otthon kényelmesebb körülmények között minősíthette kellemes háttérzenének a két művet.)

Élmény- és ingerszegény előadás volt, mely valószínűleg senkinek sem okozott őszinte örömet; a művek aligha „felcsendültek” – legfeljebb „elhangzottak”. Rövidzáratok sorát regisztrálhatjuk; Kovács László ezúttal „mintha” irányította volna az együttest (bizonyára számára is nyilvánvaló volt, hogy ugyanez a hangzás az ő közreműködése nélkül is létrejöhett volna), s ki-kimagára maradt a szólamával, hiszen nyoma sem volt olyan kialakuló egésznek, melyben megtalálta volna játéka funkcióját-értelmét.

Így, egész egyszerűen, inkább taszítólag hatott a közönyös-közömbös előadás – legfeljebb olyanokat üdíthetett fel (mint kikapcsolódás, nem pedig mint kompozíció vagy interpretáció), akik ily módon tudták függeszteni dolgos hétköznapjukat. Ehhez pedig felesleges a nagyevű szerző, a rangos apparátus – hangzó tapétát, szükség esetén bárki talál magának...

Az ilyesfajta élménytelen koncertek kérdőjelezik meg az élő-előadások rangját (néha: funkcióját) – s járulnak hozzá ahhoz, hogy a nagyközönség mindinkább mesterséges táplálékkal, hangfelvételekkel éljen. Márpedig a kétféle zenehallgatási mód nem felcserélhető, egyik nem helyettesítheti a másikat – s ha mégis azt teszi/teheti, marandóan károsul a zenei élet.

* * *

A Bartók-év tisztelgő koncertjét a Mesterbérlet 3. estjével adta, április 20-án a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. A Művészetek Palotájába szép házat vonzott e rendezvény; Mozart: A varázsfuvola – nyitánya után két sztár-szólistával (Kelemen Barnabás és Fenyő László szólójával) került előadásra Brahms Kettősversenye, majd Bartók Concertója csendült fel.

Gesztus-értékűnek tekinthető, hogy a koncert díszvendégének tekintették Vásárhelyi Gábort, Bartók jogutódját, akinek neve a Bartók-évben ugyancsak széles körben vált ismertté (a mérleg egyik serpenyőjében a Csalán úti Bartók-ház felújításának időt-energiát-pénzt nem kímélő, tiszteletreméltó vállalkozásával – a másikban a színpadi művek rendezésével kapcsolatos kifogásaival, letiltásaival). Gesztus-értékű az is, hogy ezúttal került átadásra a Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának és a Herendi Porcelánmanufaktúra Részvénytársaságnak a Bartók-Béla emlékdíja (ami emléklap kíséretében egy herendi Bartók-szobrot és két – nem Bartókkal kapcsolatos tematikájú – bibliofil kötetet jelent).

A Bartók előtti tisztelgés ténylegesen a Concerto megszólaltatásában fejeződött ki. Egy ismert kompozícióban, amelyet ki-kimagannyiszor hallott/hallgatott korábban, koncerteken, hangfelvételeken egyaránt. Ismert-népszerű mű előadásakor az is kockázatot jelent, hogy van (nem is kevés) összehasonlítási alap – akkor is, ha a hallgató nem ilyen céllal-szándékkal ül be a koncertterembe. Nyilvánvaló: a felvételekkel nem lehet vetekedni – ugyanakkor mégis olyasmint kell produkálni, ami által megkérdőjelezhetetlen az ott-és-akkor megszülető in-

terpretáció létjogosultsága. E gondolat megemléztetését épp az indokolja, hogy ennek a Concertónak – volt létjogosultsága!

Nincs érdemi jelentősége annak, hogy utánanézzünk az adatoknak, korábban mikor/hányszor szerepelt a zenekar műsorán e mű; annál is inkább, mivel a statisztikai adatból nem derülne ki, hogy a mostani tagok közül hány játékos vett részt a korábbi előadásokban.

Mindenesetre, a jelenlét, a különböző léptékű folyamatokból a műegész megszólaltatására való törekvés hatásos és eredményes volt. Nem titkolom: olyasmiket is kihallottam-meghallottam, amely mozzanatokra korábban nemigen figyeltem fel, tehát vélhetően nemcsak nálam gazdagították az értő műismeret „holdudvarát”. Emlékezetesek az érzékenyen „meglépett” kvartok, melyek Kékszakkállú-asszociációkat is ébresztettek, s a könnyek tava atmoszférája is többször kísértett... Vélhetőleg az előadók számára is emlékezetes marad ez a szereplés, mert a hatás alól játék (a saját szólam előadása) közben sem vonhatja ki magát a vérbeli muzsikos.

Kiváltképp, miután részesei lehettek az est legemlékezetesebb produkciójaként, Brahms Kettősversenyének, melynek ritka élményét a szólisták egyéni teljesítményén és összjátékán túl az a zenei és technikai perfekció adta, melynek köszönhetően nyilvánvalóvá vált: egyetlen pillanat értékét sem csökkenti üresjárat.

Ismét bebizonyosodott: a koncert-minőség jótékonyan kárpótol a tömegközlekedés okozta kellemetlenségekért.

* * *

Április 24-én sokáig emlékezetes koncertben részesítette hallgatóit (köztük a Dohnányi-bérlet tulajdosait) a **Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara** (s remélhetőleg, hasonló élményt okoztak másnap a Mahler-bérlet estjén). Ilyen alkalmakkor kaphatjuk vissza az élő-zene hatásába vetett hitünket! Olyan csoda történt, amely megmagyarázható.

Az együttes élén álló Kovács János képes volt a zenekart oly módon inspirálni, hogy ne ismételt eljátszásként szólaltassa meg az ismert műveket, hanem ugyanolyan lelkesedéssel, mint amilyenel a ritkán hallhatóhoz közeledtek. Beethoven II. és VIII. szimfóniája keretezte a műsort, közben Jandó Jenő szólójával csendült fel Lisztől a Magyar fantázia, valamint (eltérés a koncertkalendáriumban meghirdetethez képest) a Fantázia Beethoven Athén romjai című kísérőzenéjének témáira.

Olyan estet hallhattunk, amelyet mindenki a magáénak érzett: a karmester, a zenekar, a szólista – s nem utolsósorban a közönség, a hazaiak mellett szép számban megjelenő külföldiek is.

Kovács János ismét varázsol; a műegészek ismeretében képes volt mozdulataival egyszerre a zenei folyamatokat irányítani, s a játékosokat, akik láthatóan-hallhatóan igyekeztek mindenben követni az utasításokat. Nemcsak a hangzásképp volt változatos (a mindenkor elhithető erejű tempókban karakterek sorjáltak, helyükön voltak funkciójukban is a tematikus-melodikus és a kíséző jellegű anyagok, viszonylag széles dinamikai keretek között), hanem a hangszerelés ezerszínű szötte is gyönyörködtetett – még akkor is, ha nem mindig sikerült minden.

A két szimfónia valamennyi tételét önállóan megformált egységnek éreztük (a tétel-szünetek hosszúságát korántsem zenei szempontok befolyásolták – de nem is a közönség elcsendesedése irányította).

Komolyan vett muzsika értéke vált nyilvánvalóvá – volt humor, szellemesség is, nem kevés. Ismét kiderült: másként játszik, aki tökéletesen tisztában van szólama rangjával-jelentőségével, funkciójával. Szándékosan megmosolyogtató volt a „metronóm”-tétel, s másfajta szellemi sziporkát villantott fel a D-dúr szimfónia fináléjának kezdete. Azért fontos ezt hangsúlyozni, mert túl a dirigens irányításának követésén, értőn-aktívan vettek részt a formálásban az előadók.

Kiderült: a csellószólam (mely kétségkívül a legmagasabb szintű muzikalitásról tett tanúságot) hajlik afelé, hogy szinte csak markírozza a hibátlan elképzeléseket, kevésbé intenzív hangképzéssel. (Van ellenpélda is: a Magyar fantázia kezdetén szívet-dobogtató tónussal léptek be.) A brácsa és a II. hegedű példásan aktív játékkal biztosította a hangzástér azon erővonalait, amelyek hiánya hatástalanná tenné a többiek munkáját. A prím-szólam leginkább akkor van elemében, ha dallamot (lehetőleg szép hosszút) játszhat, énekelhet; ha a kifejezés érdekében deklamálni kell, gyakran „kicsorbul” a hangzás, s a gazdag artikulálás közben, bizony, csúnya-kemény, „kiszóló” hangok is feltűnnek.

Általában érzékenyen követték a dinamikai történéseket a fúvósok is, akik közül főként a rezesek jeleskedtek, bár sok szép melodikus fordulattal gyönyörködtettek a fafúvósok is.

Jandó Jenő méltán kedvelt szólista valamennyi zenekarunknál; a repertoár alapos ismeretében szinte karmesteri gondossággal figyel szólama előadása közben is a

partnereire; problémás pillanatokban szinte észrevétlenül „segít”, a tapasztaltabb biztonságával segítve mindenkori partnereit. Most ilyesmire nemigen volt szükség; a figyelem kölcsönös volt, úgyhogy inspiráló légkörben olyan előadás született, amely reprezentálta a nagyvilág hírhedt zenészét, annak vállalt, kifejezésre juttatott magyarságával. Jandó briliáns játékában a virtuozitás a szerzői szándéknak megfelelően egyaránt tudott feszültséget-hordozó és színező-díszítő jellegű lenni; érezhettük a kivételesség gesztusát – anélkül, hogy a kivitelezésben érződött volna a szólam nehézségéből bármi.

Főként a ritkaságok kedvelői örvendezhettek az „Athén romjai” fantáziának – no és a zenekari játékosok, akik már készültek a meglepetésre: a hosszúra nyúlt koncert végén futotta erejükből briliáns ráadásra, Beethoven: Törökindulójára, amely a Liszt-fantáziára rímelt vissza.

Lelkesedés – korántsem lebecsülendő érzés, hiszen becsvágynál is eredményesebben sarkallhat mindegyre szebb-jobb interpretációkra. És megható volt látni az elégedett mosolyt, melyet a jól végzett munka csalt, szinte észrevétlen, a játékosok arcára. Kovács János pedig megérdemelte a lelkes ünneplést – további visszajelzését annak, hogy eredményes törekvése értő fülekre talált.

* * *

Ritka vendéget köszönhetett a Zeneakadémián a publikum április 26-án: a **BM Duna Szimfonikus Zenekart**. Deák András vezényletével romantikus operaestet adtak, melyen – abc-rendben – Balatoni Éva, Bándi János, González Mónika, Kálmándi Mihály, Kelemen Zoltán és Lukács Gyöngyi énekel.

A tervezett 22 műsorszámból 21-et szólaltattak meg – oly magasrendű szórakoztatás-ként, hogy óránkra tekintve alig akartunk hinni a szemünknek: 10 óráig tartott a koncert.

Az est műsorán többségükben operaslágerek szerepeltek, de pódiumon ritkán hallható számoknak is tapsolhattunk. Leoncavallo: Bajazzók – prológjával Kelemen Zoltán ígéretes estét sejtetett, s várakozásunkban nemigen kellett csalódnunk. Bándi János emlékezetesen énekelte Canio áriáját, a Rigoletto „Kesztyűáriáját”, a betegségből nemrégiben felgyógyult González Mónika Liu (Turandot), Violetta (Traviata) és a Pílangókisasszony népszerű áriáit szólaltatta meg, Kálmándi Mihály az Álarcosbál Renéjét és Rigolettót idézte színpadra, Lukács Gyöngyi pedig Tosca imájával, a Gioconda-beli méregáriával és A végzet

hatalma „Pace” áriájával varázsolta opera-színpaddá a pódiumot. Hallhattunk duettek s fináléként kvartettet (a Rigolettóból, természetesen) – s közben zenekari számokat. Gounod: Faustjából a baletzenét, Mascagni: Parasztbecsületének és Puccini: Manon Lescaut-jának intermezzóit olyan interpretációban szólaltatták meg, hogy aligha tekinthető bármelyik is énekest-pihentető „közjátéknak”.

A zenekar, mely legtöbbször „otthon” lép fel, vagyis a Dunapalota színháztermében, speciális akusztikai körülményekhez szokott. A színpad adottságaiból következően, maximált létszámmal kell megoldaniuk az aktuális feladatokat (mely programok némelyikét számlálhatatlan alkalommal kell megszólaltatniuk). A Zeneakadémia pódiumán, kényelmesen elhelyezkedve, arra törekedtek, hogy hasonló hangzásképet jelenítsenek meg. Tehát, koncentrált-magvas játékkal, tónusos hangokkal betöltötték a nagytermet.

Miután az első részt az 1. sorból hallgattam, szünet után szándékosan hátul kerestem helyet, s örömmel tapasztaltam, hogy a hangzás-minőség érdemben nem változik.

Különösen értékelendő ez, mivel arra vall: a zenekar tudatosan törekszik a mindenkori (minden körülmények közötti) színvonalas muzsikálásra, hiszen a közönség alkalmanként változik – tehát egyszeri élményként kell tálalni az olyan műsort is, amelynek ismételt megszólaltatása a játékosok számára korántsem jelent újdonságot.

Nem voltak tehát felületes formarészek, indifferens töltőszólamok – mintha „tétje” lett volna ennek a szereplésnek. S volt is: a hallgatóság ünnepi estként könyvelte el a koncertet, tehát várhatóan a továbbiakban is hűséges marad a zenekar rendezvényeihez.

Az őszinte-lelkes taps megbízható visszajelzés; nemcsak a közönség-kedvenc sztároknak szólt, hanem a zenekari számoknak is, melyeket a játékosok „főszerepként” éltek meg. Harmónikus légkör (akkor is, ha előfordulnak apró „technikai” problémák), szép muzsika, az ünnepi légkört teljesítménnyel megteremtő művészek – amikor a szolgáltatás nem pusztán a kikapcsolódást vagy a szórakoztatást célozza, hanem értékeket közvetít. Sok ilyen estére lenne szükség, s a magaskultúra (legalábbis egy szelete) visszaépülne a nagyközönség személyesen megélt hétköznapijaiba, tartalmasabbá téve, megnevesítve azokat!

Fittler Katalin

Varga Tibor (1921. július 4. Győr — 2003. szeptember 4. Grimisuat, Svájc)

Egy győri hegedűs Sionban, a hegedűsök fővárosában

Varga Tibor hegedűművész Győrött született 1921. július 4-én. Hegedűtanulmányait szülővárosának zeneiskolájában kezdte, legelső hegedűtanára hegedűkészítő édesapja, Varga Lajos volt. Közben hét évesen, majd 12 éves korában Flesch Károlynál is tanult.

1931-től, Hubay Jenő ajánlására Budapesten, a Liszt Ferenc Zene-művészeti Főiskolán Gábrriel Ferencnél (hegedű) és Weiner Leonálnál (kamarazene) végzi zenei tanulmányait. A II Világháború alatt egy évig orvosi, négy évig filozófiai tanulmányokat folytat Budapesten. A háborút követően ismét folytatja a már 13 évesen megkezdett koncertezést, olyan hírneves karmesterekkel, mint Furtwängler, Dobrowen, Failoni és mások.

1947-ben a Columbia Gramophone Company lemezfelvételek készítése céljából Londonba hívja, ekkor ide költözik. A világ vezető zenekaraival lép fel szólístaként. Schoenberg, Křenek és Seiber Mátvás műveik leghitelesebb tolmácsolójaként említik. 1949-től rendszeresen tart mesterkurzusokat a németországi Detmoldban, majd a salzburgi Mozarteumban is.

1954-ben tanítványaiból megalapítja a Varga Tibor Kamarazenekart, amelynek szólísta és karmestere.

1964-ben, a svájci Sionban útjára indítja a róla elnevezett zenei fesztivált, amelynek keretében nemzetközi hegedűversenyeket rendeznek. Munkáját a Német Szövetségi Köztársaság elsőosztályú érdemkereszttel ismerte el. Megkapta a Franciaország díszpolgára címet, és két svájci város is díszpolgárává választotta. Egy 1733-ban készült Guarneri 'del Gesu hegedűn játszott. 2003. szeptember 4-én hunyt el a svájci Grimisuatban lévő otthonában, életének 83. évében. Néhány hónappal ezelőtt a győri Széchenyi I. Egyetem Zeneművészeti Intézete Varga Tibor nevét vette fel. A hivatalos ünnepségre 2006. szeptemberében kerül sor. Az alábbi, Varga Tiborral készült interjú annak az írásnak része, amely a Samuel and Sada Applebaum kiadó „The Way they play” (Book 3) sorozatában jelent meg 1981-ben, és Alan Grey Branigan közreműködésével készült.

Miközben Varga Tibor Svájc nyugati részén fekvő, Sion üdülővárosban lévő otthona felé igyekeztem, Valais kantonon át, végig a Rajna folyó völgyén, önkéntelenül is a város nevéhez kapcsolódó elnevezés jutott eszembe: „A hegedű fővárosa”. Amióta Varga ott telepedett le, és megalapította a Varga Tibor Fesztivált, a régi típusú svájci faházak stílusában épült történelmi város a világ minden fiatal muzsikusaának mekkájává vált.

Eddig Vargát csak a His Master's Voice and R.C.A. által kiadott hanglemezekről ismertem, amelyeken Paganini Mózés fantáziáját, Kreisler Sicilienne és Rigaudon és Stravinsky Berceuse című művét játszsa, és már nagyon vártam a vele való találko-

zást. Bekopogtam a nehéz faajtón, és ez a tömzsi óriás üdvözölt, aki éppen 60 esztendő, de láthatóan annyira tele van energiával és lelkesedéssel, hogy fiatal ember lévén éreztem, felvillanyozó élmény részesévé válok. Már várt rám, betessékelt a tágas nappaliba, ahol különféle nevezetes eseményekről tanúskodó emlékek voltak láthatók, és kottahalmok szegélyezték a szobát.

„Beszéljen nekem a hegedűtanítás kezdeti éveiről, fiatal növendékként szerzett élményeiről. Ki buzdította, hogy hegedülni kezdjen?”

„1921-ben, Nyugat-Magyarországon, Győrött születtem, egy zenei szempontból hagyományosan igen aktív térségben, ahonnan Joachim, Auer és Flesch jött. Apám, aki fiatal korában hegedűs volt, az

I. Világháború végén szerzett sérülése folytán abba kellett hogy hagyja a hegedűlést, de annyira kötődött a hangszerhez, hogy el sem tudta volna képzelni az életét nélküle, így hegedűkészítő lett. Tulajdonképpen egy hegedűkészítő üzletben születtem, ahol apám hangszereket készített, és nem tudom megmondani, hány éves koromban kezdtem belekontárkodni a hegedűlésbe, mivel a játékaik közé tartozott valamennyi hangszer. (Egykori házuk a Király utca 13. szám alatt található.)

Amikor körülbelül 3 vagy 4 éves lehettem, apám elkezdett komolyan tanítani, és 6 éves koromban beadott a helyi zeneiskolába. Ez zűrzarhoz vezetett, mivel apámnak a hegedűtanítással kapcsolatos felfogása egészen más volt, mint tanáromé.

Apám a régi hegedűiskola híve volt, amely a „könyvet a kar alá” vonókezelési módszer fontosságát hangsúlyozta. De tanáromnál feljebb kellett tennem a karomat. Erre a módszerre kellett áttérnem, ami nem volt könnyű.

Apámnak volt egy kis szobája az üzlet mellett, és így szólt: „Az a legjobb, ha itt gyakorolsz. Így a közelemben leszel, és tudok neked segíteni.” Amikor a vevők jöttek hangszert vásárolni, hallották, hogy valaki hegedül. „Ki az?” – szokták kérdezni, és apám büszkén válaszolta. „A fiam”.

„Ki tud jönni?” Ki szoktam jönni, és amint megláttak, mindig az egekig magasztaltak. Azt mondták: „Fantasztikus, hogy milyen jól hegedül, még ezzel a kis hegedűvel is.” Utána apám meg szokta kérdezni a vásárlótól, nem akarja-e megvenni a hangszert. Miután eladta, elővett egy másik hegedút, és odaadta nekem. Néha így szóltam apámhoz: „Ez a hegedű nem olyan jó, nem szól.” Apám erre így szokott válaszolni: „Nincsenek rossz hegedűk, kifejezetten rossz hegedűk. Meg kell tanulnod, hogyan kell a hangot kihozni belőlük”. Keményen dolgoztam ezen, amíg megtanultam értékelni minden hegedút egyedi sajátossága alapján, és véleményt tudtam alkotni arról, hogyan kell rajta játszani. Ez a korai trenírozás életem későbbi szakaszában igen becses értékűnek bizonyult számomra.

Amikor 10 éves lettem, Budapestre mentem, az Akadémiára. A professzorom igen haragudott rám, mert mindig másik hegedűvel mentem órára, és az előző után szokatlan volt neki a másik hegedű, ha valamit be akart mutatni.

Még ebben az évben játszottam a Mendelssohn hegedűversenyt az iskolában, amit hazánk akkori leghíresebb tanára, Hubay is hallott. Ő egyben a Nemzeti Zeneakadémia igazgatója is volt. Hubay ragaszkodott hozzá, hogy nála folytassam tanulmányaimat. Ez nehéz döntést jelentett, mivel még gyerek voltam. Apám igen jól jövedelmező zenemű- és hegedűkészítő üzletet épített ki, és lemezeket is árusított.

Felkeresték messziről érkezett emberek is, mert természetesen ismert minden hanglemezt, minden zeneművet, ami kapható volt nála. Sokaknak adott rendszeresen tanácsot, beleértve professzorokat és muzsikusokat. Így szólt: „Ezt nem tudom feladni. Nem mehetek Budapestre, hogy ott indítsak be egy új üzletet”. Szüleim ezért úgy döntöttek, hogy hetente három-

szor Budapestre kell utaznom, hegedű-órára. Százötven kilométer volt a távolság, és négy vagy öt órás út volt vonattal. Minden hétfőn, szerdán és szombaton hajnali háromkor keltem, és négykor indult a vonatom Budapestre, ahol este nyolcig tartózkodtam. Nemcsak a hegedűórákra maradtam ott, de zongoraórákra és az összes többi tárgyra is, zenetörténetre, kamarazeneire, németre... Éjjel után egy óra körül szoktam hazaérkezni, és másnap mennem kellett a rendes iskolába, ahol a „világi” oktatásban részesültem.

„Tíz éves volt ekkor?”

„Igen. Bármilyen furcsa, mindig igen törekeny fiúnak tartottak, de miután megkezdtem ezeket az utazásokat, egyre jobban megerősödtem. A vonaton pedig lehetőségem volt megismerkedni mindenféle típusú emberrel, akik Stockholmból, Berlinből, Prágából, Budapestről és Isztambulból jöttek. Varázslatos időszak volt ez számomra.

„Ön Fleschnél is tanult?”

„Igen. De meg kell mondanom, bár igen szerencsés voltam, hogy fiatalon megismerkedtem Flesch úrral, aki nagyszerű tanár volt, a tanítási módszere egyáltalán nem hasonlított ahhoz, amiben Budapesten részesültem. Rendes tanárom nem túlságosan kedvelte azt. Mindazonáltal, Flesch óriási hatást gyakorolt rám. Hét éves koromban voltam nála először, és amikor elköltözött Berlinbe, más tanárt kerestem. Szüleimre súlyos döntés hárult, utána menjek-e. De végül úgy döntöttek, túl fiatal vagyok ahhoz, hogy elkerüljek hazulról.

„Hány éves volt, amikor legközelebb játszott Fleschnek?”

„Tizenkettő.”

„Mondja el, hogyan történt.”

„Amikor ekkor játszottam Fleschnek, a vibrató volt az egyetlen, ami nem tetszett neki; túl lassú volt. Elkezdte magyarázni, hogyan kell mozgatnom a karomat. Körülbelül fél órát töltöttünk ezzel, és miközben dolgoztunk, anyám a másik szobában teázott a feleségével. Meg kell vallanom, nem sokat fejlődtem a találkozás alkalmával. Nem volt boldog, és még kevésbé örült, amikor arra kértem: „Flesch professzor, lenne olyan kedves a hegedűn megmutatni, hogyan csinálja Ön?” Vette a hegedút, és játszott néhány hangot, ami szépen szólt, de nekem kicsúszott a számon: „De Flesch

úr, Ön egészen másképpen játsza, mint ahogyan magyarázta.” Boldogan felnevetett, átölelt, átvitt a másik szobába, és így szólt: „Vargáné asszony, úgy gondolom, az Ön fia magától rá fog jönni a dolgokra, tanárral, vagy tanár nélkül is.

Aztán visszaemlékszem az első hegedűsre, aki valóban nagy hatást gyakorolt rám. A hegedűs Kreisler volt, és ez Budapesten történt, néhány nappal a Flesch-sel való találkozásomat követően. A koncertre minden jegy elkelt, de szerencsére az első sorban valaki nem tudott eljönni, és nekem adta a jegyét. Kivételes élmény volt ilyen közelről látni Kreisler-t. Emlékszem, a hangverseny első felét hallgattam meg, és olyan izgatott lettem, hogy nem tudtam tovább ülve maradni. Hazarohantam, elővettem a hegedűmet, és megpróbáltam felidézni, amit hallottam és láttam. Emlékszem, úgy éjjel 1 óra lehetett, amikor éreztem, hogy végre úgy tudom ellenőrzés alatt tartani a vibrátómat, ahogyan szerettem volna, ügyesen tudtam irányítani annak lassú és gyors mozgását; a különféle zenei kifejezőmódoznak megfelelően. Másnap, amikor a hegedűórán tanáromnak játszottam, leállított, és így szólt: „Nem is tudod, micsoda örömet szerezteél nekem. Végre, eddigi munkám meghozta eredményét!” Olyan kedves ember volt, hogy nem volt szívem elmondani neki, mi is történt valójában. Amikor láttam és hallottam, hogyan csinálja azt valaki tökéletesen, ez kinyitotta fületem és szememet.

„Úgy érzi, ennek így kellene történnie némely növendék esetében is? Például ha túlságosan görcsös a vibrátója, olyan hegedűsöket kellene hallgatnia, akik széles vibrátóval játszanak?”

„Bizonyára, de a vibrátót nagyon nehéz tanítani. Olyan ez, mintha vak embert tanítanánk célba löni. Először is, az embernek kell hogy legyen elgondolásbeli és akusztikai elképzelése arról, hogy mit akar. Annyi lehetősége, annyi változata van a vibrátónak, ugyanakkor szerintem azt sohasem szabad uniformizálni. A vibrató számomra a zenei kifejezés alapja. Ha valakit tanítani akar, mondja neki, hogy „lejjebb”, „alacsonyabbra”, „magasabbra”, és lehet, hogy az illető sok erőfeszítés után megtalálja a tájékozódási pontot. Ez azt jelenti, hogy valaki kiművelt fül nélkül megtanulhat vibrálni, legalábbis egyetlen hangot. De a zene nem egyetlen hangból áll. A következő hang már más kifejezőmódot követel.

Az ember csak abban az esetben segíthet, ha valakit valamilyen testi eredetű hiba akadályoz, de valakibe beleplántálni, vagy beinjekciózni a vibrató képzetét, szerintem nem lehetséges, ha maga a tanuló nem érez hozzá ösztönzést.”

„Sajnálom, hogy eltértem a tárgytól; térjünk vissza a gyermekkorához.”

„Huberman volt a harmadik, aki nagy hatással volt rám. Weiss Manfréd, a gazdag gyáros ösztöndíjat adott fiatal hegedűsöknek. Így hát játszottam Hubermannak, aki megkedvelt. Elkísértem koncertjeire, lapoztam neki, és ott voltam, amikor gyakorolt.

„Milyen típusú hegedűs volt?”

„Igen nagy hegedűs volt, akinek technikája ha formában volt, felért Heifetzével, de ha rossz napja volt, szörnyen játszott. Emlékszem, milyen fantasztikus sebességgel, tökéletes intonációval skálázott ket-tősfogásban. Voltak jó és rossz napjai, de mindig nagyívűen, érzelemtől áthatva hegedült, olyan atmoszférát teremtve, hogy az embernek a hideg futkosott a hátán. Csodálatos művész volt.”

„Hubayra visszatérve, mennyi ideig tanult nála?”

„Igen rövid ideig, mert 10 évesen túl fiatal voltam ahhoz, hogy a mesteriskolába kerüljek, ehelyett aztán régebbi növendékénél, Gábor Ferencnél tanultam. Ezután mentem volna Hubayhoz, hogy nála fejezzem be tanulmányaimat, de meghalt.”

„Milyen hegedűs volt Hubay?”

„Igen kiváló. Nem sokszor hallottam. De amit bizonyosan ő hozott el Budapestre, az a teljes, Vieuxtemps féle francia-belga hegedűiskola volt. Ahogy visszagondolok rá, azt hiszem, nagyon jó iskola volt, talán a balkéznek kevésbé, de a jobb kéz számára könnyed és finom vonókezelést nyújtott.

Akkoriban már elkezdtem koncertezni, és 13 éves koromban elkészítettem első lemezfelvételeimet a His Master's Voice and Columbia számára, Budapesten. Tizennégy évesen utaztam első hangversenyturnémra, amely Barsovic-ban, Lengyelországban kezdődött, és Párizsban ért véget. Azután 15 éves koromban kezdtem fellépni magyar zenekarokkal, előadtam a Brahms hegedűversenyt, és a hagyományos repertoár többi darabját.

1939-ben Magyarország körbe volt zárva, és a háború alatt más érdeklődési irányt

kellett üznom. Beiratkoztam a budapesti egyetemre, ahol négy évig tanultam, főleg filozófiát. Orvostudományt is hallgattam, hogy széleskörű műveltségre tegyek szert. Tudtam, hogy ez az egyetlen esélyem, hogy a legjobban használjam fel ezeket a háborús éveket.

A II. Világháború után meghívást kaptam Angliába. Ez szokatlan módon indult. Bécsben turnéztam, és az útlevelemmel kapcsolatos formalitások miatt késleltették továbbutazásomat. Két hétig Bécsben kellett maradnom, amíg nem érvényesítették az útleveletem, és folytathattam utazásomat. Aztán egy napon valaki felkeresett, és megkérdezte, hogy mit gondolok, egy hét múlva el tudnám-e játszani az Alban Berg hegedűversenyt, mivel a jövő héten lesz Berg halálának tizedik évfordulója. Hegedűversenyét, amit Bécsben írt, ott még soha sem játszották. Mivel nem ismertem a művet, elkértem a kottát. Nem igen ismertem a kortárs bécsi zenét, mivel Bartókon nőttem fel, de rögtön felfedeztem, milyen csodálatos muzsika.”

„Azt akarja mondani, hogy a Berg hegedűversenyt mindössze hét nap alatt tanulta meg?”

„Igen, és kotta nélkül. Felvillanyozóan hatott rám. Rendkívül élveztem, jól kihasználta az időszak volt ez, mivel nem volt rá remény, hogy utazásomat folytatni tudjam. Pillanatnyilag nem volt lehetőségem, hogy bármi egyebet csináljak. Az történt, hogy amikor a hangversenyt közvetítette a rádió, az amerikai szakemberek hallották, és azt akarták, hogy játsszam el, így engedélyezték utazásom az amerikai zónán keresztül Angliába. Egy amerikai tiszt jött a lakásomra, és így szólt: „Azonnal az amerikai követégre kell jönnie.” Ott telefonon megbeszélték, hogy Hans Rosebaud-dal fogok játszani, aki akkoriban a müncheni zenekar karmestere volt, hallotta a rádióadást, és velem akarta előadni a Berg-versenyművet. Előadtam azt Rosebaud-dal, és utána sok koncertem volt Münchenben. Bizonyos tekintetben a Berg hegedűverseny-epizód fordulópontot jelentett életemben.

Münchenből Angliába mentem, hogy folytassam hangversenyturnémat, és a koncerteket követően számos lemezfelvételre kaptam ajánlatot. Végül lemezre vettem egy Bach hegedűversenyt, a Beethoven románcokat, és a Bruch hegedűversenyt (Nr. 1.), valamennyit a Columbia részére, a Londoni Filharmonikus Zenekarral.”

„Tudom, hogy Arnold Schoenbergre rendkívüli hatással volt, ahogyan a hegedűversenyét játszotta. Beszélne egy kicsit a találkozásukról?”

„Nem, mivel soha nem találkoztam személyesen Schoenberggel, de kedvessége, bátorítása igen nagy örömet szerzett nekem. Az igazság az, bevallom, hogy zenéjét még Berg muzsikájánál is titokzatosabb értelműnek találtam. Berg zenéje már a mű első átjátszásakor sem jelentett problémát. Schoenberg muzsikáját bonyolultabbnak, erőteljesebbnek, és bizonyos értelemben ridegnek találtam. De csakhamar rájöttem, hogy ez a ridegség is egyfajta meggyőződésből fakad, azt a szilárdságot és akarat-erőt sugározza, ami őt jellemezte. Viszont, amikor némi kétkedés után elfogadtam, nagy örömet letem a mű tanulásában. Akkor volt a háború utáni első zenei fesztivál Európában, és a hegedűverseny bemutatója itt, és azt hiszem, akkoriban egyetlen egyszer került előadásra Amerikában.”

„Őn mutatta be először Európában a Schoenberg-hegedűversenyt?”

„Igen. Schoenberget is meghívták erre, de betegsége megakadályozta, hogy jelen legyen. Elküldték neki az előadásról készült lemezt. Miután meghallgatta, olyasmint mondott, ami engem rendkívül meghatott. Megjegyezte, hogy állandóan az volt a félelme, hogy az emberek nem lesznek képesek megérteni szándékait és mondanivalóját, hogy csupán lejátszák a kinyomatott zenei anyagot, és most fordult elő először, hogy valaki megsejtette, mit is akart, anélkül, hogy az illető találkozott volna vele. Bizonyos értelemben tehát, mintha csak a Sors rendezte volna így, bár ő nem volt jelen, és soha nem találkoztunk, az előadás kielégítő eredménnyel zárult.

Arnold Schoenberg, 1951. június 27.-i levelében többek között ezt írta Varga Tibornak:

„Kedves Varga úr!

Elsőpró erejű előadása páratlan élményt nyújtott számomra. Most teljes mértékben meg tudom érteni, miért beszél az egész világ olyan lelkesedéssel önről, és a játékaról. Meg kell mondanom, még soha nem hallottam ilyen jó előadást...

Bárcsak fiatalabb lehetnék, és még több ilyen művet ajánlhatnék fel önnek...”

„Azt hiszem, az ilyen összetett muzsika esetében talán az a legfontosabb, hogy nyitottan közeledjünk hozzá, és kerüljük az előítéleteket. Ehhez a zenéhez ugyanúgy

közeledek, mint bármelyik másikhöz. Az igazán jó zene sohasem mesterségesen konstruált. Azonkívül, a szerkezet nem a legfontosabb elemét képezi egy kiemelkedő kompozíciónak. A mondanivaló számí!”

„Akkor hát inkább a mondanivaló, mint a zene?”

„Feltétlenül. Számomra minden nagy-szerű muzsika felfedezésnek számít, mivel az ilyen zenében a minőség mindig megtalálható, viszont az előadónak fel kell azt fedeznie.”

„Hogyan kezdődött a Varga Tibor Fesztivál?”

„Az egész 18 évvel ezelőtt indult, amikor el kellett jönnöm Angliából, mivel az időjárás ártalmas volt gyermekeim egészségére.

Rátaláltam erre a faházra, és a helyi zenekar vezetője felkért, hogy vezényeljek itt néhány nyári hangversenyt. Először visszatásítottam ezt, mert ezen a nyáron Salzburgban tanítottam, és Angliában, Darlingtonban is, és ide pihenni kellett jönnöm. De a feleségem így szólt: „A gyerekeknek otthonra van szükségük, és bár csak itt tudnánk otthonra lenni. Valamennyien együtt lehetnénk, a saját házunkban.” Végül 1964-ben beleegyeztem, hogy próbáljuk meg, és azóta itt vagyunk.

A zenekar tagjai és én minden feltűnés nélkül kezdtünk összejönni, és muzsikálni a saját szórakozásunkra. Egy napon elhatároztuk, hogy egy 200 személyes, üres koncertteremben játszunk. Nem hívtunk meg senkit; csak éppen hallani akartuk magunkat, jó akusztikai körülmények között. Amikor befejeztük, az utcán hatalmas taps, nagy ováció hangzott fel; több száz ember gyűlt össze, akik a mi Mozart-játékunkat hallgatták. Elmondható, hogy ez a »főleg Mozart«-koncert alapozta meg a fesztivált. Amióta csak elkezdtük, az én nevemet viseli. Megkezdtük a rendes koncerteket, ezeket közvetítette a rádió, és a hírnevünk tovább növekedett. A fesztivál most a 18. événél tart, és szorgosan működik. Júliusban és augusztusban a zeneakadémia hallgatóinak száma 300 főre duzzad. Öt hegedűprofesszorunk van, és öten vannak zongorára, énekekre és fuvalóra is. Tizenhat kiemelt fontosságú hangversenyt adunk, beleértve a Budapesti Filharmonikusokat, valamint zenekarokat Franciaországból és Angliából. A növendékek és a professzorok kamarakonzerteket adnak minden este, és 13 évvel ezelőtt elindítottuk a hegedűversenyt is. Tavaly huszonheten vettek részt. A győztes számára 5000 frankot biztosít az állam, és szólófellépést a genfi zenekarral. Sion lakóinak száma mintegy 2500 fő, ez a nyári fesztivál idejére 30.000-re, vagy 40.000-re duzzad fel.”

„Milyenek az érzései a versenyekkel kapcsolatban, minthogy Ön az egyik legnagyobb hegedűverseny Európában?”

„A versenyeknek általában van egy igen pozitív, és egy igen negatív vonásuk.

Ha valaki versenyre megy, szilárdan, magabiztosan teszi a dolgát, és ha nem nyer díjat, az rendszerint romba dönti magabiztosságát. A feladat az, hogy az illetőnek bizonyos versenyműveket egy adott időpontra meg kell tanulnia, és ha még nem kellő tapasztalattal rendelkező szólísta, ha nincsen a kisujjában a teljes irodalom, keményen kell dolgoznia, főleg a versenyműveken, amelyek újbóli előadására kevés esélye van. Nagyon lehangoló ilyen körülmények között gyakorolni, de ha tudatában van annak, hogy zsűri és hozzáértőkből álló közönség fogja hallani, akkor abban a reményben gyakorol majd, hogy az eredményre vezessen.

A dolog egyik jó oldala, hogy hallja mások játékát, és látja a közönség és a zsűri reakcióját. És ha a verseny megfelelően zajlik, tanácsokat kaphat a zsűritől.

Sok múlik a zsűrin. Sok zsűrinek voltam tagja, sokféle országban, és láttam olyan zsűrieket, amelyek negatív módon álltak hozzá a magabiztos fellépéshez, és az erőszakossághoz, és különösen alacsony pontszámot adtak azoknak a résztvevőknek, akiknek a játékát ez jellemezte. Néha a versenyző nagyon jó hegedűs, de a zsűrinek nem tetszik az előadói stílusa, ezért kicsi az esélye, hogy nyerjen. A HANGSZER SZERETETE KELL LEGYEN A FŐ OKA ANNAK, HOGY JÁT SZUNK AZON A HANGSZEREN. Megpróbálunk olyan, változatos összetételű zsűrire szert tenni, amelynek tagjai különféle stílusokat és zenekultúrákat képviselnek.

A dolog negatív oldala azokat sújtja, akiknek igyekezete kizárólag a verseny megnyerésére irányul. De láttam sok versenyzőt, akik az első díj elnyerése után sem voltak boldogok, mert senki sem garantálja biztosra, hogy pályafutásukat szólístaaként tudják folytatni. Néhányan, miután több próbálkozás után sem sikerült első díjat nyerniük, teljesen feladják a hegedülést.”

„Mondana néhányat azok közül, akik első díjat nyertek az Ön hegedűversenyén? Ismerjük őket Amerikában?”

„Nem vagyok biztos abban, hogy valamennyi nevet ismerik, de mindegyikük kiemelkedő hegedűs, és ismertek kell legyenek. Köztük van Hans Maile Berlinből, Jean-Jacques Kantorow Nizzából, Kiss László Romániából, Eugene Sarbu az USA-ból, Silvian Iticovici szintén Romániából, és sokan mások.”

„Ami napjaink oktatását illeti, érzékel Ön olyan tendenciát, hogy a tökéletes hangra irányuló törekvés veszi át a muzsikálás szerepét?”

„Igen, azt hiszem, elmondhatjuk, hogy ma sokan tanulnak hegedülni, de nem mindenki azért, mert szereti. A tanulás folyamatában elsődleges szerep jut annak, hogy valakinek legyen elképzelése, és abból kiindulva kell hogy rátaláljon a cél elérésére szolgáló eszközökre, feltéve, ha rendelkezik az ehhez szükséges igyekezettel. Úgy találok, sokan akarnak hegedűt játszani, de kevesen akarják azt hallgatni. Amint befejezték, a tanárra néznek, és megkérdezik: „Jó volt?” Ez igen sajnálatra méltó módja a tanulásnak, és biztos vagyok benne, hogy hosszú távon nem kielégítő módja. És emiatt látni annyi igen boldogtalan embert a különféle zenekarokban, mert végül ráébrednek, hogy tulajdonképpen nem a zene kedvéért hegedülnek.

Amit a tanítás legnagyobb problémájának látok, az, hogy túl sok tanár tanítja azt, ahogyan ő játszik, és a növendék egyéni tulajdonságait figyelmen kívül hagyva, egyszerűen rákopírozza a saját oktatási módszerét. Vegyük példaként azt, hogyan kell az ujjakat a húrra helyezni? Ha az ujj teljesen laposan fekszik a húron, ez igen lágy hangot eredményez. Ha kissé állítva tesszük rá, keményebb hangot kapunk, és ha teljesen függőleges helyzetben helyezük rá, hogy a köröm is hozzáér a húrhoz, a hang fémes hangzású lesz. Ez mindenkinél így van. De vannak igen húsos ujjú növendékek, akiknek még akkor is fakó a hangjuk, ha függőleges helyzetben vannak az ujjai; aztán vannak mások, olyan vékony ujjakkal, hogy még lapos beállítás esetén is kemény hangot produkálnak. Ha valaki, nagyon húsos ujjakkal, makulátlan hangon akar játszani, erősen kell ujját a húrhoz nyomni, megfelelő szögben a húr-ra helyezve. Ez görcsös helyzet. Ha az ilyen emberből tanár lesz, növendékeinek ezt a görcsös helyzetet fogja tanítani!

Ugyanez érvényes a vonóváltásra. Az irányváltásnál figyelembe kell vennünk a vonó súlyát, a kéz súlyát és a karsúlyt. Ha mindhárommal egyszerre váltunk, a váltás nem fog megfelelően működni. Engedjük a vonót haladni, és váltunk a csuklóval, mielőtt a kar mozgásba jönne. Így kiegyenlítjük a háromféle súlyt, és nem veszítünk a hang intenzitásából, illetve a váltáskor nem keletkezik hangszűrés. Sok tanítvány keres fel, akik a kápnál felemelik a karjukat – ez vakaró hangot eredményez.

„Hogyan bánik azzal a tanítvánnyal, akinek görcsösek az ujjai, és a kápnál magasan tartja a könyökét?”

„Először is, nem keltem benne azt a benyomást, hogy mindent meg akarok változtatni, hanem csak ahhoz kívánok hozzátenni, amit már tud. Ha valaki tényleg el akar jutni hangszeres és zenei teljesítőképességének határáig, akkor könnyebb megoldani ezeket a problémákat. A hangszerjátékos napról-napra figyelemmel kísérheti, hogyan halad, miközben mindkét szempontból ösztönzést és bátorítást nyer.”

„Ahogy hegedűtanítási metódusát nézem, úgy látom, nagy hangsúlyt helyez a skálákra. Úgy véli, ezek jelentik a legfőbb kulcsot a tökéletes hangszerjátékhoz?”

„Igen is, meg nem is. Úgy gondolom, hogy a kizárólag skálázással való hegedűtanulás igen unalmas napi foglalatosság, amely nem nyeri el jutalmát, és túl sok időt emészt fel. A skálák számomra a technika legfelső lépcsőfokát jelentik. Az ember a skálák révén minden szükséges technikai készségre szert tesz: elsajátítja az ujjak ejtését és emelését, a fekvésváltást, húrváltást, stb. De ha valaki rögtön skálákkal kezd, még mielőtt az összes többi dolgot előkészítette volna, hosszú időbe telik, mire megfelelően fog skálázni. A növendék rengeteg időt veszteséget el, hacsak a tanulás kezdetétől nem fordít figyelmet az ujjak megfelelő ejtésére és emelésére, az ujjak együttműködésének mesterei elsajátításával és a fekvésváltással, stb. együtt. Más szóval, mindent elő kell készíteni ahhoz, hogy jó skálajáték jöjjön létre, és AZUTÁN kell mindezt összerakni. Le kell rakni az alapokat, és aztán arra kell építenünk. Mindig ezt tanácsolom tanítványaimnak.”

„Megfigyeltem, hogy Ön semmilyen párnát nem használ hegedüléskor. Megengedi tanítványainak, hogy használjanak ilyen?”

„Meg kell mondanom, hogy nagyon el-

lene vagyok a párna használatának. Számomra a hegedű az emberi torok pótlására szolgál. A hegedűhangnak az F-nyílásokon keresztül kell kifelé énekelnie. Párna nélkül sokkal jobban érzékelem a hangszer rezonanciáját. A párnát használó játékos hegedülése nem olyan stabil, mint azoké, akik anélkül hegedülnek. Párna használatakor gyakran megesik, hogy a hegedű hajlamos a csúszkálásra.”

„És mi a helyzet azoknál, akiknek hosszú a nyakuk?”

„Nem vagyok biztos abban, hogy a hosszú nyak elegendő ok arra, hogy párnát használjunk” – mondja mosolyogva – „mivel a hegedűjáték igazi problémái abban a mintegy 15 cm távolságban gyökeresnek, ahol az áll és a váll közé szorítjuk a hangszeret. Én a szokásosnál magasabb álltartót ajánlok a hézag kitöltésére. De igen óvatosan kell bánnunk a többletsúlylyal, mivel minden, a hegedű súlyához hozzáadódó grammnyi súly befolyásolni fogja a hangszer hangját. A túlsúly csökkenti a pianissimo-hangok rezonanciáját, a hegedű játékkunkra így kevésbé határozottan fog reagálni. Úgy találok, akik párnát használnak, másféle beállítottsággal hegedülnek – a hangszer, amelynek testük meghosszabbításának kellene lennie, kevésbé része testüknek. Arra kérem az engem felkereső, párnát használó hegedűsöket, hogy próbáljanak három hónapig párna nélkül hegedülni. Ennek elteltével visszateszem a párnát, ha még mindig így kívánják. Így lehetőségem nyílik megmutatni nekik, mi a különbség, és szép kis gyűjteményem van már ezekből a kiselejtezett szerentyűkből. Azok számára, akik teljesen a párna rabjai, olyan párnát ajánlok, ami a vállon, vagy a vállat borító ruha alatt helyezkedik el, így azt kevésbé érzik idegen testnek a hegedűhöz képest.”

„Mit gondol a staccatóról?”

„Ezt elég nehéz szavakkal ecsetelni. Először is, a növendéknek jól megalapozott vonókezeléssel, jó vonósebességgel és sima vonóváltási készséggel kell rendelkeznie. Ha ez nincs meg, akkor előbb ki kell fejleszteni, mert a valóságban a staccato nem más, mint egyetlen vonóhúzás gyors megszakításából összeálló sorozat. Minél jobb alapokon nyugszik a hangképzés, annál könnyebb ezt tanítani. Úgy vélem, a karmozgásnak lendületből kell működnie, a kar súlyát mozgási tényező-

ként kell felhasználnunk. A növendéknek azt tanítom, hogy ne húzza, hanem lendítse a kart. A hang a hangszer természetes rezonanciájából adódóan, láncreakációszerűen jön létre. A sebességet a vonótámasz szabályozza. Az a legfontosabb, hogy a vonós kar súlya kellő egyensúlyban legyen, és megőrizzük a mozgás szabadságát.”

„Kérdezhetek valamit egészen őszintén? Az Ön korai lemezfelvételeit hallgatva rögtön megállapítható, hogy valószínűleg csak egy maroknyi hegedűs van a világon, aki rendelkezik azzal a technikai fegyverzettel, azzal az abszolút technikával, ami Önnek van. Rejtély számomra, hogy miért nem ismeri a világon mindenki Varga Tibor nevét. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy Önnek nincsen nagyszerű hírneve Európában, de rejtélyesnek tartom, hogy egy olyan formátumú művészt, mint Ön, nem ismernek jobban az Egyesült Államokban.”

„Játszottam egyszer az USA-ban, sok évvel ezelőtt, de ennek nem lett semmilyen hozadéka Mindazonáltal meggyőződésem, hogy ismerem ennek okát. Egyszerűen úgy gondolom, hogy a zenei élet betegség-tünetei a saját logikájukat követik, és ezért árat kell fizetni. Nem voltam hajlandó megfizetni az árat, hogy szólistaként hatalmas karriert fussak be.”

„Mi ennek az ára?”

„Az, hogy a szólista pályafutásának megalapozása egyenértékű egy nagy üzlet alapításával. Például, még egy kis üzlet esetében is termelni és eladni kell. Nem lehet mindenkit bevetni a termelési oldalon, ha nincs vásárló. Egy bizonyos időpontban le kell állni, és el kell adni az előállított »arucikket«.

Úgy gondoltam, a zenével alkotás, a muzsikálás jobban érdekel engem, mint annak áruba bocsátása. Meg kell mondanom, elégedettséggel, örömmel tölt el, amit tettem. Sajnálom néhány kollégámat. Milyen fáradtak lehetnek! Valósággal beleborzongok, ha rágondolok, hogy azokhoz az emberekhez, akik idejönnek engem meghallgatni, nekem egyik városból a másikba repülve, hegedűvel a kézben kellene odarohannom, így biztosítva megélhetésemet. A zenének szeretek élni, nem pedig a karriernek.”

„Mi vitte Önt a vezényléshez?”

„Egyszerűen el kell mondanom, hogy volt szerencsém hegedűversenyeket ját-

szani Furtwänglerrel, Rosebaud, Ansermet és Solti vezényletével. Viszont úgy láttam, a kisebb karmesterekkel nem egyszerű játszani, vagy zenei szempontból kommunikálni. Amikor tanítani kezdtem, alapítottam tanítványaimból egy kamarazenekart, és már 25 éve működik a Varga Tibor Kamarazenekar. Svájcban élek, de rendszeresen tanítok Németországban. 1949-ben alapítottunk egy akadémiát Detmoldban, Nyugat-Németországban. A Nordwest Deutsche Musikakademie nevet viseli. Andre Navarra tanít csellót, és Bruno Giuranna brácsát. Mindannyian utazó tanárok vagyunk, itt alapítottam ezt a kamarazenekart. Mintegy 70 hangversenyt adunk évente.”

„Milyen műveket vettek lemezre az együttessel?”

„Sok barokk művet, mint a A négy évszak, számos Bach concertót, és olyan romantikus műveket, mint a Dvořák- és a Csajkovszkij-szerenád, Strauss „Metamorfózis”-a, és sok modern művet, amelyek közül néhányat kifejezetten nekünk írtak. A vezénylet valójában a hegedűjáték kiterjesztése, egy másik út, amelyen haladva zenélhettek.

„Megkérhetem, hogy mindezt foglalja össze, és adjon tanácsot néhány szóval azoknak a fiatal muzsikusoknak, akik életpályául kívánják választani a hegedűlést?”

„Először is, napjaink fiatal muzsikusai két kategóriába sorolhatók. Sajnálom azokat, akik csak azért hegedülnek, hogy híresek és fontosak legyenek, mert nekik nehéz, bonyodalmas, és gyakran szomorú az életük. Ebben bizonyos vagyok. A külszíni dolgok soha nem kárpótolhatják azt az ürességet, ami végül kialakul az ilyen mentalitásból. Személy szerint elkötelezett vagyok azok iránt, akik valóban szeretik a zenét, és eltökéltek, hogy történjék bármi, játszani fognak, legyenek bár anyagi szempontból sikeresek, vagy kevésbé sikeresek. Nekik azt mondom, folytassák, mert találnak majd olyan embereket, akik megértik, értékeli őket. És ha tényleg érdekelték abban, hogy mélyebben belemerüljenek a dolgokba, becsületesen szembenéznek önmagukkal, szüntelenül igyekeznek elérni a művészi tökéletességet, akkor ez bizonyosan elégedettséggel tölti majd el őket. Talán ez nehéz, viszont elnyeri csodálatos jutalmát. Biztosítom Önt, hogy bár gazdasági szempontból a muzsikus élete

igen kemény, mindenki számára jut valahol hely. Elégedettséggel kell töltse el őket, hogy örömet és táplálékot magában a muzsikában leljen, és örömet szereznek nekik azok az emberek, akik ugyanezeket az ideálokat követik, és ugyanúgy örömeiket lelik a muzsikában. Akkor bizonyosan valódi boldogságban lesz részük. Biztosan tudom, hogy megelégedettek lesznek, foglaljanak el bármilyen pozíciót a zenei világban, legyenek akár szólisták, vagy üljenek egy szimfonikus zenekarban a második hegedű legutolsó pultjánál. De ha a tütiban ülnek egy szimfonikus zenekarban, és közben arról álmodoznak, hogy Paganini játszanak szólistaként, és hatalmas plakátokon látható a fényképük, akkor rendkívül boldogtalanok lesznek.”

„Tehát már kezdettől fogva becsületesen kell szembenézniük önmagukkal?”

„Mindez így foglalható össze.”

Eszmecszerénk Varga Tiborral ezzel a kommentárral zárult. Ki tagadhatná, hogy ez a nagyszerű hegedűs, tanár és karmester az általa kijelölt célokat messzemenően megvalósította, túlszárnyalta, és – mindenek felett – megtalálta a boldogságot? Rakos Miklós

Prágai Tavasz 1990

Rafael Kubelik (1914–1996) visszatérése

1948-ban, a kommunista diktatúra hatalomra jutásakor Kubelik tiltakozásként elhagyta Csehszlovákiát, azzal a fogadalmmal, hogy csak akkor tér vissza, ha hazája ismét szabad lesz. Ez a pillanat 1990-ben végre eljött és a 76 éves mester több, mint négy évtizedes önkéntes emigrációja után ismét egykori zenekara a Cseh Filharmonikusok élére állt, hogy a Prágai Tavasz két megnyitó hangversenyét elvezényelje. A hagyományos műsor ilyenkor mindig Smetana: Hazám c. szimfonikus költemény ciklusa. Hihetetlen ováció fogadta Kubelik visszatérését, megjelenését a Smetana-terem dobogóján. A közönség és a zenekar az ott lévő Havel elnököt és Kubeliket egyszerre ünnepelte. Rég láthatott ekkora ünneplést a patinás koncert terem.

Erről az eseményről nem lehet és nem is tudok a megszokott módon beszámolni, mert életem egyik legnagyobb és legemlékezetesebb zenei élményében is volt ré-

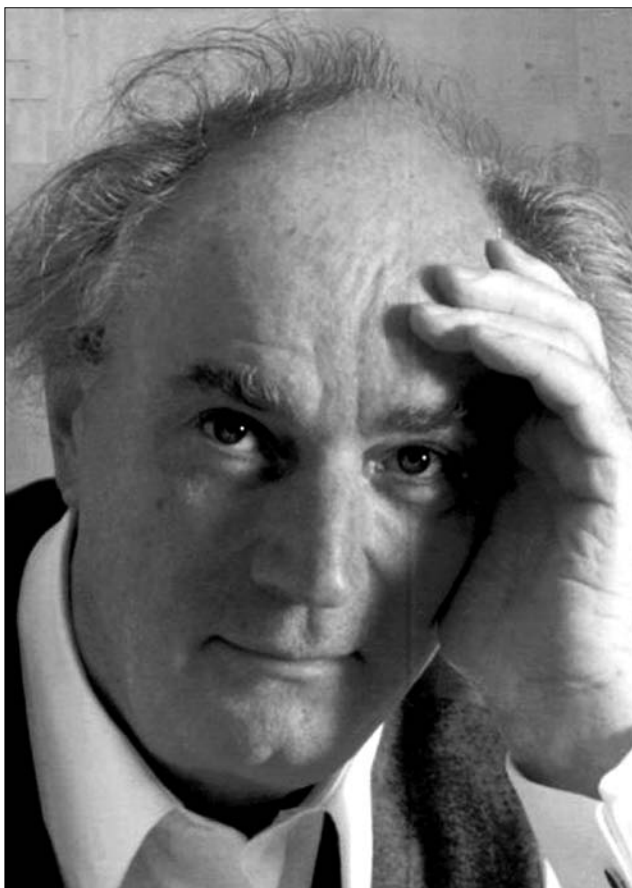
szem. Rafael Kubelik egyénisége, szellemi nagysága, kisugárzása lenyűgöző. Zenélésének hallatlan közvetlensége, természetessége, igen természetessége, egyszerűsége az ami megkülönbözteti őt oly sok nagyhírű, felkapott, agyonreklamozott fiatalabb kollégájától.

Kubelik fényes karriert futott be emigrációs évtizedei alatt, a londoni Covent Garden, a New York-i Metropolitan zenei vezetője volt, majd hosszabb időn keresztül a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekarának vezető karnagya. Az elmúlt évtizedekben nem csak hazájában, de a kommunista uralom többi országában sem vállalt szereplést. Az 1990-es Prágai Tavasz alkalmából kétszer vezényelte el Smetana: Hazám című sorozatát és ezt örökítette meg hanglemez és videó felvétellel. A nagy visszatérés alkalmából a 76 esztendő Kubeliket bel- és külföldi újságírók, rádiósok, tévések hada ostromolta, de ő elhárította a nagy nyilvánosságot.

A koncertről készült lemezfelvételt közösen hallgatta meg a Cseh Filharmonikusok tagjaival és ekkor mondta el kötetlen formában gondolatait a vezényletről, majd az európai demokrácia újjászületéséről. Ott és akkor rögzítettem következő gondolatait:

„Drága barátaim, nagyon szépen köszönöm. Nem csak azzal okoztak örömet, hogy maguk között lehettem, nemcsak hogy lemezre vehettem azt amire világéletemben vágytam, hiszen nekem mindig az volt a kívánságom, hogy a Cseh Filharmonikusokkal lemezre játszhassem a Hazám ciklust. Köszönöm, hogy megadták nekem ezt a lehetőséget, szívből köszönöm. Tudom, hogy ez jó dolog, és most ez a jó dolog sikerült és a hű szerelem győzött, mindannyiunk közös szerelme.” – Idézte Smetana: Eladott menyasszonyának egy mondatát Kubelik, majd így folytatta: „Csak bizonyos idő elmúltával lehet feldolgozni, megérteni azt, amit itt most

néhány hét alatt végigcsináltam és átéltem. Valami olyan állapotban élek, ami se nem álom, se nem valóság hanem a kettő között valami, félálom. És ez csodálatos állapot, mert a tudatalatti átveszi azt ami benne van a tudatban, a tudat pedig felhasználja azt, ami a tudatalattiban történik. Ez metafizikus szint és ha egy ilyen pillanat, ha egy ilyen időszak eljön, az csak ahhoz hasonlítható, amit az ember hangversenyen él át, amikor vezényel, zenél és egyszer csak minden eltűnik, persze csak annyira, hogy a zene ne tűnjön el. És ha az ember akkor felülről láthatná önmagát, biztosan csodálkozna; mit csinálsz te odalenn, miért hadonászol? Ugyanakkor valahogy együtt vagyunk a zenével, de mégsem egészen. Valamiféle felemás állapotról van szó, és ez az állapot az Isten ajándéka, mert ekkor látja az ember, mi is tulajdonképpen az élet. Mert az élet nem csak a materiális valóság, de nem is csak pusztán álom, a kettő között különbséget kell tenni és ha az ember jól eltalálja az egyensúlyt, akkor ebben a köztes, felemás állapotban van az igazi boldogság. Ilyenkor nem szabad szem elől téveszteni, hogy pozitívum és negatívum, aktivitás és passzivitás tulajdonképpen ugyanannak a körnek részei és ki kell választani ebből azt ami aktív, ami pozitív. Az élet nagyon különös dolog, talán itt erről nem is kellene beszélnem, hisz ez nem tartozik ide, de ehhez a típusú munkához igenis hozzátartozik, mert a mi munkák voltaképpen nem más, mint ebben a felemás állapotban dolgozni. Ha az embernek bírálnia kellene például egy ilyen lemezfelvételnél a minőségét, akkor nem csak a valóságos hangzásoképet, hanem a belső állapotot is figyelembe kell venni, hogy a lélek nem hiányzik-e belőle és a szív nem hiányzik-e. De ha csak a lélekre és csak a szívre hagyatkoznék, akkor viszont elhanyagolnám a precizitást. Tökéletes dolog persze nincs. Nem is szeretem azt a szót, hogy perfekt, tökéletes. A tökéletességről akkor lehetne – hangsúlyozom, lehetne – beszélni, ha az ihlet, a technika, a precizitás, a hangzás, mindez teljesen tökéletes módon, ugyanazon a szinten lenne. Ezt viszont nem is lehet megvalósítani élő

hangversenyen. Létezik viszont a precizitásnak egy fajtája, ha vágni lehet az anyagot, mint jelen esetben. De hogy a lélek és az a bizonyos ihlet is benne van-e, megnémi rögtönzés is, hogy ne csak szigorúan, akadémiusan fogjuk fel a zenélést... Nos hát ez az egésznek a titka. Ezért mondom, hogy ezt a munkát csak abban a bizonyos, köztes, felemás állapotban lehet jól végezni és jól megítélni. Ez voltaképpen többszörös munka. Először itt van az ember saját elképzelése, hogy hogyan is hangozzék a mű. Ez az elképzelés tulajdonképpen az évek során alakul ki, ott-hon, amikor nyugalom van, esetleg éjjel. Elképzelem az egész mű hangzását, az előadás menetét. Aztán eljön a próba napja és a hangzás természetesen egészen más, mint amit elképzeltél, mert a képzelet más, mint a valóság. A hegedű más-képp szól, mint ahogy elképzeltük, a klarinét sem szól úgy, mint múltkor egy másik zenekarban. A hangzás arányai is mások, és most az a kérdés, hogy mit kell kijavítani, min kell változtatni, attól függ mekkora a különbség. Ha nagy, akkor meg kell próbálnom valóra váltani az eredeti elképzelésemet, ha kicsi, akkor majdnem azonosult az elképzeléssel. És ez az azonosulási pillanat ahhoz az állapot-

hoz vezet, hogy tulajdonképpen kétszer hallom a művet. Ebben a pillanatban az ember úgy érzi, nincs szüksége a fülére, az agyára, a szívére sem, ebben a pillanatban semlegessé válunk, és ez a semlegesség okozza, hogy egyszer csak úgy érzem, fent állok a magasban, szinte a súlytalanság állapotában. Ez persze nem tart sokáig, mert ha sokáig tartana, talán el is ájulnánk, vagy nem tudom mi történne. Én most nagyon boldog vagyok. A cseh-szlovákiai eseményekkel kapcsolatos érzéseim hihetetlenek és káprázatosan örömteliek. Mindenkinek bele kellene gondolnia abba, mit jelent ma ez a két szó: demokrácia és szabadság. Ezekben a fogalmakban él és tükröződik egész történelmi örökségünk. Comenius szavaival élve; most saját kezünkbe vesszük dolgaink igazgatását, felelősséget vállalunk a szólás-szabadságért, egyéni és kollektív jogokért. A nem egyenjogú személyiségként kezelt ember ki-

szabadult végre a politikai doktrínák hálójából és méltóságot nyert, amely nélkül az ember nem élhet. Az egyén és az egyéni gondolkodás tisztelete nélkül nem létezhet semmiféle kollektív tett sem. Eljött az a pillanat amelyre több mint 40 éve vártam, bebizonyosodott, hogy erőszakkal és elnyomással nem lehet semmilyen ideológiát érvényre juttatni. 40 évvel ezelőtt azért hagytam el hazámat, mert nem akartam kiszolgálni a bűncselekményekben torkolló hamis eszméket. Ma jelentős és gyorsan változó korban élünk, a világ új alapokon egyesül, nincs idő nosztalgiára és szentimentalizmusra. Véleményem szerint a nagy francia forradalom óta nem élt meg hasonlót Európa. Nem tudtam mikor, de mindig hittem, hogy egyszer visszajövök, és talán nem is az volt a fontos, hogy megélem-e, az volt a fontos, hogy hittem, hogy ez a nemzet megéri. Hogy én 66, 76 vagy 56 éves vagyok, mindegy. Nekem persze jobban tetszett volna, ha 10 évvel fiatalabb vagyok amikor ez bekövetkezik – ezt bevalom” – fejezte be gondolatait Rafael Kubelík.

*Közreadja:
Boros Attila*

A HATOS

E szó hallatán a budapesti polgárnak az egykori dalban is megénekelte 6-os villamos jut eszébe, melynek vonala gyengéden öleli körül a főváros szívéét. Van azonban e számnak egy másik jelentése is, s ez a rádiósoknak, előadóművészeknek különösen is kedvesen cseng: a 6-os stúdió, amely rádiózásunk ugyanolyan jelképe, mint a lakihegyi szivarantenna. Míg azonban az antenna inkább magához a műsorszóráshoz kötődik, addig a hatos a magyar zenekultúra egyik felbecsülhetetlen eszmei értékű szentélye. Ha meggondoljuk, hogy csaknem háromnegyed-évszázados fennállása során falai között kik ajándékozták meg a hallgatókat művészetükkal, s hogy egyben az ország egyik vezető szimfonikus zenekarának is mindenkori otthona, megérthetjük, hogy e stúdió nem csupán egyszerű építészeti alkotás.

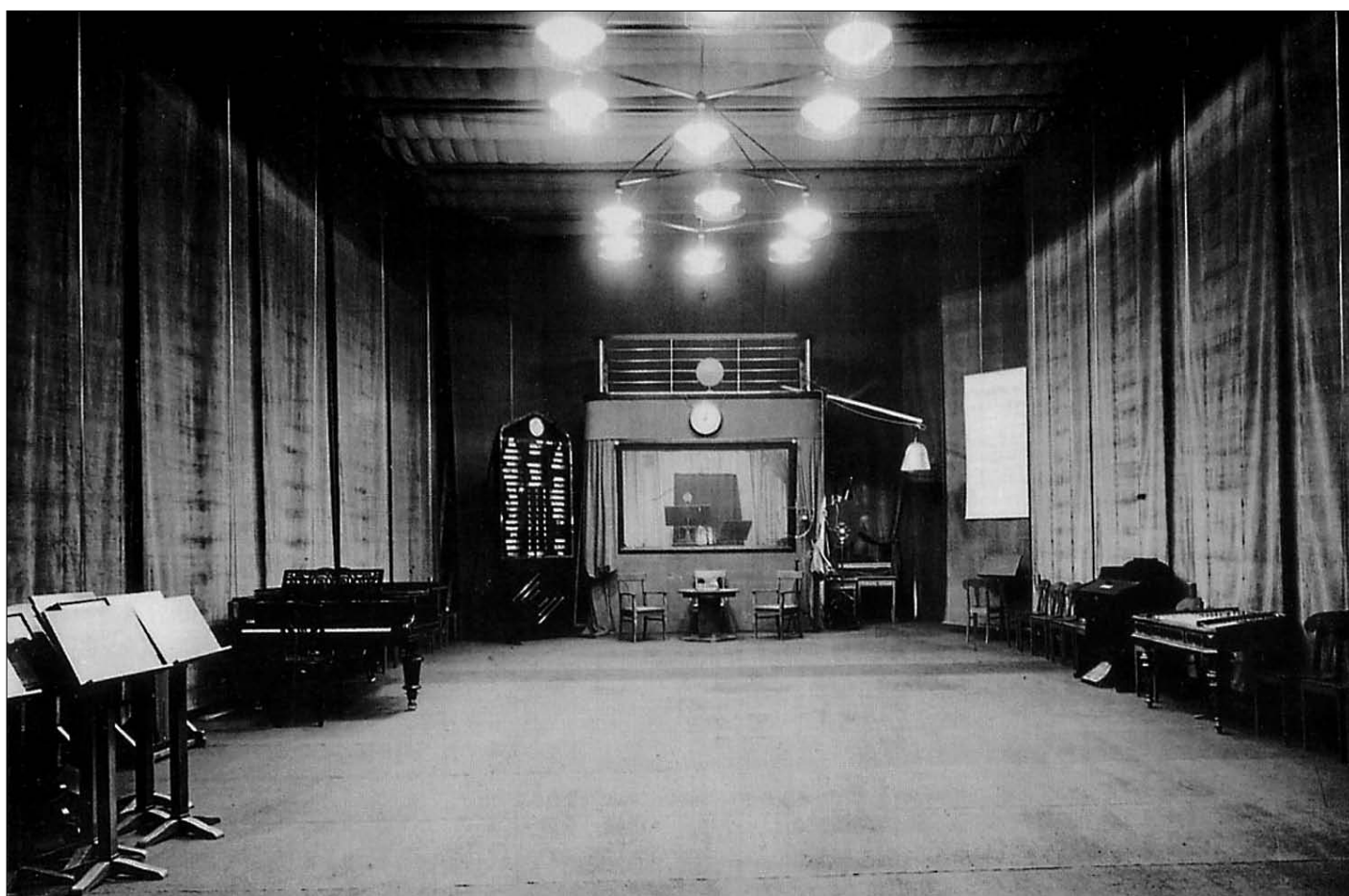
A következőkben - a teljesség igénye nélkül – körbejárjuk a hatos múltját, jelenét és jövőjét.

Az előzmények

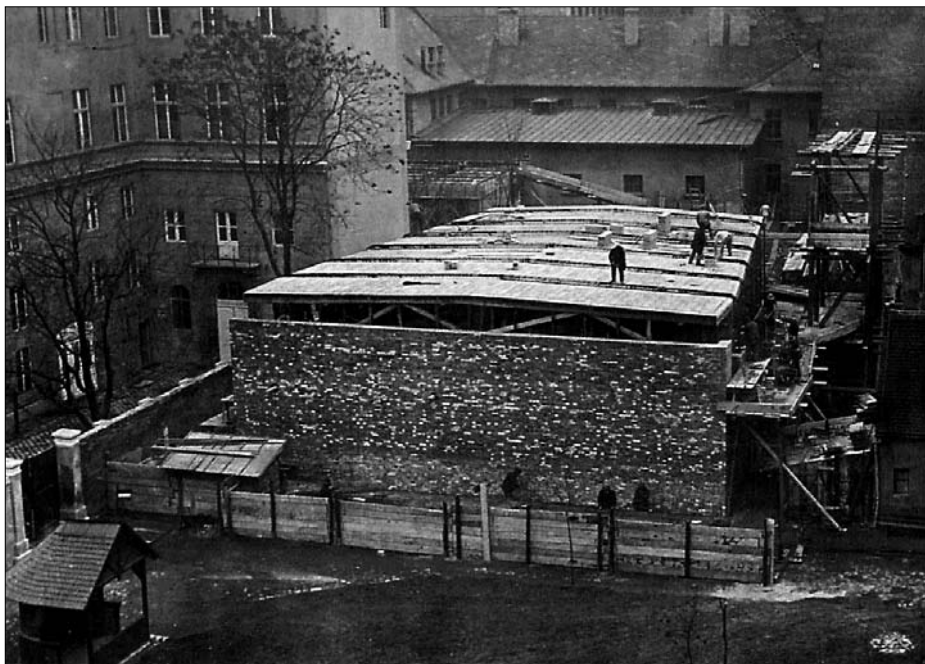
A Magyar Rádiónak nem a 6-os az első zenei stúdiója, pontosabban zenei felvételekre is használható létesítménye, mert már az 1928-ban elkészült Bródy Sándor utcai „Rádióépület” tartalmazott egy 200 m²-es stúdiót, melynek egyik különlegessége – éppen a műfaji sokszínűség érde-

kében – a változtatható akusztika volt. A stúdió hátsó fala ugyanis kitűnő hangviszszaverő márvány burkolatot kapott, előtte összehúzható vastag függönnyel. A függöny a márvány hangviszszaverő hatását szétnyitásának vagy összehúzásának mértéke szerint növelte ill. csökkentette, így – az oldalfalakon és a mennyezeten alkalmazott egyéb hangelnyelő szövetek moz-

gatásával együtt – az akusztikai állapotok a próza és a zene igényei szerint változhattak. A másik különlegesség a stúdió karmesteri fülkéje volt. Ebben az időben ugyanis még nem volt keverőasztal, az adások és felvételek többnyire egyetlen mikrofonnal készültek, melyek erősítői egy távolabbi központi helyiségben voltak elhelyezve, s a műsorok hangtechni-

Az 1. stúdió a karmesteri fülkével (1928.)

Épül a hatos

kai szintbeállítás is itt történt. Elképzelhetjük, hogy egy zenei adásnál, távol a stúdiótól, milyen nehézkes lehetett e tevékenység, ráadásul többnyire mindenfajta zenei elkötelezettség nélkül. Márpedig az adás dinamikus szintjeit folyamatosan figyelemmel kellett kísérni, mert ahogyan a 30-as évek rádióesztétikájában is olvashatjuk: „...a muzsikus leheletnyi pianissimóit a műszaki embernek fel kell erősítenie, hogy a vevőkészülékből élvezni lehessen, viszont a fortissimókat lehalkítja, különben a hangszóró hangja kínzóvá válik.” Ám részben, mert a mikrofon másként érzékeli a zenei arányokat, mint a fül, (ezért még a karmester mellett felállított mikrofon sem szolgáltatta az adásban az eredeti dinamikai arányokat), másrészt pedig annak érdekében, hogy a zenei dinamika beállítása ne csupán technikai, hanem esztétikai elvek szerint is történjék, ebben a stúdióban a karmestert egy olyan, akusztikailag szigetelt fülkébe helyezték, melynek háromrétegű üveglablakán át már csupán vizuális kapcsolatban állhatott együttesével. Vezénylés közben az adásba (vagy felvételre) kerülő műsort e fülkében hangszóróból követhette, tehát a dinamikus szinteket már a hallgató fülével állította be. Azonban itt nem csupán a zene belső dinamikájáról volt szó, hanem műszaki szempontból az adás során elhangzó lehangosabb és leghalkabb részek beállítását is figyelemmel kellett kísérnie, a zenekart halkabb, vagy hangosabb játékra bízva, s ezért a fülkében elhelye-

zett mérőműszeren bármikor leolvashatta, hogy együttesével éppen hol helyezkedik el a rendelkezésre álló, egyébként nem túlságosan dinamikai skálán. Vagyis a karmester részben átvette az idézetben említett „műszaki ember” szerepét. A karmesterfülke ötlete ma már megmosolyogni való, nem is tartott sokáig, hiszen a kérdés megnyugtató megoldása csak a zenei rendező és hangmérnök (valamint a keverőasztal) által volt lehetséges, ám erre akkor még évekig várni kellett

A stúdió akusztikai tervezője Békésy György volt, aki később a hallás-kutatásban elért eredményeiért kapta meg a Nobel-díjat. Postamérnökként a telefon-átvitel kérdéseivel foglalkozott, s így került kapcsolatba a fül, az emberi hallásérzékelés vizsgálatával. Ám mert abban az időben a Rádió műszaki kérdései is a Postához tartoztak, ezért a stúdiók akusztikai tervezése is Békésy feladata volt. A változtatható akusztikával jócskán megelőzte korát, – gondoljunk csak arra, hogy napjainkban milyen nagy publicitást kapott a Bartók Hangversenyterem akusztikájának változtathatósága. Ráadásul Békésynek nem az egyes zenei műfajokhoz alkalmazkodva, hanem tágabb határok között: a zene és a próza közegében kellett egyaránt kedvező akusztikai körülményeket teremtenie.

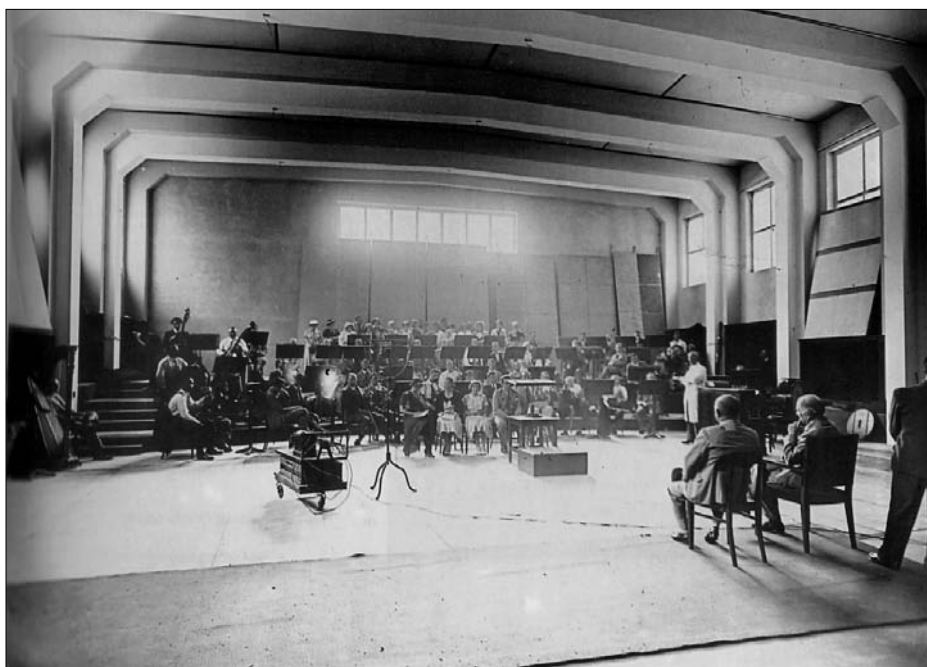
A későbbi stúdióépítések nyomán a nagy stúdió veszített zenei jelentőségéből,

az átalakítások több oldalról is „kiharaptak” egykori kubatúrájából, annyira, hogy mai formájában általános zenei célokra már nem alkalmas, viszont egy jól használható hangjátékstúdió, s csupán 1-es számozása utal egykori fénykorára.

Megépül a 6-os stúdió

75 évvel ezelőtt, egy nemzetközi tanulmányút eredményeképpen döntött arról a Rádió vezetősége, hogy az új stúdiók építése elkerülhetetlen. Ezt részben a hamarosan beinduló második magyar műsor (Budapest II.) indítása, részben pedig az a felismerés indokolta, hogy az univerzális, változtatható akusztikájú stúdiók helyett célszerűbb, ha a stúdiók az egyes műfajok által igényelt fix akusztikai beállítással épülnek. 1932 nyarán az építkezések meg is indultak, s csakhamar – miután sikerült megvásárolni a szomszédos telkeket, több új stúdió mellett – a hatos alapjait is lerakták.

A hatos építészettervezője München Aladár, akusztikai tervezője ugyancsak Békésy György volt. Békésy munkáját akkor értékelhetjük igazán, ha egy kicsit beleéljük magunkat a 30-as évek teremakusztikájába, hiszen akkor ez még egy igen fiatal tudományág volt. Az első, akusztikai tervezéssel épült hangversenytermet 1900-ban avatták fel (Boston, Symphony Hall), de még bizonyos mértékben ez is a bécsi Musikvereinsaal mintájára épült. 1925-ben létrejött az elektromos hangfelvétel, s a korábbi - szinte teljes egészében a megfelelő hangerősségre koncentráló - “tölcséres” szemlélet helyett lassan ki kellett alakulnia a stúdióbeli esztétikus hangzás ideáljának. Ám mert a mikrofon – mint már említettük – másképp „hall”, mint az emberi fül, ezért a stúdiók akusztikai tervezésekor a mikrofon szempontjait is figyelembe kellett venni. Mai fel fogásunk szerint a hatos nem nagy, ám az akusztikában nem a „kis stúdió-kis gond, nagy stúdió-nagy gond” elve érvényes, hanem inkább fordítva: egy viszonylag kis tér akusztikai kezelése is rendkívül összetett feladat. (Egy nagy teremben az elszíneződést okozó teremrezonanciák a zenei tartományban már annyira sűrűn helyezkednek el a frekvencia-skálán, hogy nem zavarók, ám egy kis helyiségben éppen a leghasznosabb alaphang-tartományban okozzák egyes frekvenciák aránytalan kiemelkedését. Minderről magunk is meggyőződhetünk, ha pl. egy jó alaposan kicsempézett, kongó fürdőszobában ská-

Békésy és Dohnányi a hatos egyik akusztikai próbáján (1935.)

lázunk.) Ráadásul Békésy nem elégedett meg egy átlagos utószögési idő megteremtésével, hanem azzal is kísérletezett, hogy milyen eszközökkel lehetséges az utószögés hangszínének beállítása.

Az új stúdiókban alkalmazott akusztikai burkolatokat illetően az ország akkori helyzetében szóba sem jöhetett külföldi anyagok beszerzése, ezért Békésy a korábbi, kisebb stúdiókban folytatott kísérletei nyomán alakította ki a hatosban alkalmazott anyagokat. Visszaemlékezéseiben erről így ír:

„Rendkívül hosszú és körülményes kísérletsorozatot kellett elvégeznünk ahhoz, hogy olyan anyagcsoportosítást találjunk, amely a magas frekvenciákat a kívánt kisebb mértékben nyeli el, mint a mély frekvenciás hangokat. Sikertült egészen újfajta hangelnyelő anyagberendezést kidolgoznunk, amely lényegében megfelelő átítással kellően merevvé tett ponyvával borított vattarétegből áll. Ezt a vatta-ponyva kombinációt megfelelő keretekre szerelve és tűz ellen is biztosítva a termék esztétikai kiképzésének megfelelően festhettük úgy, hogy a burkolat alig tért el észrevehetően a tapétázott faltól. A legapróbb részletekre is kiterjedő munkát minden esetben akkor fejeztük be, ha akusztikai méréseink eredménye és a zenei szakértők érzékelése teljesen azonos volt.“

Szakmai berkekben jól ismert a fénykép, amely az egyik ilyen vizsgálatát örö-

kította meg. A stúdió építészeti szempontból ekkor már elkészült, de az akusztikai burkolat elemei még ideiglenesek. Békésy és az akkori főzeneigazgató Dohnányi éppen hallgatja a pódiumon elhelyezkedő zenekar játékát. A kép közepén az akusztikai mérőműszereket is felismerhetjük. Mai szemmel szokatlan, hogy a stúdióknak körben ablakai vannak, ám az akkori mikrofonok még nem voltak annyira érzékenyek a zajokra, és az udvar is sokkal csendesebb lehetett, tehát a hatosban nappal természetes fény is volt.

Az új stúdiók sajtóbemutatója 1935. május 14-én volt. Ma, amikor a rádiós és televíziós színházügyek évekig-évtizedekig vajúdnak, talán meglepőnek tűnik a régi gyorsaság. Ám ne feledjük: abban az időben az elcsatolt nemzetrészek felé szinte a rádió jelentette az egyetlen összekötő kapcsot, hiszen a műsorok az éterben nem a politika, hanem az elektromágneses hullámok terjedési törvényszerűségei szerint jutnak el a hallgatóhoz. Ez a tudat akkor egybekovácsolta mindazokat, akik e kérdésben valamit tehettek.

A hatos stúdió – jóllehet napjainkban már legfőljebb kamarazenei stúdióként lenne tekinthető – mégis egy akusztikai bravúr. Békésynek már a 30-as években sikerült egy olyan alaprajzi és burkolati megoldást találnia, amely azóta is megállja a helyét, sok-sok megalkuvással ugyan, de mégis töretlenül szolgálva zenei éle-

tünket. Alaprajzi szempontból lényegében érintetlen, a mai új burkolat pedig akusztikai szempontból javarészt áteresztő, alatta még az eredeti megoldással.

A második világháború a hatost sem kímélte: hátsó falát és födémjének egy részét bombatalálat érte. Újjáépítése azonban nagy erővel indult meg, s jóllehet minden tégláért meg kellett küzdeni, 1948-ban a teremelosztón megjelent a kiírás: *Rádiózenekar 18.20 órákor – VI-os stúdió*. Ugyanebben az évben a rádió műsorújságja többek között ezt írta:

A Bródy Sándor utcai rádióház egyik büszkesége a VI-os stúdió, amelyet joggal csodálnak meg külföldi rádiós vendégeink is, akik pedig legtöbbször esetben jóval kedvezőbb körülmények között élnek, mint a magyarok. Igaz, a VI-os sokban jellemzi az újjáépítést, az élni akarást, a felemelkedést. Három évvel ezelőtt még üszkös romtömeg, ma pedig világviszonylatban is látványosságzámba menő pompás, korszerű helyiség....

...és néhány héttel ezelőtt az eddig kopár hátsó falra felerősítették Mallász Gita pompás triptichonját, amely a dinamika és a harmónia allegóriája közt a szélrőzsa minden irányában sugárzó rádióhullámokat jelképezi. A mű fölött Ady idézet koronázza meg az alkotást, melyet hat hónapos nehéz, gondos munkával készített el harmincféle fából Mészáros Béla műasztalosmester. Emeli a stúdió szépségét az a két, kovácsoltvasból remekbe készített kandeláber, amely a falikép jobb és bal oldalán hangulatos, tompított szórt fényt áraszt.

A VI-os stúdió három évvel pusztulása után szebb, mint volt!”

A 60-as években, kezdő szárnypróbálgató hangmérnökként még dolgozhattam ebben az “eredeti” hatosban, az udvari oldalon délutánonként besütött a nap, a falakon még jól látszottak a Békésy féle burkolatok, a szünetekben pedig az oldal-kijáratnál az udvaron kis csoportokban vidáman anekdotáztak a zenekar és a kórus tagjai. Így visszagondolva idillikus világ volt ez, pedig közben szinte valamennyien már egy új, “igazi” zenei stúdióra gondoltunk.

Ujházy László

(folytatjuk)

A zenekari muzsikások munka- és szakmai elégedettségéről reprezentatív, alapos tanulmány csak nemrég áll rendelkezésre. A következő cikk a legfontosabb eredményeket foglalja össze.

Sabrina Paternoga

Az elégedettség motívumai

Munka- és szakmai elégedettség a zenekari muzsikushivatásban

A munka- és szakmai elégedettség a zenekari muzsikushivatásban nem csak a pályával kapcsolatos komponensektől – szolgálatok hossza, kollegiális környezet – függ, hanem pl. a hangszercsoporttól, zenekari kategóriától, szabadidő milyenségétől, szociodemográfiai jegyeitől, valamint a muzsikuszemélyiségétől is. Ez tűnik ki a 18 hivatásos zenekar 467 zenésznél végzett reprezentatív felméréséből. Még ha a zenekari muzsikuszemélyiségével általában igen meg volt elégedve, egyes tényezőket akkor is kedvezőtlenül ítélte meg, – pl. az érvényesülés, vagy a művészeti kérdésekbe beleszólás lehetőségét.

A zenekari muzsikások elégedettségével kapcsolatos szemlélet és a kutatási tényállás

A médiumokban mindig újból szó esik arról, hogy a zenekari muzsikások elégedetlenek a munkájukkal és boldogtalanok. Még neves muzsikások is „frusztráltak” ill. „elkeseredettek” tartják a zenekari muzsikásokat. Pl. Nikolaus Harnoncourt egy interjúban így nyilatkozott: „A zenekari muzsikuszükségyszerűen egy kétségbeesett ember. Nincs olyan zenekari zenész, aki nem nagy lelkesedéssel vált volna muzsikussá. Akkor idejön a zenekarba. Életében már csodálatos zenekari produkciókat hallott és azt mondja: Csodálatos, most én is ennek részévé váltam. De már az első szolgálat is rémésé válik. Ott áll valaki előtte, akinek – számára – nincs követhető koncepciója. Mégis, úgy kell játszania, ahogy azt az megköveteli. [...] És akkor a zenekari muzsikustól még lelkesedést is elvárnak. Őrülség volna állandóan lelkesedni, amikor erre tulajdonképpen semmi ok nincs.”

Nemcsak a művészi felelősség hiányát és a gyakran „alkalmatlannak” ítélt dirigénstől való függőséget tartják a zenekari muzsikuszemélyiségétől nagymértékű elégedetlenségé okának. A gyakran előforduló, munkával kapcsolatos, különösen a támasztó- és mozgásszerveknél fellépő

egészségi problémák miatt azt feltételezik, hogy a német zenekarok tagjai munkájukban kevés örömet lelnek. Így Helmut Möller, a Zenefiziológiai és Zenész-gyógykezelés Társaság alelnöke és a 2002 tavaszán alapított, a zenészek egészségével foglalkozó berlini intézet igazgatójának nyilatkozata szerint, a zenekar „a korai nyugdíjazás számát tekintve a legveszélyesebb munkahely. A muzsikosoknak a munkavállalók átlagának mintegy harmadával korábban kell a hivatásukat feladniuk.”

Az, hogy a zenekari muzsikosok ma a tevékenységükkel kevésbé elégedettek, nem utolsósorban azzal is magyarázható, hogy munkafeltételeik, az állami költségvetés kulturális területét érintő, különösen az újraegyesítés óta bekövetkezett megnyirbálása miatt, megnehezdedtek. A hivatásos zenekarok szövetségének megalakulása (1992) óta 2004-ig több mint harminc zenekar esett fúzió vagy feloszlás áldozatául és 2000 álláshely szűnt meg. Elbocsátásokat, összevonásokat és feloszlásokat továbbra is kilátásba helyeztek. A gazdasági helyzet miatt a zenekarok legitimációs nyomás alatt élnek, aminek eredménye, nagyobb teljesítmény-igény a muzsikosoktól.

Vannak persze olyan média-tudósítások is, amelyek az előbb leírtaknak pont az ellenkezőjét állapítják meg, és amelyek szerint a zenekari muzsikosok olyan hivatás-csoportokhoz tartoznak, amelyek munkájukban örömet lelnek. Így jelent meg egy cikk a Berlini Filharmonikusokról 2003-ban a *Zeit*-ben: „Hol létezik még ilyen? Az elégedetlenség tengerében egy boldog sziget. Senki nem gáncoskodik, senki nem siránkozik, senki nem sóhajtozik. A krízis-zötykölte Berlinben egy bolt, ami megy. Sugárzó arcok, ügyszeretet, az egész személyiség bevetése. Itt a teljes nyilvánosság előtt fiatal emberek hatékony csapata dolgozik, tehetségesen, szorosán a nem kevésbé hatékony és elkötelezett idősebbekkel együtt egy nagy térben, íróasztalok és komputerek nélkül,

fitten, szolidárisan. Az együttműködés mintapéldája.”

Fel kell tenni a kérdést, melyik az igaz az ellentétes állítások közül: valóban frusztráltak és túlterheltek a német hivatásos zenekarok muzsikusai, vagy munkájukban mindent összevetve inkább kedvet lelnek? A kérdés iránt megnyilvánuló nagy érdeklődés és annak ellenére, hogy az elmúlt 45 évben nagyszámú, általános, munka-elégedettséggel foglalkozó kutatási eredményt hoztak nyilvánosságra, zenekari muzsikosokra vonatkozó reprezentatív tanulmány eddig még nem jelent meg. A kutatási hiány pótlására, 2003 nyarán reprezentatív körkérdezt intéztek a komplex témával – munka- és hivatás – kapcsolatban. A munkával való elégedettség alatt „egy személy munkájával vagy munkájának különböző eredményeivel kapcsolatos általános beállítottságát”, kell érteni. Emellett azt az elégedettséget, ami egy konkrét, aktuális szituációra vonatkozik, meg kell különböztetni az egész pályával kapcsolatos átlagos elégedettségtől, ami hosszabb időszakra vonatkozik. A pályával kapcsolatos elégedettség ezért időben stabilabb, mint a munkával kapcsolatos, és elvileg a helyes pályaválasztás kérdését is érinti.

A tanulmány felépítése és célja

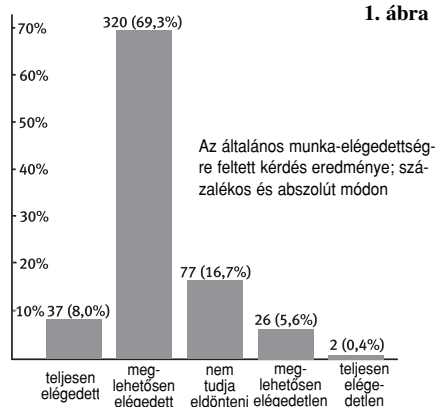
A szóban forgó tanulmány központi célkitűzése a munka- és hivatással kapcsolatos elégedettség tényleges meghatározása, és az azt befolyásoló tényezők kutatása volt. Az így létrehozott adatbázis lehetőséget ad annak átgondolására, hogy miként lehet a német zenekarok problematikus adottságain javítani. A kérdőív 146 kérdéséből egy előzetes teszt alapján állították össze. A 955 kiküldött kérdőívben 467 érkezett vissza. Az adatok 18 zenekartól származtak, így a felmérés reprezentatívnak számít. Az adatbázis összességében, a viszonylag kevés tagot számláló C- és D-kategóriájú zenekarok kivételével, minden német koncertzenekar adatait tartalmazza.

A különböző kérdéscsoportokhoz tartozó számos kérdés abból adódik, hogy a munkával kapcsolatos elégedettséghez egész sereg ismérv-csomag tartozik. Nemcsak általában kutatták a munkával és pályával kapcsolatos elégedettséget, hanem specifikus tényezőket is górcső alá vettek, mint pl. a dirigenssel, vagy kollegiális területtel kapcsolatos elégedettséget. Ez nemcsak a tényleges helyzet felmérésére adott lehetőséget, hanem arra is fényt derített, hogy a zenekari tagok milyen fontosságot tulajdonítanak ezeknek a tényezőknek.

A további kérdések a munkával kapcsolatos terhelésekre és igénybevételekre vonatkoztak, ahol az igénybevétel mint a terhelés szubjektív következménye, nemcsak negatív hanem pozitív módon is értékelhető. Itt a munkával kapcsolatos magasztos érzést, lelkesedést is vizsgálták. Azt is kutatták, hogy mi módon hatnak a személyiségi jegyek, szabadidő tényezők, zenei melléktevékenységek és szociodemográfikus változók (mint pl. a nem) az elégedettségre, mivel az általános, foglalkozásokat átfogó kutatások szerint, a munkához való viszonyt ezek a tényezők is befolyásolják. A zenekari bérkategória és a hangszercsoport is érdekes faktornak bizonyult a felmérés során.

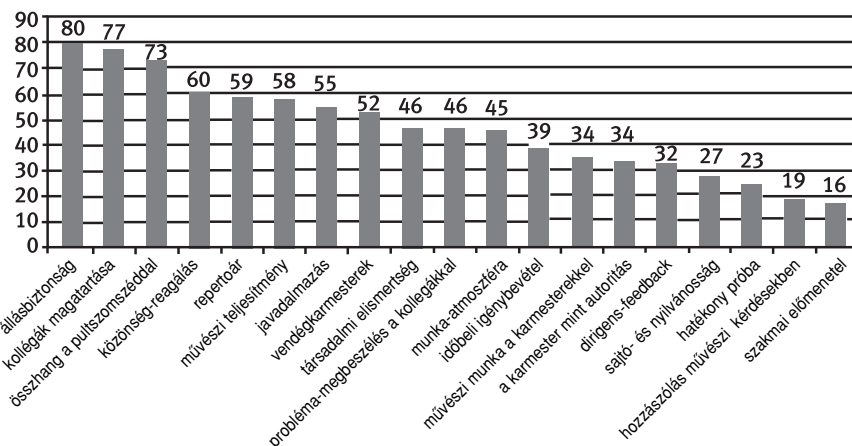
A leírtakból kimutatható eredmény

Legfontosabb eredményként először is azt kell megemlíteni, hogy a zenekari muzsikuskat összességében kevésbé „frusztrált tömeg”-ként, inkább olyan szakmai csoportként lehet meghatározni, amelynek tevékenysége főleg örömet okoz: a zenekari tagok 77,3 százaléka elégedett volt a munkájával. Ezen belül 69,3% meglehetősen, 8% nagyon elégedett volt; a muzsikuskoknak csak 6%-a volt elégedetlen (1. ábra). Továbbá, a megkér-

Az elégedettség mértéke a tizenkilenc vizsgált tényező szempontjából, csökkenő százalékarány szerint rendezve

2. ábra

dezetek 85%-a újra csak ezt a hivatást választaná, ha pályájáról döntenie kellene és így őket megelégedetteknek kell tekinteni. A zenészek 80%-a úgy nyilatkozott, hogy a vágyott zenekari állást elérte. A tuttista vonósok 70%-a érezte úgy, hogy a kívánt pozíciót elérte, így nyilvánvalóan nem tekinthető minden tuttista elgáncsolt szólístánának, mint ahogy azt gyakran állítják.

A zenekari muzsikuskokat arról is megkérdezték, hogy tervezik-e távozásukat egy másik zenekarhoz, vagy nincs-e szándékukban foglalkozásukat teljesen „szögre akasztani”. Itt kiderült, hogy a megkérdezettek 18%-a törekszik zenekar-cserére, míg 9% a munkáját más területen szándékozik folytatni. Ez a 9% hasonló mértékben állt olyanokból, akik jövőbeni pályájukat zeneközei területen folytatnák, és olyanokból, akik teljesen más foglalkozást választanának.

Az elégedettség vagy elégedetlenség különböző formáira vonatkozó válaszok kiértékelése során kiderült, hogy a muzsikuskok túlnyomó többsége elégedett, azaz mintegy háromnegyedük sorolta magát a pozitív elégedettségi formához. Ez azt jelenti, hogy a zenekari tagok többsége elégedett a status quo-val és azt akarta, hogy minden úgy maradjon mint most van (26% „stabilizáltan elégedett”), vagy a megelégedettsége mellett a munkakörülmények javulásában reménykedik (47% „progreszív elégedett”). Ezzel szemben 9% tartozik a „rezignált elégedettek” körébe, ami azt jelenti, hogy azért elégedettek, mert nem remélnék ennél jobb munkakörülményeket. További 18% az elégedetlenség mindkét formájához sorolható: 12% volt a „konstruktív elégedetlen”, azok, akik úgy gondolták, hogy van még esély a javulásra, más szavakkal: „még nem adták fel a reményt”. Ezzel szemben 6% volt a „fix

elégedetlen”, akik már nem reménykedtek abban, hogy a jelenlegi situáción változtatni lehet.

Különösen öröndetes eredmény volt az, hogy a zenekari muzsikuskok 97%-ának mindennapi munkájában része volt „flow”-élményben, ami a pozitív hangulattól az eufóriáig terjedt. Emellett a zenekari muzsikuskok mintegy harmada a koncertek során élt át „gyakran” vagy „mindig” flow-érzést, és a megkérdezettek 15%-ának jelent még most is gyakran magasztos érzést a zenekari munkában való részvétel.

Munkájuk mely tényezőivel voltak a zenekari muzsikuskok különösen elégedettek? A 2. ábra ábrázolja, hogy a megkérdezettek több mint kétharmada a munkahelyi biztonsággal (80%), az általános kollegiális magartással (77%), a pulatszomszédval való viszonytal (73%), és még mindig több mint a fele a publikum-visszhanggal (60%), a repertoárral (59%), a zenekar művészi teljesítményével (58%), a fizetéssel (55%) és a vendégkarmesterrel (52%) volt meglehetősen vagy teljesen elégedett. A 2. ábrában kimutatott leletek azt is világossá teszik, hogy a megkérdezettek nagy részének pozitív összvéleménye nem jelenti azt, hogy a zenekari munka különféle aspektusai nem válnak a kritika tárgyává. Így pl. az elő-menetellel kapcsolatban (csak 16% „meglehetősen” vagy „teljesen elégedett”), és a művészi kérdésekhez való kedvezőtlen az értékelés. Egy nyitott kérdésre adott, a munkakörülmények javítására vonatkozó számos javaslat (483 válasz), valamint a munkával kapcsolatos megterhelések és panaszok azt bizonyítják, hogy nem egy „vágyak nélküli boldog” szakmai csoportról van szó, és hogy szükség van a zenekari munkahely kritikus vizsgálatára.

Amit a megkérdezettek különösen megterhelőnek találtak, az a kortárs zene (32%, „meglehetősen”-től „rendkívüli”-ig) valamint olyan tényezők, mint székek, megvilágítási- és terem-klíma (30% „meglehetősen”-től „rendkívüli”-ig megterhelő).

A leggyakrabban szakmai egészségügyi panaszok a támasztó- és mozgásszervi károsodásokra és a zajártalomra vonatkoztak: itt a krónikusan érintettek részaránya 10% volt. Meglepetésszerű, hogy a muzsikuskor 72%-a gyakori támasztó- és mozgásszervi panaszokról és 72% a gyakori, zajártalomra visszavezethető problémákról nyilatkozott, de mégis teljesen vagy meglehetősen elégedett volt a munkájával. Azaz: gyakori szakmai egészségügyi problémák a megelégedettséget nemigen befolyásolták.

Pszichikai szempontból a muzsikuskor gyakran az jelentett problémát, hogy egy munkanap után nem tudtak kikapcsolódni (27% „gyakran” vagy „mindig” érintett). Kisebbség volt a részaránya (17%) azoknak, akik a lámpalázat érezték teherként. A zenekari muzsikuskor nagy része (85%) zenekari szolgálata mellett még legalább egy zenei tevékenységet folytató. Majdnem ugyanolyan mértékben (60%) voltak kiegészítők más zenekaroknál. A külső elfoglaltságok gyakoriságát illetően, a harmadik az oktatás (47%). Szólis-ta mellékfoglalkozást a zenekari muzsikuskor egyharmada űzött, ötöde egyéb zenei feladatokat vállalt, 11% amatőr együttesben játszott. Azok, akik legalább egy mellékfoglalkozást folytattak, hetente legalább 4-6 órát foglalkoztak még zenével. Az összes megkérdezettet tekintve, a zenekari muzsikuskor átlag mintegy 4 órát fordítottak zenével kapcsolatos szabadidő-tevékenységre.

A megkérdezettek több mint a fele „alkalomszerűen” vagy „gyakran” járt klasszikus ill. romantikus koncertekre és majdnem negyede a muzsikuskor hétébe-hóba barokk- vagy régizenei, valamint jazzkoncerteket látogatott. A megkérdezetteknek csak 13%-a ment el legalább alkalomszerűen kortárszenei koncertre. A zenekari muzsikuskor a zenekari mindennapokból és melléktevékenységeikből ismert zenei irányzatok iránt akkor is nagy érdeklődést mutattak, ha nem aktív előadói, hanem csak befogadói voltak a zenének.

A megkérdezettek 68%-a volt elégedett a szabadidő tevékenységével. Így a

megelégedettség mértéke alatta maradt a munkával kapcsolatos kvótának (77%). A népesség egyéb munkavállalóival összehasonlítva (79% elégedett a szabadidő-tevékenységével) is alacsony ez a százalék. Ezt az eredményt a zenekari muzsikuskor szabadidő tevékenységének nagyon alacsony minősége magyarázza: a mindennapi munka időben szétszakított (gyakran próba van délelőtt és próba vagy előadás van este, közte a muzsikuskor szabadok), eközben pedig a szabadidő napról napra változik. Ezenkívül a szabadidő a társadalom más tagjaihoz képest diszociált és a gyakran előforduló hirtelen szolgálat-módosítás miatt nehezen tervezhető.

Az átlagnépességhez képest a zenekari muzsikuskor szabadidejének mértéke kedvezőbb: míg egy felmérés szerint az átlag munkavállalók 53 százalékának az volt az érzése, hogy túl kevés szabadsága van, addig a megkérdezett zenekari muzsikuskor csak 28%-a volt elégedetlen ezen a téren. Ezzel szemben a fennmaradó 72% szabadidejét elegendőnek találta.

A rendelkezésre álló adatok összességében arról tanúskodnak, hogy a zenekari muzsikuskor minden visszas helyzet és szakmai nehézség ellenére szeretik a foglalkozásukat, szívesen gyakorolják és úgy érzik, hogy jól döntöttek. Túlnyomó többségük még a szabadidejében is zenével foglalkozik. Mindez a muzsikuskor idealizmusát és elkötelezettségét bizonyítja.

Eredmény a fontos, befolyással bíró tényezők szemszögéből

A megelégedettséget befolyásoló, munkával kapcsolatos tényezők

Statisztikai analízissel egész sor ismérvet lehetett azonosítani, amelyek a munkára és pályára vonatkozó elégedettséget, de a foglalkozási és a szakmai megterheléseket és igénybevételt is jelentősen befolyásolják. A munkával való általános megelégedettséget először is kilenc szempontból lehet vizsgálni. Ezek, a szolgálati idő, a próbák hatékonysága, a munkahely-biztonság, a munka-atmoszféra, a közönség-visszajelzés, a kollegák általános viselkedése, a repertoár, a társadalmi elismertség és a beleszólás művészeti kérdésekbe. Azok a zenekari muzsikuskor tehát, akik mind a kilenc témához pozitívan viszonyultak, magas fokú megelégedettséget tanúsítottak.

Az általános megelégedettségre a legnagyobb befolyással a munkával kapcsolatos magasztos érzés bír: minél gyakrab-

ban volt a muzsikuskor részük ebben, annál megelégedettebbnek vallották magukat. A következőkben a munkával kapcsolatos magasztos érzésekre ható faktorokat foglaljuk össze.

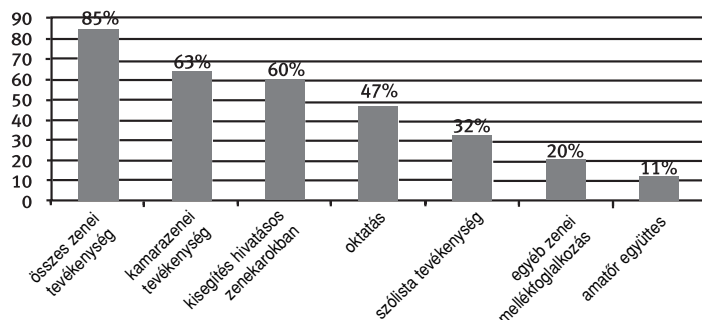
A zenei emelkedett érzéseket befolyásoló fontos tényezők

Milyen tényezőktől függ a zenekari muzsikuskor munkával kapcsolatos magasztos, ún. „flow” érzése? Kimutatták, hogy ez különös mértékben függ a publikum visszajelzésétől. A hatékony próbával, és a karmester által teremtett művészi kihívással való megelégedettség a rangsor második és harmadik helyén játszott jelentős szerepet. Az elégedettség a művészi teljesítménnyel, valamint a kollegák magatartásával, a magasztos érzéseket statisztikailag számottevően befolyásolta.

Azonkívül bebizonyosodott, hogy a „zenekartípus” ismérv összefüggésben áll a magasztos érzés fellépésének gyakoriságával: a színházi zenekarban játszó muzsikuskor ezt az érzést ritkábban élék át, mint kollegáik a rádió-, vagy hangverseny-zenekarokban. Mivel a flow-érezések gyakorisága a publikum reakciójával összefüggésben számított a legjelentősebbnek, és a zenekari árokban játszás nem éppen a legalkalmasabb a közönséggel való kontaktusra, az eredmény érthető. A felmérés egyébként kimutatta, hogy a színházi zenekarok tagjai a közönségsikerrel jelentősen kevésbé voltak elégedettek, mint a színpadon játszó zenekarok muzsikuskorai.

Mivel egy, a flow-érezést kiváltó okokat vizsgáló kvalitatív tanulmányban gyakran volt szó fokozott teljesítményképességről és nagyfokú elkötelezettségről a flow-élményekkel összefüggésben, a továbbiakban feltételezték, hogy a „teljesítmény-orientáció”, mint személyességi tényező, a magasztos érzések megélésében meghatározó szerepet játszhat. Ez a sejtés bebizonyosodott: minden személyességi tényező vizsgálatánál a „teljesítmény-orientáció” volt leginkább fennkölt érzésekkel összekapcsolható. De a „szociális összeférhetőség” (az együttesbe betagozódás képessége és a közösséghez tartozás iránti igény), valamint a „extraverzió” (társas élet, beszédesség, aktivitás) személyességi jegyeknek is jelentős befolyásuk volt: minél nagyobb volt az intenzitása ezeknek a tulajdonságoknak, a muzsikuskor annál gyakrabban éltek át pozitív élményt.

A zenekari muzsikuskok mellékfoglalkozásai, csökkenő százalékarány szerint rendezve

A feltételezéssel ellentétben, a magas-zatos érzésekre nem volt jelentős befolyása, ha egy vonóskarhoz tartozó muzsikusknak vezető, avagy „anonim” tutti szerep jutott: a vezető pozícióban levő vonósok munkájukkal kapcsolatos fennkölt érzéseket nem éltek át nagyobb gyakorisággal, mint a tuttiszták.

Különbségek a vonósok, fúvósok és a zenekari típus tekintetében, a szolgálat időtartamával való elégedettség szempontjából.

Kiderült, hogy a szolgálat időbeni igénybevétele szempontjából a fúvósok elégedettebbek voltak, mint a vonósok. Ennek oka nyilvánvalóan abban keresendő, hogy a fúvósoknak átlagban kevesebb szolgálatot kell teljesíteniük mint a vonósoknak, akkor is, ha ez a különbség a javadalmazásban nem jelenik meg (A heti szolgálat-szám a hivatásos zenekarok bérszerződésében, a játszott hangszertől függetlenül, maximum 8 szolgálat). A különbségek a repertoárból adódnak, hiszen a zenekari irodalomban a vonósok átlagban több szerepet kapnak, mint a fúvósok. A tárgyalt vizsgálatban a vonósok átlagban hetente egy szolgálattal teljesítettek többet mint a fúvósok (7,7 szolgálat 6,5-tel szemben, amikor egy szolgálat kb. két és fél-három órát tartott). Ez a különbség egyes zenekaroknál lényegesen nagyobb is lehet, mint pl. a bonni Beethoven Zenekarnál, ahol a vonósok számának 2004 elején történt csökkentése oda vezetett, hogy nekik 7,5 szolgálattal, míg a fúvósoknak csak 4,25 szolgálattal kellett teljesíteniük. Néhány vonós annak érdekében, hogy jogilag biztosítsa, hogy kevesebbet kelljen dolgozniuk vagy hogy a bérben jelenítsék meg a különbséget, először panasszal élt, aztán azt később visszavonta.

A szóban forgó tanulmány szerint a továbbiakban a rádiózenekarok tagjai elégedettebbek voltak időbeni igénybevételükkel, mint a koncert- és színházi zenekarok. Ez azért felelt meg az elvárásoknak, mert ezekben a zenekarokban a szolgálat többnyire a nappali órákra esik. Azonkívül a rádiózenekari muzsikuskoknak szabály szerint egy nappal több szabad napjuk van hetenként mint más zenekarokban játszó kollegáiknak, valamint vasárnap és ünnepnapokon kisebb mértékben számítanak munkájukra.

Különbségek a kollegiális környezettel való elégedettség tekintetében hangszer-csoportok, zenekari kategóriák és nemek között.

A „kollegiális elégedettség” faktor jelentős mértékben áll kapcsolatban a hangszer-csoporttal, valamint a zenekari kategóriával és nemekkel. Először is a fúvósok ezen a téren megelégedettebbek voltak mint a vonósok, amit azzal lehet indokolni, hogy a kisebb fúvós csoportokban feltételezhetően azáltal jobb a kollegialitás, mert ott a konkurencia-szituáció és a konformitás-nyomás csekélyebb, mint a hozzávetőleg háromszor olyan nagy vonós-csoportokban. Másodsor, a kollegiális környezettel való elégedettség mértéke a zenekar bérkategóriájával növekszik. Ez abban keresendő, hogy a magasabb bérkategóriához tartozó muzsikuskok munkájuk más tényezőivel is elégedettebbek voltak azoknál a kollegáknál, akik az alacsonyabb javadalmazási kategóriákhoz tartoztak, és egy általánosan magasabb megelégedettség feltételezhetően a kollegiális környezettel való elégedettségre is pozitív hatással volt. Harmadsor, a férfiak a kollegiális környezettel sokkal jobban meg vannak elégedve, mint a nők. Az általános megelégedettség, a szakmai elégedettség és a lelki és fizikai megterheltség mértékének tekintetében is pozitívabban nyilvánultak meg a férfiak, mint a nők. Ezzel a zenekari tagok neme a vizsgálat leginkább befolyással bíró szociode-

3. ábra

mográfiai változójának bizonyult. Bizonyára megérné tovább vizsgálandni a női zenekari tagok csekélyebb megelégedettsége és nagyobb igénybevétele okainak kiderítése érdekében. A tanulmányban utalás történik arra, hogy itt a nők nagyobb fizikai igénybevitelénél a gyerekek és a háztartás adta kétfős megterhelés játszhat szerepet, mivel a gyerekes nők szignifikánsan jobban érezték magukat fizikailag megterhelteknek, mint gyerektelen társaik. Ezzel szemben a gyerekes férfiak nem érezték magukat jobban megterhelteknek, mint a gyerektelenek.

Az általános munka-elégedettségre ható szabadidő- és személyiségből fakadó tényezők.

Az általános munka-elégedettségre a szabadidő foglalkozásoknál az hatott a legnagyobb mértékben, hogy valaki szólista-, vagy kamaramuzsikusk mellékfoglalkozást folytatott-e és hogy a szabadidejét elegendőnek tartotta-e. Mint már erről említés történt, a zenekari muzsikuskok háromnegyede kamarazenei, egynegyede szólista tevékenységet folytatott. Azok, akik az előbbi mellékfoglalkozásokat űzték, munkájukkal összességében elégedettebbek voltak, mint azok, akik egyiket sem művelték. A munka és szabadidő közötti összefüggés azzal az általánosító tézissel magyarázható, ami kimondja, hogy a munka területén szerzett tapasztalatok a szabadidőt – ebben az esetben pozitíven – befolyásolják és fordítva. A zenekari tagok azért választják szabadidő eltöltéseként is a fenti tevékenységet, mert számukra a zenekari munka annyi örömet okoz, hogy szabadidejükben is legszívesebben muzsikálnak. Ugyanakkor melléktevékenységük során művészi elképzeléseiket nagymértékben érvényesíthetik, ami zenekari munkájukra pozitív hatással lehet. Ha a szabadidő mértéke elegendőnek találtattott (mint az a zenekari muzsikuskus 72%-ánál így volt), akkor a munkával való általános elégedettség is pozitívabb volt mint azoknál, akik a szabadidőt keveselték. Ez azzal magyarázható, hogy az elegendő szabadidővel rendelkezés érzésének általános stressz-redukáló hatása van.

A tanulmányban vizsgált személyiségi faktorok közül a szocializálódó képesség bizonyult különösen jelentősnek az általános megelégedettség szempontjából. Az, hogy ez a személyiségi dimenzió (mint korábban említve: egy közösségbe való betagozódás képességeként és az össze-

tartozás igényeként definiálva) egy kollektív teljesítménnyel létrehozott tevékenység által a megelégedettség szempontjából nagy szerepet játszott, a várakozásoknak megfelelő volt.

A munkával való elégedettséget befolyásoló tényezők összege

A munkával való elégedettséggel kapcsolatos statisztikai mérőszámok arra utalnak, hogy a munka-elégedettség tényezői és a munkával kapcsolatos megterhelések összesen nagyobb szerepet játszanak az általános elégedettség szempontjából, mint a személyiség. Ezzel a vártnál kevésbé esik latba, hogy a zenekarban csupán individualista ül.

Az általános megelégedettséget befolyásoló tényezők tekintetében meg kell állapítani, hogy végül is számos egyedi faktor összejátszásának váltakozó hatása dönti el a zenekari muzsikushoz való hozzáállását a munkájához és hivatásához.

Még a munka- és hivatás-elégedettség

közötti, elméletileg elfogadott koncepcionális különbség is empirikusan igazolt, mivel a hivatással való elégedettséget a tizenkilenc vizsgált munka-elégedettségi faktor közül három lényegesen befolyásolta, ezzel szemben az általános munka-elégedettséget kilenc. Emellett a hivatással való elégedettséget befolyásoló legfontosabb tényező a javadalmazás volt, míg a munkával való elégedettségre elsősorban az időbeni igénybevétel volt hatással.

Végül is nem mind a kilenc, az általános munka-elégedettséget a statisztikai analízis szerint (tehát objektíven) erősen befolyásoló tényezőt értékelték a muzsikuskok szubjektíven is átlagban különösen jelentősnek: így az „elégedettség a szolgálatok időbeni igénybevételével”, „elégedettség a publikum visszajelzésével” és „elégedettség a társadalmi elfogadottsággal” objektíven (statisztikai szempontból) nagyobb jelentőséggel bírt, mint a muzsikuskok szubjektív megítélésében. Ez a

diszcrepancia mindenek előtt a szociális megfeleléssel függhet össze, mivel a zenekari muzsikuskokat tulajdonképpen belsőleg motivált idealistáknak tartják, míg a tárgyalt tényezők mindenkor külső ösztönzők. A zenekari tagok szubjektív megítélésében az „elégedettség a beleszólás lehetőségével” jelentősége is – az objektív eredménnyel összehasonlítva – relatíve csekély volt. Itt szerepet játszhat az a tendencia, hogy nem értéklik fontosnak azt, amit változtathatatlanak ítélnék.

A német zenekarok munkakörülményeinek javításánál különösen azokból a tényezőkből kellene kiindulni, amelyek a munkával és a hivatással való elégedettséget erősen befolyásolják, és a muzsikuskok kevésbé kedvezőnek ítélték. Ezt követően meg kellene fontolni a helyzet javításának lehetőségét, többek között a művészeti kérdésekhez való hozzászólást, a próbák hatékonyságát, a munkaidő diszpozícióját és a munka-atmoszféráját illetően.

(*Das Orchester* 2006/1.)

JEGYZET

A főpróba avagy a próba a fő?

Zenekari zenész pályafutásom elején, és még jó néhány évig a koncertre való felkészülést bizonyos számú szolgálat (próba) tette ki úgy, hogy az utolsó a helyszíni főpróba volt. Az esetek 95 százalékában ez nem a zeneművek részletes kidolgozását jelentette, hanem akusztikai, de főleg „erőfelmérő” funkciót töltött be, karmesternek, zenekarnak egyaránt. Abból állt, hogy a darabokat megállás nélkül, egyszer végigjátszottuk úgy, hogy még a tételszünet is „koncertszerű” volt. Majd ezt követte, követhette a megszokott hazai próbateremtől eltérő akusztikai viszonyok miatti zenei korrekció. Ez volt a „régis szép időben”.

Mi van most? Most az van, hogy nagyon kevés kivételtől eltekintve a karmesterek, lázasan, aprólékos gonddal, részletezve, meg-megállva dolgoznak a főpróbán is. A szólampróbákon érlelt, az összpróbákon ezerszer begyakorolt passzázásokat (állásokat) ismételtetik végtelen türelemmel, a főpróba látszatát is elkerülve. A tételszüneteket pedig a partitúrába temetkezve az addig elhangzottak hosszú percekig tartó megbeszélése, kiértékelése tölti ki, esélyt sem adva a zenekari tagnak arra, hogy koncertlégtérben érezze magát. Felettébb kellemetlen helyzet, mindazonáltal hasztalan, nem utolsósorban gazdaságtalan is.

Maradjunk a gazdaságtalanságnál egy kicsit. Nézzük meg, hogy milyen folyamat előzi meg a várva-várt főpróbát. A Rádiózenekar egyik oratórium estjére 25 óra próba volt kiírva, csütörtöktől a következő hét szerdájáig, a koncert napjáig. Kimondani is túl sok. Három mű volt „terítéken”, így, ha tiszta időt számolunk, kb. 8 óra jutott mindegyikre. Riasztó nagy szám s, ha figyelembe vesszük, hogy a nem különösen nehéz műsort egy kb. 12 perces, egy kb. 20, és egy kb. 25 perces mű alkotta, akkor még inkább az. És ami még riasztóbb, hogy a főpróbán is részletes próba zajlott.

A karmesternek nem volt elég a – főpróba nélkül – 22 óra a művek betanítására, a koncert helyszínén is volt frázis, amit a nagyon részletes, általa tartott szólam és tutti próbák után ezredszer is gyakoroltattott a zenekarral. Ilyen rossz erőkből állna a zenekar? Nem hinném! Sajnos az esti produkció ettől nem lett jobb, a mondásnak ismét igaz van: kevesebb több lett volna. A kiragadott példa nem egyedi, ugyanakkor van kevesebb próbával kiírt hangverseny, és van olyan is, amikor bizonyos okok miatt olyan kevés az idő a felkészülésre, hogy a karmester kénytelen a főpróbát is „mezei” próbának tekinteni. Teszem hozzá, ez is elég felháborító!

Példálózhatnék külfölddel, ahol egy próbával és egy főpróbával ment Mahler VII. szimfóniája, de nem teszem, mert nem vagyok abban a helyzetben, hogy beleszóljak bárki próbarendjébe. Ezt nem is akarom, azt viszont szeretném – számtalan kolléga egyetértésével -, ha visszaállna a főpróba TEKINTÉLYE, így csupán nagybetűvel. Vagyis, a főpróba az lenne ami: a hosszú, részletező próba periódus lezárása koncert légtérben, a szükséges zenei és akusztikai korrekciókkal.

Meggyőződése, hogy ebben az esetben nőne a karmesterek népszerűsége és a zenekari művészek önbecsülése. Ideget kímélnék, időt takarítanak meg és valószínűleg ez a hangversenyekre is pozitív hatást gyakorolna.

Az említett Mahler VII. szimfóniát a darabban játszó egyik kolléga felvételéről hallottam, remek volt. (Bajor Rádió Zenekar-Lorin Maazel)

A címben feltett kérdésre majd az idő, de főleg egy (régis) új szemlélet adja meg a választ.

Fentieket próbának tekintem, ígérem, hogy a főpróbámon, ha lesz, rövidebb, céltudatosabb és koncertszerűbb leszek. Szabó Vilmos tuba, Rádiózenekar

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nytva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

TRIAL RT

1074 Budapest, Rákóczi út 60.

telefon: 351-1734, fax: 342-2143, e-mail: trial@trial.hu

“Minden, ami a zenéhez kell!”

Hangszerek és kiegészítők, hangszerállványok, kották, fejlesztőeszközök,
oktatást segítő eszközök, hazai és import termékek nagy választékban.

/ PETROF, WITTNER, THOMASTIK, PIRASTRO, LA BELLA, ADLER /

Zenekarok, magánszemélyek és közintézmények részére!

www.trial.hu

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 12. péntek

BM Duna Palota 19.00

Tavaszi bérlet 6.

Cherubini: A vízholdó lány nyitány
Mendelssohn: Szentivánéji álom szvit
Csajkovszkij: 4. szimfónia
Vez.: Izaki Masahiro (japán)

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Május 11. Bartók terem

„A Zsoltár”

Kodály Z.: Psalmus Hungaricus
Poulenc: Stabat Mater
Vez.: Kollár Imre
Szólista: Molnár András
Kórus: Debreceni Kodály Kórus

Május 12. Budapest

Kodály Z.: Psalmus Hungaricus
Poulenc: Stabat Mater
Vez.: Kollár Imre
Szólista: Molnár András
Kórus: Debreceni Kodály Kórus

DANUBIA IFJÚSÁGI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Június 4.

Mozart: Szöktetés a szerájból – nyitány
Massenet: Thais-meditáció
Verdi: Aida-balletzene
Muszorgszkij: Salambo – papnők kara
Nielsen: Aladdin-szvit (részletek)
Weber: Abu Hassan-nyitány
R. Strauss: Hétfátyoltánc
Respighi: Belkis, Sába királynője
Vezényel: Héja Domonkos

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 21. vasárnap 19.30 Zeneakadémia

UNIVERSITAS / 7

Bartók: Divertimento
Copland: Klarinétverseny
Beethoven: V. szimfónia
Km.: Szepesi Bence – klarinét
Vez.: Kesselyák Gergely

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Május 29.

KODÁLY BÉRLET IV.

Vez.: Jurij SZIMONOV
Vkm.: TEMESI Mária, BERCELLY István
R. Wagner: Lohengrin előjáték
R. Wagner: Lohengrin – Elza álma
R. Wagner: Trisztán és Izolda – Előjáték és Izolda szerelmi halála
R. Wagner:
A Walkür: Wotan búcsúja és tűzvarázs
A. Hacsaturján: Spartacus szvit (J. Szimonov összeállítása)

Május 30.

MAHLER BÉRLET VI.

Vez.: Jurij SZIMONOV
Vkm.: TEMESI Mária, BERCELLY István
R. Wagner: Lohengrin előjáték
R. Wagner: Lohengrin – Elza álma
R. Wagner: Trisztán és Izolda – Előjáték és Izolda szerelmi halála
R. Wagner: A Walkür: Wotan búcsúja és tűzvarázs
A. Hacsaturján: Spartacus szvit (J. Szimonov összeállítása)

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Május 8. Richter terem

12.00 Nyilvános főpróba
19.00 Richter bérlet

Május 9. 19.30, Szombathely, Bartók terem

Május 10. 19.00, Székesfehérvár
De Falla: Háromszögletű kalap – három tánc
De Falla: Éj a spanyol kertekben
Albeniz: Ibéria
Km.: Eri Tsuchiya – zongora
Vez.: Thomas Herzog

Május 17. 18.30, Szentlélek templom

Km.: Ruppert István

Május 18. és 20. 19.00

Győri Nemzeti Színház
Puccini: Turandot
Vez.: Medveczky Ádám

Május 29. 18.00 Richter terem

Ifjú tehetségek gála
Vez.: Medveczky Ádám

Május 31. 19.00 Győri Nézeti Színház

Puccini: Turandot
Vez.: Medveczky Ádám

Június 10. vagy 11., Kalocsa

Kék madár fesztivál
Vez.: Medveczky Ádám

Június 27. 20.30, Bazilika

Győri Nyár 2006
Szent László ünnepi hangverseny
Vez.: Medveczky Ádám

Június 3. 21.00, Klastrom udvar

Szerenáid est

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

Május 29. hétfő, Olasz Kultúrintézet

MR Énekkar és Zenekar
Vezényel: Strausz Kálmán
Hangverseny ciklus a 20. és a 21. század zenéjéből

Június 10. szombat 16.00 óra

MŰPA – Nemzeti Hangversenyterem

MR Szimfonikus Zenekar és Énekkar
Vez.: Fischer Ádám
Wagner: Parsifal – opera hangverseny-előadásban

Június 17. szombat 16.00 óra

MŰPA – Nemzeti Hangversenyterem

MR Szimfonikus Zenekar és Énekkar
Vezényel: Fischer Ádám
Km.: Matti Salminen, Christian Franz, Németh Judit, Günter von Kannen (ének)
Wagner: Parsifal – opera hangverseny-előadásban

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 10. (szerda)

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Lukács Miklós” bérlet
MOZART: G-dúr szimfónia K. 199
MOZART: A-dúr hegedűverseny K. 219
MOZART: C-dúr rondó K. 373
CSAJKOVSKIJ: Szvit Nr. 4. „Mozartiana”
Km.: Miriam Contzen (Németország)
Vez.: Takács-Nagy Gábor

Május 27. 15.00

Liszt Ferenc Zeneakadémia

Unokák és nagyszülők hangversenyei
„Egy zongora, két zongora”
Zongoraművek 1-2-3-4 kézre
Mozart: Versenymű két zongorára
Saint-Saëns: Az állatok farsangja
Km.: az Egri-Pertis duó: Egri Mónika és Pertis Attila
Vez.: Gál Tamás

Június 2. (péntek)

Liszt Ferenc Zeneakadémia

„Lukács Miklós” bérlet
Dvořák: h-moll gordonkaverseny
STRAVINSKY: Petruska
Km.: Onczay Csaba
Vez.: Gál Tamás

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 8.

Szezonbérlet
Dvořák: Karnevál – nyitány op.92
Mozart: G-dúr hegedűverseny K.216
Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Sibelius: Finlandia op.26 No.7
Csajkovszkij: Olasz capriccio op.45
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Hegedű: Kokas Katalin
Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Május 11. csütörtök

Nemzeti Hangversenyterem

Ferencsik-bérlet/6
Prokofjev–Jurowski: Pikk dáma – filmzene
Sztavinszkij: Zsoltárszimfónia
Mahler: IV. szimfónia
Km.: Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
Mitilineou Cleo – ének
Vez.: Michail Jurowski

Május 18. csütörtök

Veszprém, Egyetemi Aula

Május 19. péntek

Nemzeti Hangversenyterem

A 20 éves Nemzeti Énekkar jubileumi bérlet/6
Verdi: Requiem
Km.: Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
Sümege Eszter
Wiedemann Bernadett
Gunji Tadayoshi
Fokanov Anatolij
Vez.: Berkes Kálmán

Május 26. péntek

Nemzeti Hangversenyterem

Klemperer-bérlet/5
Ives: III. szimfónia
Debussy: Nocturnes
R. Strauss: Don Quixote, op. 35
Km.: Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
Bársony László – brácsa
Perényi Miklós – gordonka
Vez.: Mischa Santora

Június 7. szerda

Keszthely, Kongresszusi Terem

Június 8. csütörtök

Békéscsaba, Evangélikus templom

Június 9. péntek

Nemzeti Hangversenyterem

Klemperer-bérlet/6
Bozay Attila:
Pezzo sinfonico, No. 2, op. 25
Rahmanyinov: Rapszódia egy Paganini-témára, op. 74
Dvořák: IX. (e-moll) szimfónia (Az Újvilágból), op. 95
Km.: Oravecz György – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

PANNON FILHARMONIKUSOK

Május 22. PTE Aula 19.30

Dohnányi: Ünnepi nyitány

Bartók: Cantata profana

Hamar Zsolt: De profundis
Kodály: Psalmus Hungaricus
Vez.: Hamar Zsolt,
Km.: Molnár András, Massányi Viktor,
Nemzeti Énekkar (Karigazgató: Antal Mátyás)

Május 31. Művészetek Háza, 19.00

Fülszöveg

Vendég: Hamar Zsolt, Ránki Dezső

Június 1. ZenePark 11.00

*IFortinos koncert**

Goldmark:
Falusi lakodalom – szimfónia, Op. 26
Vez.: Hamar Zsolt

Június 1. PTE Aula 19.30

Zengő

Takács Jenő: Antiqua Hungarica
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Goldmark:
Falusi lakodalom – szimfónia, Op.26
Vez.: Hamar Zsolt,
Km.: Ránki Dezső – zongora

SEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2006. május 7. vasárnap 18.00,

Budapest, Zeneakadémia

„Napszakok”
Muszorgszkij: Hajnal a Moszkva folyó felett
Grieg: Peer Gynt – Reggeli hangulat
Dvořák: A déli boszorkány
Debussy: Egy faun délutánja
Bartók: Este a székelyeknél (Magyar képek)
Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen
Vez.: Gyüdi Sándor

2006. május 15. hétfő 19.30

Szegedi Nemzeti Színház

Vasz-bérlet / 6.
Beethoven: III. zongoraverseny
Brahms: II. szimfónia
Km.: Daniele Alberti
Vez.: Lukács Ervin

2006. május 21. vasárnap 11.00

Szegedi Nemzeti Színház

Matiné-bérlet: „Híres szimfóniák”
Mozart: g-moll szimfónia K. 551
Vez.: Füst János

2006. május 22. hétfő 19.30

Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérlet / 6.
Mozart: g-moll szimfónia, K. 551
Mahler: Dal a földről
Km.: Wiedemann Bernadett, Timothy Bentch
Vez.: Füst János

2006. május 25. csütörtök

Szeged, Fricsay-terem

SZTE ZFK diplomakoncertek
Vez.: Gyüdi Sándor

2006. május 27. szombat 16

Békéscsaba

Családi bérlet: „Napszakok”
Muszorgszkij: Hajnal a Moszkva folyó felett
Grieg: Peer Gynt – Reggeli hangulat
Dvořák: A déli boszorkány
Debussy: Egy faun délutánja
Bartók: Este a székelyeknél (Magyar képek)
Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen
Vez.: Gyüdi Sándor

2006. június 4. vasárnap 19.00

Szeged, Dóm

Egyházzenei hónap – záróhangverseny
Albrechtsberger: Harsonaverseny
C. Kreutzer: Missa solemnis is Es
Km.: Keutzer-Chor Meßkirch
Vez.: Monika Heinen-Wolf

SZOMBATHELYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 9. kedd 19.30

Filharmonia – 8. Bartók Terem

Raiffeisen bérlet Győri Filharmonikus Zenekar hangversenye
M. De Falla: A háromszögletű kalap – Három tánc
Egy éj a spanyol kertekben
Albéniz: Iberia
Km.: Eri Tsuchiya -zongora
Vez.: Thomas Herzog / Németország/

Május 15. hétfő 19.30, Bartók Terem

Beethoven – Brahms bérlet 3.
Brahms: Akadémiai ünnepi nyit.Op. 80
Brahms: D-dúr hegedűverseny Op. 77.
Beethoven: IV. B-dúr szimfónia Op. 60.
Szólista: *Horváth István*
Vez.: Mathis Dulack – Hollandia

2005. Május 29. hétfő 19.30

Operagála
Vez.: Pál Tamás

TELEKOM SZIMFONIKUS ZENEKAR

Május 7. Thália Színház
vasárnaponként 15.00

Pinokkió bérlet
Haydn: A patikus
Km.: Kolonits Klára,
Megyesi -Schwartz Lucia,
Derecskei Zsolt
Művészeti vez. és karm.: Németh Pál
Műsorvezető: Iván Gábor

Május 12. Olasz Kultúrintézet – 19.30

Itália bérlet
Mozart: A-dúr szimfónia KV.201.
Olasz operaáriák
Haydn: D-dúr szimfónia Nr.104.
Vez.: Fürst János

Május 22. 18.00, Európa zenéje
az Olasz Kultúrintézetben

Koraesti bérlet
Puccini: Preludio sinfonico
Crisantemi
Manon Lescaut IV. felvonás
Km.: Sümegi Eszter, Badri Maisuradze
Vez.: Ligeti András

Május 23. Zeneakadémia – 19.30

Concerto bérlet
Mendelssohn: IV. Olasz szimfónia
Puccini: Preludio sinfonico
Crisantemi
Manon Lescaut IV. felvonás
Km.: Sümegi Eszter, Badri Maisuradze
Vez.: Ligeti András

Június 13.

Nemzeti Hangversenyterem – 19.30

Gálabérlet
Debussy: Ibéria
Rodrigo: Aranjuezi concerto
De Falla: A háromszögletű kalap
Km.: Manuel Barrueco
Vez.: Miguel Gomez Martinez

PRÓBAJÁTÉK

A Győri Filharmonikus Zenekar próbajátékot hirdet

II. HEGEDŰ TUTTI állásra

A próbajáték ideje:

2006. május 31. 13.00 óra

A próbajáték anyaga:

Richter Terem (Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték helye:

Bach: Szólószvit – tétel

Mozart: Hegedűverseny I. vagy III. tétel kadenciával

Zenekari állások:

Mozart: Varázsfuvola – nyitány

Mozart: C-dúr szimfónia KV. 551 IV. tétel

Beethoven: I. szimfónia II. tétel

Brahms: I. szimfónia II. tétel

Brahms: IV. szimfónia I., IV. tétel

Bartók: Concerto V. tétel

265-től (fuga)

Zongorakísérőről nem gondoskodunk.

Sikeres próbajáték esetén az állás betölthető 2006. szeptember 1-től határozott időre szóló közalkalmazotti kinevezéssel.

Bérezés a közalkalmazotti bértábla szerint.

Jelentkezés: rövid szakmai önéletrajzzal a fenti címen.

Baross Gábor
igazgató

AKUSZTIKUS HANGSZER ZÁLOG!

3 és 90 napos hitel!
Szakértői felvétel csütörtökönként
9–12 h között

ÉRTÉKHATÁR NÉLKÜL

Kreditor Zálogház
1087 Budapest, Luther u. 1.
Telefon: 210-6040

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYSZÁLLA támogatásával.

ALAPÍTÓTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com
Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
e-mail: nyomda@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

BM Duna Palota és Kiadó Duna Szimfonikus Zenekar
Próbaterem: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Levelezési cím: 1051 Bp., Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338
Internet: www.orchestra-duna.hu
E-mail: info@orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16-22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

Danubia Szimfonikus Zenekar
1066 Budapest, Jókai u. 2. I. em. 7.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 Fax: 411-6699
E-mail:
G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770; fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu
http://www.telekomzenekar.hu

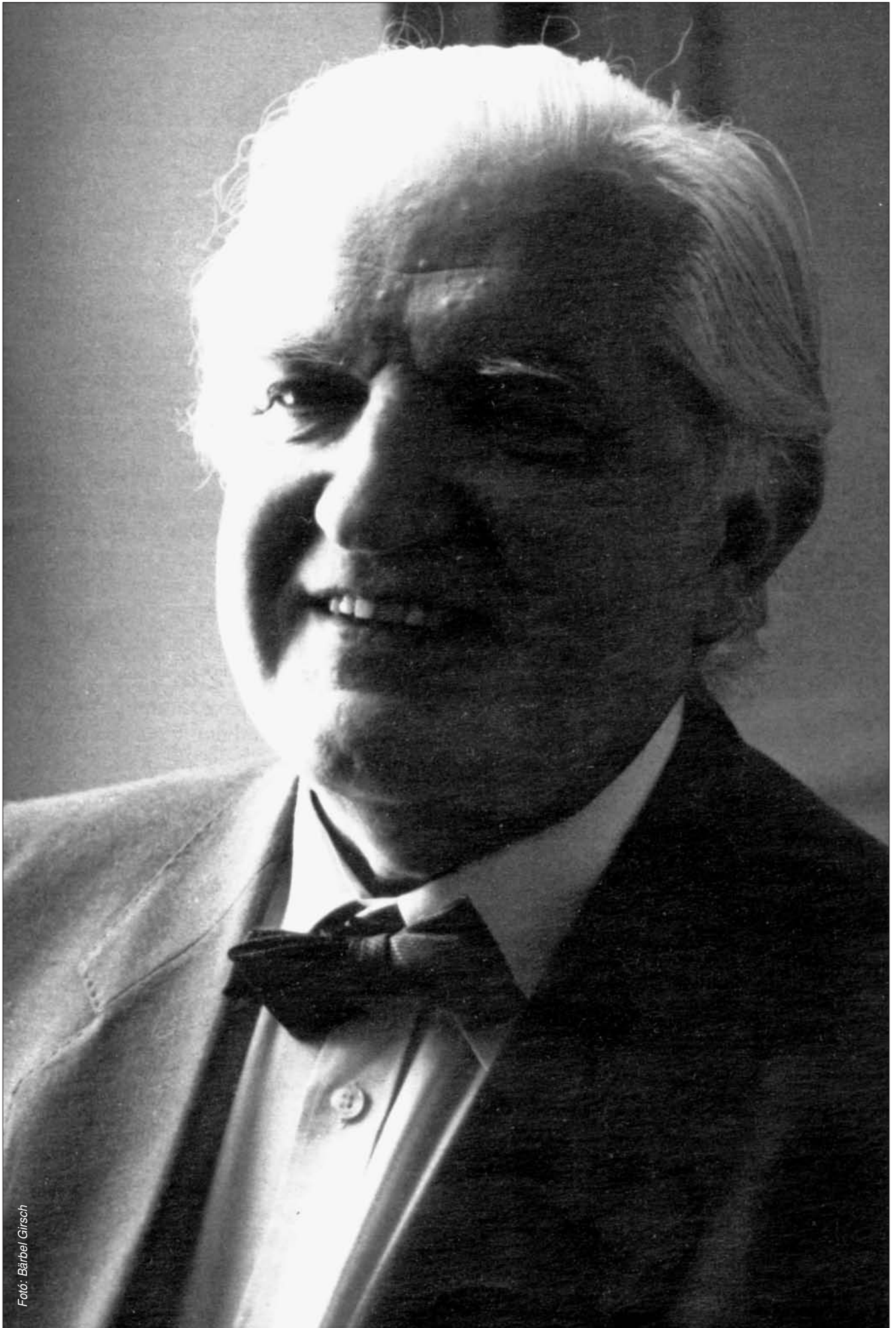
MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net
www.mso.hu.

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114; fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
E-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Fotó: Bärbel Girsch

Varga Tibor